

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Kolmannen sektorin potentiaali
vapaa-ajanpalveluissa**

Kolmas sektori sekä lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät kehittä-
vät yhdessä lasten ja nuorten vapaa-ajanpalveluita

Tiina Haronoja

Yhteisöpedagogi ylempi AMK (90 op)
Arvioitavaksi jättämisaika marraskuu/2018

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Tiina Haronoja	Sivumäärä 71 ja 18 liitesivua
Työn nimi Kolmannen sektorin potentiaali vapaa-ajanpalveluissa, - Kolmas sektori sekä lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät kehittävät yhdessä lasten ja nuorten vapaa-ajanpalveluita	
Ohjaava(t) opettaja(t) Merja Kylmäkoski	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Sastamalan kaupunki, Perhepalveluverkosto	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö käsittelee kolmannen sektorin mahdollisuuksia ja esteitä lasten sekä nuorten vapaa-ajanpalveluiden tuottamisessa. Lisäksi opinnäytetyön tavoitteena on pyrkiä löytämään positiivisia keinoja lasten ja nuorten terveyden edistämiseen sekä ylipainon ehkäisyyn. Opinnäytetyön tilaaja on Sastamalan kaupungin perhepalveluverkosto, jonka vuoden 2017 toiminnan tavoitteista opinnäytetyön aiheet ja tavoitteet nousivat.</p> <p>Opinnäytetyö on työelämälähtöinen kehittämistyö, jossa paikalliset kolmannen sektorin toimijat sekä lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät kehittävät lasten ja nuorten vapaa-ajanpalveluita. Lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät koostuivat paikallisten koulujen oppilaskuntien hallituksista, nuorisotilatoimikunnista ja nuorisovaltuustosta. Kolmannen sektorin toimijat olivat paikallisia lasten ja nuorten vapaa-aikapalveluita järjestävien seurojen ja yhdistysten edustajia. Kehittämistyöhön liittyvä tutkimus toteutettiin laadullisen tutkimuksen menetelmin, ja aineisto kerättiin monin eri tavoin. Kehittämistyöhön osallistuneet lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät sekä kolmannen sektorin toimijat vastasivat sähköisiin Webropol–kyselyihin, joista saatuja vastauksia ja tuloksia hyödynnettiin Yhteisöfoorumien pohjatietoina. Yhteisöfoorumien aikana tuotettu materiaali: Kahoot–kyselyiden vastaukset, ryhmätöiden tuotokset sekä foorumin aikana kuvattu video- ja valokuvamuotoinen materiaali toimivat kaikki kehittämistyön aineistona.</p> <p>Yhteisöfoorumi on kehittämistyön aikana ideoitu malli, mikä toimii kehittämissympäristönä, missä kaksi tai useampi toimija voivat keskustella, ideoida, kehittää ja luoda jonkin tietyn casen tai teeman ympärille ratkaisuja sekä näkökulmia. Yhteisöfoorumimalli on monistettavissa ja hyödynnettävissä monenlaisiin kehittämisprojekteihin ja ympäristöihin. Kehittämistyöhön liittyvässä Yhteisöfoorumissa erityisenä casena oli lasten ja nuorten terveyden edistäminen sekä ylipainon ehkäisy, johon lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät sekä kolmannen sektorin toimijat pyrkivät yhdessä löytämään uusia näkökulmia.</p> <p>Työn tulosten mukaan kolmannen sektorin toimintaa osallistuminen tuottaa sosiaalista pääomaa ja luo osallisuuden kokemuksia. Kolmas sektori on kiinnostunut tekemään yhteistyötä kunnan eri toimialojen sekä muiden kolmannen sektorin toimijoiden kesken. Yhteistyön isoimmat haasteet liittyvät kunnan ja kolmannen sektorin keskinäisen toiminnan koordinoimisen puutteeseen, sillä yhteistyötä tehdään tällä hetkellä pitkälti vain omien toimialojen toimijoiden kesken. Lisäksi esille nousivat resurssihaasteet, joista isoimmat liittyvät henkilöresursseihin, sillä pääosa kolmannen sektorin toimijoista toimii pelkkien vapaaehtoisten voimalla. Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta kolmas sektori tuottaa mielenterveyttä edistäviä sekä fyysistä terveyttä sekä toimintakykyä ylläpitäviä vapaa-ajanpalveluita. Tulosten pohjalta työn tilaajalle on koostettu toimenpide-ehdotukset järjestö- ja seuratoiminnan kehittämiseen. Työn tulokset sekä toimenpide-ehdotukset ovat hyödynnettävissä muiden Sastamalan kokoisten tai maantieteelliseltä rakenteeltaan samankaltaisten kuntien tarpeisiin.</p>	
Asiasanat osallisuus, sosiaalinen pääoma, kolmas sektori, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Tiina Haronoja	Number of Pages 71+18
Title The third sector's potential in leisure time services, -The third sector and children's and adolescents influential groups develop services for children and adolescents	
Supervisor(s) Merja Kylmäkoski	
Subscriber and/or Mentor City of Sastamala, Sastamala's family service	
Abstract <p>This thesis deals with the possibilities and obstacles of the third sector in producing leisure time services for children and adolescents. Additionally, the objective of this thesis is to try and find positive ways to advance the overall health and prevent obesity among children and adolescents. The subscriber of this thesis is the city of Sastamala's family service network and the subject and its objectives arose from their operational objectives for the year 2017.</p> <p>This thesis is a workplace oriented developmental work, where local third sector operators, along with children's and adolescents influential groups develop services for children and adolescents. The influential groups consisted of the student boards of local schools and local youth center councils. The third sector operators were representatives of local associations who produce leisure time services for children and adolescents. The research done for the developmental work was carried out using qualitative research methods and the data was collected in many different ways. The influential groups and the representatives of the third sector answered electronic Webropol-questionnaires. The results and answers were used as base information for Yhteisöfoorumi. The material produced during Yhteisöfoorumi; Kahoot-questionnaire answers, group work material, photo- and video material, all work as data for the developmental work.</p> <p>Yhteisöfoorumi is a model thought up during the developmental work, which works as a development environment, where two or more operators can discuss, have ideas, develop, and create solutions or new perspectives to certain cases or themes. Yhteisöfoorumi –model can be copied and used in various different developmental projects and environments. In Yhteisöfoorumi for this developmental work, one special case was the advancement of children's and adolescents health and prevent obesity, to which the influential groups and the third sector representatives strived to find new perspectives together.</p> <p>According to the results of this study, the involvement of the third sector produces social capital and creates experiences of involvement. The third sector is interested in cooperating with the municipality's different sectors and together with other third sector associations. The biggest challenges have to do with lack of coordination within the third sector and municipality, for at the moment, cooperation is only done within certain sectors. Also, resourcing problems arose, most notably personnel resources, because most of the third sector associations' workers were volunteers. From a health and wellbeing –perspective, the third sector produces leisure time services that promote mental health and physical wellbeing. Based on the results of this study proposals for different measures to improve the work of associations were summarized for the subscriber. The results and proposals for this study can be used by municipalities of the same size or geographical structure as Sastamala.</p>	
Keywords copartnership, social capital, third sector, promoting health and wellbeing	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KESKEISET KÄSITTEET	8
2.1 Osallisuus ja sen muodot lasten ja nuorten toimintaympäristöissä	10
2.2 Sosiaalinen pääoma	13
2.3 Kehittämissympäristön kuvaus	16
2.3.1 Lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät: oppilaskunta, nuorisovaltuusto ja nuorisotilatoimikunnat	17
2.3.2 Kolmas sektori	18
2.3.3 Julkinen hallinto, Sastamalan kaupunki ja perhepalveluverkosto	18
3 TUTKIMUKSELLISEN KEHITTÄMISTEHTÄVÄN RAJAUS	20
3.1 Kehittämistyön kohderyhmien rajaus	23
3.2 Kehittämistyön lähtötilanne	23
3.3 Tutkimuskysymykset	26
3.4 Tutkimusetiikka	27
3.5 Aineiston säilytys	28
4 TYÖN MENETELMÄT JA TOTEUTUS	29
4.1 Aineisto	31
4.2 Yhteisöfoorumi	33
4.3 Aineiston käsittely	39
4.3.1 Yhteisöfoorumin aineisto	41
5 TULOKSET	43
5.1 Järjestö ja seurayhteistyön potentiaali ja esteet	44
5.2 Kehitysideat lasten ja nuorten terveyden edistämiseen	50
5.2.1 Taide- ja kulttuuriharrastukset terveyden edistäjänä	54
6 TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	57
6.1 Palkata järjestö- ja seuratoiminnan koordinaattori	58
6.2 Yhtenäistää järjestöavustusten jakaminen yhteen toimielimeen	58

6.3 Yhtenäistää järjestö- ja seura tiedottamista	59
6.4 Kehittää kolmannen sektorin toimintaan osallistumisen opinnollistamisen mahdollisuuksia	60
6.5. Kehittää harrastusseteli nuorille	60
7 PÄÄTELMÄT	61
LÄHTEET	66
LIITTEET	72

1 JOHDANTO

Tulevaisuuden yhteiskunta tulee olemaan entistä avoimempi ja kunnat laajempia. Kuntalaisten ottaminen mukaan päätöksen tekoon sekä palveluiden tuottamiseen tulee lisääntymään ja kuntalaisten valinnanvapaudet kasvavat. Näiden muutosten myötä palvelut tulevat olemaan aiempaa käyttäjälähtöisempiä. Hyvinvointirakenteiden, osallisuuden ja demokratian säilyttäminen vaatii kuitenkin uudenlaista yhteistyötä kuntien, yritysten ja kolmannen sektorin kesken. Uudenlaisen ajattelun mukaan kuntien ei tarvitse enää tuottaa kaikkia palveluitaan itse, vaan ne voidaan hankkia muualta kuten yrityksiltä tai järjestöiltä. Säilyttääkseen elinvoimaisuutensa, kuntien on valmistauduttava toimintaympäristön muutoksiin ja suunniteltava sen oma toiminta ja palvelut uudelleen. (Sallinen, Majoinen & Salenius 2012, 201.)

Sastamalan kaupunki strategiassa 2018–2021 on yhtenä kaupungin toimintalinjauksena mainittu kunnan asukkaiden vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksien edistäminen mm. järjestämällä erilaisia vuorovaikutuksellisia foorumeita, joiden kautta kuntalaisia voidaan ottaa mukaan päätöksentekoon. Lisäksi strategiaan on kirjattu tavoitteeksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen sekä niiden hyvien käytäntöjen kehittämisen yhdessä yritysten ja yhdistysten kanssa (Sastamalan, 2017). Maantieteellisesti laajassa kunnassa isona haasteena on saada myös kunnan reuna-alueen asukkaiden äänet kuuluviin sekä pelkästään jo peruspalvelutason säilyttäminen. Ratkaisuna voisi-kin tulevaisuudessa olla laajemman yhteistyön tekeminen juurikin kolmannen sektorin toimijoiden kesken, jolloin kaupunki voisi edistää kuntalaisten osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia käyttämällä mm. tiedotus- ja kuulemiskanavaan järjestöjä ja seuroja sekä ostaa paikallisilta toimijoilta asukkaiden tarvitsemia palveluita. (Pihlaja 2010, 11, 82.)

Osana Humanistisen ammattikorkeakoulun Yhteisöpedagogi YAMK- opintojanani olen opinnäytetyönäni toteuttanut työelämälähtöisen kehittämistyön, jonka kautta olen pyrkinyt vastaamaan juuri tulevaisuuden kuntapalveluiden muutoksen haasteeseen lasten sekä nuorten palveluiden osalta, ja kehittämään sitä kautta laajemmin koko vapaa-ajanpalveluiden toimialaa. Opinnäytetyöntilaaja on Sastamalan kaupungin perhepalveluverkosto, jonka kautta Sastamalan kaupungissa koordinoidaan sekä suunnitellaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluita. Kehittämistyöni tutkimuskysymykset ja

teemat muotoituivatkin perhepalveluverkoston tarpeista sekä tutkimusmenetelmät ja kohderyhmien valinta omassa työssäni lasten ja nuorten osallisuutta tekevänä nuorisotyöntekijänä havaitsemieni huomioiden pohjalta. Kehittämistyöni jakautuu kahden eri teeman ympärille, joista ensimmäinen ja isompi teema liittyy kolmannen sektorin palvelutuotantoon eli olen kartoittanut millaisia lasten – ja nuorten palveluita kolmas sektori voisi tuottaa ja millaista yhteistyötä se voisi tehdä yhdessä kaupungin kanssa sekä mitkä ovat yhteistyön esteet. Työn toinen teema eli lasten ja nuorten terveyden edistäminen ja ylipainon puuttuminen nousi kehittämistyön tilaajan Sastamalan kaupungin perhepalveluverkoston vuoden 2017 tavoitteista, ja se valikoitui kehittämistyöni liittyvän Yhteisöfoorumin caseksi. Yhteisöfoorumissa tutkimuksen kohderyhmät: kolmas sektori sekä lasten- ja nuorten vaikuttajaryhmät saatettiin yhteen keskustelemaan ja ideoimaan uudenlaisia ratkaisuja lasten- ja nuorten ylipainon ehkäisyyn ja terveyden edistämiseen sekä samalla pohdittiin kolmannen sektorin potentiaalia lasten ja nuorten palveluiden tuottamisessa. Läpi tämän kehittämistyön molemmat teemat kulkevat loimittain, mutta erityisesti kappaleissa 5.1 ja 6 keskityn kolmannen sektorin palvelutuotantoon ja kappaleissa 5.2.1 terveyden edistämisen ja ylipainon haasteisiin. Kehittämistyön tutkimusaineisto koostuu kolmannelle sektorille sekä lasten ja nuorten vaikuttajaryhmille tehdyistä sähköisten kyselyiden tuloksista sekä niiden pohjalta järjestetyn Yhteisöfoorumin havainnoista ja tuotoksista.

Tässä kehittämistyössä esittelen myös, miten Sastamalan kaupungissa järjestö- ja seuratoiminnan koordinointi, yhteistyö ja johtaminen on järjestetty, sekä perhepalveluverkostolle koostamani toimenpide-ehdotukset järjestö- ja seurayhteistyön kehittämiseen. Lisäksi esitelen kehittämistyönaikana syntyneen Yhteisöfoorumin toimintamallin.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KESKEISET KÄSITTEET

Yksilön minuus ja persoonallisuus alkavat kehittyä vuorovaikutuksen kautta, kun yksilö tarkkailee muita yhteisönsä jäseniä ja vertailee itseään suhteessa heihin. Jo pieni

vauva oppii tunnistamaan omat perheenjäsenensä, ja pystyy peilaamaan heidän tunteitaan kuten iloa nauramalla tai epävarmuutta itkemällä. Ihminen on luontaisesti yhteisöllinen, joten ihmisen kehityksen ja hyvinvoinnin näkökulmista erilaiset yhteisöllisyyden kokemukset ovat tasapainoisen elämän elinehtoja. Tästä syystä lasten ja nuorten kuulemiseen ja osallisuuden kokemiseen pitäisi kiinnittää entistä enemmän huomiota. Mäkelä (2011, 21) tiivistää hyvin aiheen tärkeyden toteamalla; ”Lasten ja nuorten osallistuvan toimijuuden tulisi olla myös yhteiskunnallemme itseisarvo”. Tämä tarkoittaa sitä, että yhteiskunnan ja yhteisöjen tulee olla valmiita kuulemaan yksilöä ja tarvittaessa luoda yhteisön jäsenille erilaisia vaikutus- ja kuulemiskanavia. Kuulluksi tulemisen kautta yksilö voi tuntea itsensä arvokkaaksi ja merkitykselliseksi, jonka myötä yksilö voi haluta vaikuttaa oman yhteisönsä asioihin, mikä puolestaan on taas koko yhteisön etu. (Mäkelä 2011, 16–21.)

Tällä vuosikymmenellä lapset ja nuoret on entistä useammin otettu mukaan suunnittelemaan ja ideoimaan heille suunnattuja palveluita. Usein kuitenkin lasten ja nuorten kuuleminen on tapahtunut lähinnä palautekyselyiden muodossa palveluiden kuten harrastuksiin tai tapahtumiin osallistumisen jälkeen, jolloin lapset ja nuoret eivät ole itse päässeet vaikuttamaan varsinaisen palvelun suunnitteluun tai toteutukseen. Aiheeseen liittyvät tutkimukset ja raportit ovat painottuneet pääasiassa lasten ja nuorten kuulemiseen sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämiseen liittyvissä kysymyksissä. Kainuussa mm. Nuorisotutkimusseura, Kainuun Sote ja Kainuun liitto ovat järjestäneet yhteistyössä nuorille suunnattun ”Lähi- ja verkkopalvelujen tila Kainuussa” -tilaisuuden, jossa nuorten, kuntien ja järjestöjen edustajat olivat pohtineet yhteistyömahdollisuuksia palveluiden kehittämisessä. Tässäkin tilaisuudessa lasten ja nuorten palveluista puhuminen keskittyi lähinnä sosiaali- ja terveystalveluihin (Gretschel & Heikkinen 2016). Aiemmin tehdyissä lapsiin – ja nuoriin liittyvissä tutkimuksissa on painotettu vahvasti osallisuuden näkökulmaa, mikä näkyy viime vuonna julkaistussa Peltolan ja Moisioin (2017, 80–119) tutkimuskatsauksessa, jossa oli kerätty yhteen lasten ja nuorten palvelukokemuksia. Tutkimuskatsauksessa käytetty aineisto koostui yhteensä 224 tutkimuksesta ja selvityksestä, joista useat olivat valikoituneet nuorisotyön, vapaa-ajan ja harrastustoiminnan piiristä. Vaikka osallisuus ja nuorten vaikuttamismahdollisuudet olivatkin tutkimusten keskeisiä teemoja, tutkimuskatsauksesta ei löytynyt yhtään tutkimusta, jossa lapset, nuoret sekä kolmannen sektorin toimijat olisivat saatettu yhteen

innovoimaan jotain uutta, vaan katselmukseen valikoituneissa tutkimuksissa keskityttiin siihen, miten lapset ja nuoret olivat kokeneet tietyt palvelut tai kohtaamiset.

2.1 Osallisuus ja sen muodot lasten ja nuorten toimintaympäristöissä

Osallisuus – termi kytkeytyy vahvasti sekä yksilöön että yhteisöön. Pääsääntöisesti ajatellaan, että osallisuus on yksilön kokemusta siitä, että voi vaikuttaa ympäröiviin asioihin ja olla osa sitä kokonaisuutta. Yhteisön näkökulmasta osallisuus on vastuunkantoa, joka sisältää sekä oikeuksia että velvollisuuksia. Osallisuuden kokemukseen liittyy oikeus omaan identiteettiin ja arvon tuntemukseen eli yksilö saa olla sellainen kuin haluaa ja hänellä on oikeus tuoda mielipiteensä esiin (Gretschel & Kiilakoski 2008, 10–14). Osallisuuden vastakohtana voidaan pitää yksilön osattomuutta tai syrjäytymistä, joissa molemmissa on laajemmin ajateltuna kyse siitä, että yksilö voi jäädä yhteiskunnan ulkopuolelle mm. päätöksenteosta tai sosiaalisista suhteista eli häneltä voi jäädä puuttumaan kulttuurillinen- ja sosiaalinen pääoma. Osallisuus – termin määritelmään vaikuttaa kuitenkin asiayhteys, johon se kytkeytyy esimerkiksi juridisessa käytössä osallisuus ja lapsen itsemääräämisoikeus saatetaan sekoittaa samaksi asiaksi, vaikka päätöksenteossa lapsi harvemmin saa päättää omista asioistaan. Juridisesta näkökulmasta katsottuna lapsen osallisuuden katsotaan tarkoittavan mm. sitä, että häntä koskevissa asioissa hänellä on puhevalta ja hänen mielipiteitään kuullaan sekä selvitetään. (Pajulammi 2014, 141–145.)

Osallisuus kytkeytyy tiiviisti oman kulttuurin ja identiteetin hahmottamiseen, sillä osallisuuden kokemusten kautta voimme ymmärtää, keitä olemme. Hyvänä esimerkkinä tästä voidaan pitää kansallisuuksia ja kokemuksiamme siitä, mitä kansallisuutta edustamme. Tähän vaikuttavat mm. kasvatus, asuinpaikka, kieli, ikä, sukupuoli ja sosiaaliset suhteet, jotka ohjaavat meitä tekemään valintoja, ja joiden kautta peilaamme itsemme toisiin. Peilaamisen kautta erottelemme henkilöitä ”meihin” sekä ”muihin”, ja kun löydämme itsemme kaltaisia ihmisiä, voimme kokea osallisuutta heidän kanssaan. Todennäköisesti haluamme myös kuulua näiden ihmisten kanssa samaan yhteisöön sekä vaikuttaa yhteisön asioihin. (Kniff 2017, 450.)

Lapsen- ja nuoren kokema osallisuus voi olla heidän mielenterveytensä ja hyvinvointinsa kannalta suojaava tekijä, sillä turvallisessa kasvuympäristössä lapsella ja nuorella on mahdollisuus kasvaa yhteiskunnan tasavertaiseksi jäseneksi, ja kokea rakkautta sekä huolenpitoa, jonka kautta terve itsetunto voi kehittyä. Toisaalta yhteiskunnan ulkopuolelle jääminen voi altistaa nuoren mielenterveysongelmiin tai alentaa heidän toimintakykyään. Nuorten yleisimpiin huolenaiheisiin liittyykin juuri yksinäisyyden pelko, joka kytkeytyy niin kaveriporukkaan kuulumiseen, seurustelusuhteisiin kuin perhesuhteisiin. Nuoruudessa erityisesti kaverisuhteiden merkitys korostuu, kun nuori pyrkii irtaantumaan perheestään ja etsii identiteettiään. Mikäli nuori jostain syystä joutuu kaveriporukan torjumaksi voi seuraukset olla nuoren mielenterveydelle vakavat ja nuori saattaa masentua tai ahdistua (Erkko & Hannukkala 2015, 32,126.) Mielenterveysongelmat, päihteet ja taloudelliset haasteet aiheuttavat eriarvoistumista, jotka taas puolestaan kasvattavat ihmisten epävarmuutta. Eriarvoistumisen ja lasten sekä nuorten hyvinvointierojen kasvun negatiiviset vaikutukset näkyvät myös lastensuojelutyössä asiakasmäärien kasvuna. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tilastotietojen mukaan sekä lastensuojeluilmoitusten että kiireellisten sijoitusten määrä kasvoi 15 % vuoteen 2016 verrattaessa, mikä kertoo osaltaan tilanteen vakavuuden (THL 2018.) Lastensuojelun tehtävien lisääntyminen aiheuttaa luonnollisesti kunnille kasvavia kustannuksia, jolloin voidaan palata pohtimaan ennaltaehkäisevän työn merkityksiä. Huomio kannattaakin kiinnittää nyt lasten ja nuorten mielenterveyden suoja- ja riskitekijöihin, ja niiden osalta erityisesti niihin tekijöihin, joihin voidaan ulkoapäin vaikuttaa. Turvallisen ja avoimen kasvuympäristön luominen, hyvät sosiaaliset suhteet sekä kuulluksi tuleminen mahdollisuudet ovat juuri niitä tärkeitä mielenterveyttä suojaavia tekijöitä, joihin yhteiskunnan kannattaa panostaa.

Lasten ja nuorten osallisuus ja sen merkitys on jo laajalti tunnustettu poliittisessa päätöksenteossa, ja sen tärkeyttä on haluttu korostaa kirjaamalla se mm. erilaisiin sopimuksiin, lakeihin ja opetussuunnitelmaan. Tunnetuin sopimus lienee YK:n lapsen oikeuksien sopimus, joka velvoittaa julkisen vallan käyttäjät takaamaan alle 18-vuotialle lapsille- ja nuorille osallisuuden ja mielipiteen ilmaisemisen oikeudet heitä koskevissa asioissa. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen lisäksi Suomessa on erikseen mietitty ratkaisuja lasten- ja nuorten kuulemisen tueksi ja erilaisten kuulemiskanavien järjestämiseksi. Hyvä esimerkki tästä on uusi nuorisolaki (1285/2016), jonka luvussa 6 § 24

sekä kuntalaki (410/2015), jonka luvussa 5 § 26 todetaan, että kunnan vastuu on kuulla nuoria heitä koskevissa asioissa, ja vaikutus mahdollisuuksien takaamiseksi kunnan on asetetta nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä kuntaan. Myös perusopetuksessa lasten ja nuorten osallisuus on huomioitu vahvasti, sillä perusopetuslain muutoksessa (1267/2013) luvussa 7 § 47 todetaan, että opetuksen järjestäjän tulee edistää oppilaiden osallisuutta ja varmistaa, että oppilailla on mahdollisuus ilmaista mielipiteensä kouluun liittyvissä asioissa. Saman lain luvussa 6 § 2 todetaan, että koululla tulee olla sen oppilaista koostuva oppilaskunta, jonka tehtävä on mm. edistää oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista (Laki perusopetuksen muutoksesta 2013). Oppilaskuntatoimintaan liittyvän osallisuuden lisäksi koulujen tulee kiinnittää huomiota sellaisten oppimisympäristöjen luomiseen, jotka edistävät oppilaiden osallisuutta ja vuorovaikutusta. Uuden opetussuunnitelman mukaisesti esimerkiksi yläkouluikäisille tarjottavissa monialaisissa oppimiskokemuksissa kannustetaan oppilaita vaikuttamaan omiin asioihin ja heille pidetään demokratiakasvatusta. Monialaisten oppimiskokemusten tavoitteena on mm. lisätä oppilaiden oma-aloitteisuutta ja parantaa itsetuntoa (Opetushallitus 2014, 29, 285).

Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttamistyössä aikuisten rooli korostuu, sillä he osallistetaan luovat turvallisen ympäristön, jossa lapset ja nuoret uskaltavat tuoda mielipiteensä ja kokemuksensa yhteisön muiden jäsenten tietoon. Aikuisten tehtävä on luoda tilanteita ja tilaisuuksia, joissa lapset ja nuoret pääsevät vaikuttamaan asioihin, jolloin on hyvä myös kiinnittää huomiota lapsen ja nuoren ikä- sekä kehitystasoon, ja pyrkiä tuomaan käsiteltävät asiat lapsen ja nuoren tasolle sopiviksi. Aikuisen roolia lasten ja nuorten osallisuuden tukemisessa on kuvattu hyvin alun perin Harry Shierin kehittämän sekä Hotarin, Orasen ja Pösön (2009) mukaileman osallisuuden portaatt mallissa siten, että osallisuuden voidaan ajatella asetuvan viidelle eri portaalille sen mukaan, kuinka paljon lapset ja nuoret pääsevät vaikuttamaan heidän omiin asioihin. Alimmalla portaalla lapsia kuullaan, toisella lapsia tuetaan mielipiteiden kertomisessa, kolmannella lasten näkemykset otetaan huomioon, neljännellä lapset otetaan mukaan päätöksentekoon ja viidennellä eli korkeimmalla portaalla lasten kanssa jaetaan valtaa ja vastuuta. Osallisuuden portaatt –malli toimii hyvin osallisuuden toteuttamisen ja toteutumisen arviointivälineenä, sillä se haastaa myös ohjaavan aikuisen pohtimaan omia valmiuksia ja valintoja lasten osallisuuden tukemisessa. Lisäksi mallin kautta voidaan miettiä, miten hyvin esimerkiksi kunnissa on huomioitu lasten ja nuorten oikeudet sekä

osallistumismahdollisuudet suhteessa lainsäädäntöön ja velvoitteisiin. (Hotari, Oranen & Pösö 2017, 152.)

Lasten ja nuorten osallisuutta, ja siihen liittyviä kokemuksia voidaan lisätä tietysti luomalla erilaisia kuulemisjärjestelmiä, mutta tärkeintä olisi kuitenkin luoda avoin ja suvaitsevainen ilmapiiri, mikä kasvattaa lapset ja nuoret ymmärtämään erilaisuutta. Osallisuuden ajatellaan hyvin usein kytkeytyvän toimijuuteen, ja nimenomaan siihen, että lapsi itse pääsee osallistumaan ja vaikuttamaan häntä kiinnostaviin asioihin, joiden kautta hän voi kokea yhteisöllisyyttä ja olla tasavertainen jäsen yhteisössään. Osallisuutta voidaankin vahvistaa hyödyntäen erilaisia pedagogisia menetelmiä, joista yksi on osallisuutta tukeva taidekasvatus, minkä mahdollisuuksia sekä osallisuuden edistämisen vaikutuksia on jo jonkin verran tutkittu. Yksi tuoreimmista tutkimuksista on Kniftin (2017) artikkelissa esittelemä ja aiemmin tekemä väitöstutkimus vuonna 2013-2014 toteutetun Lasten ja nuorten säätiön rahoittaman Myrsky-kuvataidekasvatushankkeen merkityksestä mm. siihen, miten taiteellisilla menetelmillä voidaan tukea lasten ja nuorten osallisuutta. Väitöstutkimustulosten mukaan kuvataiteen menetelmien kautta osallistuja voi oppia kuvaamaan sekä sanoittamaan haastaviakin tunteitaan ja ajatuksiaan. Samalla osallistujan ajattelukyky kehittyy, mikä puolestaan vahvistaa hänen toimijuuttaan. Lisäksi kuvataiteen kautta voidaan turvallisessa ilmapiirissä kokeilla erilaisia vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia, jolloin osallistujat voivat tuottaa rehellistä ja avointa tietoa, sekä todella vaikuttaa ja osallistua. (Knif 2017, 451, 472.)

2.2 Sosiaalinen pääoma

Nykyaikaisessa hoitotieteessä ja psykologiassa on jo pitkään ajateltu, että ihminen on psykofyysinen kokonaisuus eli ihmisen psyykkiset ja fyysiset kokemukset sekä toimintatavat vaikuttavat toisiinsa ja muodostavat ihmisestä kokonaisuuden. Monissa Euroopan maissa onkin ymmärretty kulttuurisen – ja sosiaalisen pääoman merkitykset terveyden edistämisessä. Valitettavasti Suomessa, ”tässä järjestöjen ja yhdistysten luvatussa maassa”, taiteen, kulttuurin ja yhteisöllisyyden hyviä vaikutuksia ei kuitenkaan ole vielä kovin laajalti osattu hyödyntää asukkaiden hyvinvoinnin sekä terveyden edis-

tämiseen. Vasta 90-luvun laman myötä alettiin vähitellen ymmärtää kansalaistoiminnan asukkaiden hyvinvointia lisäävä merkitys, kun talouselämän murroksessa elävien asukkaiden elämässä korostuivat aiempaa enemmän sosiaalisten verkostojen ja yhteistoiminnan vaikutukset, joiden kautta yksilö sai tarvitsemaansa tukea ja positiivista merkitystä elämäänsä. Näitä ihmisen hyvinvointiin liittyviä piirteitä ja kokemuksia alettiin kutsua sosiaalisiksi pääomaksi. Sosiaalisessa pääomassa on kyse yhteisöllisyydestä ja ajatuksesta, että yhteisöllisyyden kokemuksen myötä yksilön psyykinen ja fyysinen terveys kohenee enemmän kuin hän voisi pelkästään omilla valinnoillaan niihin vaikuttaa. Hyypän (2013, 18–19) mukaan sosiaalinen pääoma syntyy ihmisten peruskulttuurin ja ajattelun piilossa olevasta me-hengestä sekä sen tavoitteista. Sosiaalinen pääoma on voimavara, joka saa toisille vieraatkin ihmiset luottamaan toisiinsa, mikä edelleen tuottaa mielihyvää ja edistää yhteisten tavoitteiden toteutumista.

Sosiaalinen pääoma on terminä varsin tuore, ja sen merkityksiä on jokseenkin haastava todentaa, koska sen ilmenemismuodoissa ja tilanteissa, joihin se liittyy, on jonkin verran vaihtelua, ja sen vuoksi onkin muodostunut erilaisia näkökulmia siitä, kenen kannalta sosiaalinen pääoma todella toimii hyödyllisesti. Keskusteluissa on noussut esille näkökulma eroja siitä, onko sosiaalisessa pääomassa kyse ”yksityishyödykkeestä”, ”julkishyödykkeestä” vai ryhmäjäsenyyteen liittyvästä niin kutsutusta ”klubihyödykkeestä”. Yksityishyödykeajattelun taustalla on ajatus siitä, että sosiaalinen pääoma tuottaa eniten yhteisön yksilölle hyötyä, sillä sosiaalisen pääoman kautta yksilö saa käyttöönsä resursseja, jotka hyödyttävät häntä. Julkishyödyke –ajattelu puolestaan on lähinnä yleisimmin ja vallalla olevan sosiaalisen pääoman merkitystä kuvaava näkökulma. Sen mukaan sosiaalinen pääoma on tiiviin yhteisön luoma kokonaisuus, jossa jokainen jäsen tunnetaan hyvin ja jonka jokainen jäsen tekee vastavuoroisesti töitä tai palveluksia toisilleen, informaatio kulkee ja yhteisössä vallitsee luottamuksen ilmapiiri. Julkisen sosiaalisen pääoman käsitykseen liittyy vahvasti näkemys kansalaisaktiivisuuden ja yhdistystoiminnan merkityksestä yhteisölle sekä demokratian toimivuudelle. Kolmas sosiaalisen pääoman ilmenemismuoto keskusteluissa on ollut sisäpiirin sosiaalinen pääoma eli sosiaalisen pääoman ajatellaan olevan eräänlainen klubihyödyke. Klubihyödykeajattelu korostaa sitä, että eliitin sisäpiiriryhmissä ja klubeissa jäsenenä olevat saavat itselleen mm. paremman sosiaalisen statuksen, jonka kautta voivat saada kunnioitusta ja arvostusta muissa eliittipiireissä. Erilaisten sosiaalisten

pääoman selitystapojen kautta sosiaalista pääomaa voidaan tarkastella hieman kriittisemmin, sillä jokaisessa näkökulmassa on varmasti ainakin osatotuuksia, joiden perusteella voidaan pohtia sitä, onko sosiaalinen pääoma aina positiivista. Näkökulmaerojen kautta voidaan esimerkiksi vertailla erilaisten luottamussuhteiden syntyä, ja pohtia miten sosiaalinen pääoma hyödyttäisi mahdollisimman laajalti yhteisön ja yhteiskunnan jäseniä. (Ruuskanen 2007, 14-23.)

Kulttuurinen- ja sosiaalinen pääoma liittyvät vahvasti toisiinsa ja tukevat toinen toistaan. Kulttuurinen pääoma sisältää mm. ihmisen ominaisuuksia ymmärtää asioita ja tietoa, omaksua uusia taitoja ja saada uusia kokemuksia. Voidaankin ajatella, että yksilöillä on oltava taustalla riittävä kulttuurinen pääoma, jotta sosiaalinen pääoma voi syntyä. Hyypä (2013, 16) määrittelee kaiken kulttuurin olevan sosiaalista ja yhteiskunnallista, sillä kulttuuriin kuuluvat mm. yhteiskunnan sisällä olevat normit ja arvot. Yhteiskunnan lisäksi yksilön kulttuuri muodostuu lähiympäristön ja vallitsevien olojen vaikutuksista, joten jo varhaislapsuudessa omaksutut toimintatavat kuten yhteisöllisyyteen kasvaminen voivat ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja mielenterveysongelmia. (Hyypä 2013, 53–54.)

Lasten sosiaalisen pääoman syntyminen yhdistetään usein perheeseen ja kasvuolosuhteisiin, sillä lasten toimijuus rakentuu vuorovaikutuksessa yhteisön ja ympäristön kesken. Perheen ja asunympäristön lisäksi koulun ajatellaan liittyvän kiinteästi lasten sosiaalisen pääoman synty-ympäristöksi. Lehtinen ja Vuorisalo (2017, 221-223) esittelevät erään lasten taloudellisen-, kulttuurillisen ja sosiaalisen pääoman syntyä selvittävän tutkimuksen tuloksia, joiden mukaan isovanhempien sekä vanhempien koulutustaustalla ja ammatilla on iso merkitys lapsen taloudelliseen ja kulttuurilliseen pääomaan, sillä ne osaltaan luovat mm. yhteiskuntaluokan sekä perheen ajattelutavat, jotka siirtyvät perheenjäseniltä toisille. Perheellä ja lähiyhteisöllä on myös merkitystä sosiaalisen pääoman syntyyn, sillä sen syntymiseen lapsi tarvitsee läheisiä ihmissuhteita. Vanhemmat ja perhe voivat omalla toiminnallaan kuten kannustamalla ja rajoittamalla vahvistaa lapsen itsetuntoa, mikä puolestaan voi edesauttaa hänen toimijuuden syntyä. Nuorilla sosiaalisen pääoman määrään näyttää vaikuttavan jonkin verran myös sukupuoli, sillä lastensuojelupuolen asiakkaille tehdyissä tutkimuksissa on havaittu, että tytöillä varhainen vastuunotto sekä erilaiset perheen sisäiset haasteet kuten heikko taloustilanne, vanhempien sairastuminen tai väkivallan kokemukset alentavat

nuoren kykyä luoda ja käyttää sosiaalisia suhteita. Tällöin nuoren elämässä sosiaalisen pääoman kasvattajina voivat korostua viranomaiset kuten sosiaalityöntekijä tai opettaja sekä sisarukset että ystävät (Tolonen 2009, 193-194.)

Kuntapalvelut elävät nyt murrosvaihetta, kun epätietoisuus maakuntauudistuksen sekä sosiaali- ja terveystalouden uudistamiseen liittyvien hankkeiden vaikutuksista ei ole vielä selvyttä. Kunnat miettivät aiempaa tarkemmin resurssejaan palveluiden tuottamisessa eikä ylimääräisiä riskejä haluta ottaa. Katseet tulisi kuitenkin nyt suunnata sosiaalisesti kestävä kehityksen vahvistamiseen, ja sosiaalisen pääoman kasvattamiseen. Sosiaalisesti kestävä yhteiskunta kohtelee kaikkia jäseniään tasapuolisesti, vahvistaa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Sosiaaliseen kestävyysliikkeen liitetään myös käsitys siitä, että jokaiselle jäsenelle taataan riittävät hyvinvointi- ja terveystaloudet. Tässä kohtaa kansalaisjärjestöjen rooli korostuu, sillä ne voivat tuottaa omalla toiminnallaan kuntalaisille hyvinvointia ja kasvattaa sosiaalista pääomaa, johon kunnan omat resurssit eivät välttämättä riitä (Särkelä 2011, 145–146.) Asukkaiden sosiaalisen pääoman kasvattamiseksi kuntien kannattaa tulevaisuudessa tehdä enemmän yhteistyötä, parantaa kommunikaatiota ja kasvattaa keskinäistä luottamusta kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Tulevaisuuden kunnat tulevat olemaan maantieteellisesti laajempia, minkä seurauksena asukkaiden hyvinvoinnista huolehtiminen tulee olemaan aiempaa haastavampaa eikä kuntien voimavarat todennäköisesti yksin riitä siihen työhön. (Möttönen & Niemelä 2005, 18–19 & 120–123.)

2.3 Kehittämissympäristön kuvaus

Tässä kappaleessa esittelen kehittämistyöhöni liittyvät keskeiset kehittämis- ja toimintaympäristöt. Kehittämissympäristöllä tarkoitan tässä lasten- ja nuorten vaikuttajaryhmiä sekä kolmatta sektoria, jotka ovat kehittämistyöhöni liittyvän tutkimuksen kohde-ryhmät, ja joiden kanssa kehittämistyötä tehtiin. Julkinen hallinto ja siihen sisältyvä Sastamalan kaupungin kuvaus sekä Sastamalan kaupungin perhepalveluverkosto ovat puolestaan kehittämistyöni toimintaympäristöjä. Palveluyhteiskunta mallin mukaisesti kunnan eli tässä tapauksessa Sastamalan kaupungin velvollisuus on järjestää omalla alueellaan vapaa-ajanpalveluita. Tässä kehittämistyössä vapaa-ajanpalveluilla

tarkoitetaan aktiviteetteja, joita lapset ja nuoret haluavat tehdä vapaa-aikanaan. Aktiiviteetit voivat olla omatoimista ajanviettoa mieleisten asioiden parissa tai se voi olla aktiivisempaa harrastamista, johon voi liittyä myös kilpailutoiminta tai yhteinen puuhailu ystävien sekä perheen kesken (Helve 2009, 250).

2.3.1 Lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät: oppilaskunta, nuorisovaltuusto ja nuorisotoimikunnat

Kuten jo aiemmin olen kappaleessa 2.1. todennut, lasten ja nuorten osallisuus sekä kuuleminen ovat lakisääteistä, ja sen vuoksi mm. kuntiin sekä koulujärjestelmään on kehitetty erilaisia kuulemisrakenteita, joista esittelen lyhyesti kehittämistyöni kannalta oleelliset.

Oppilaskunta on lakisääteinen väylä, jonka kautta oppilaat voivat vaikuttaa mm. omaan opiskeluun tai kouluympäristöön liittyviin asioihin. Oppilaskuntaan kuuluvat kaikki saman koulun oppilaat. Oppilaskunnalla on oma hallitus tai edustajisto, joka koostuu muutamista koulun oppilaista, mutta se edustaa kaikkia koulun oppilaita. Oppilaskunnan hallitus on oppilaiden vaikutuskanava, jonka kautta osallisuutta edistetään koulussa. Oppilaskuntatoiminta edistää ja opettaa oppilaille demokratiaa sekä päätöksentekoa, ja sen tavoitteena on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, osallistumista ja vaikutusmahdollisuuksia (Gretschel & Kiilakoski 2008, 104–107).

Nuorisovaltuusto (tai vastaava) on jokaisessa kunnassa lakisääteisesti asetettu noin 13–18-vuotiaiden nuorten vaikuttajaryhmä, joka ottaa kantaa lasten- ja nuorten asioihin, antaa lausuntoja, osallistuu kunnan päätöksentekoon ja toimii nuorten äänitorvena. Useissa kunnissa nuorisovaltuuston edustajilla on puhe- ja läsnäolo oikeus kaikissa tai ainakin useammassa kunnan toimielimissä, joten nuorilla on suora vaikutusmahdollisuus kunnan päätöksenteossa. Kunnat saavat itse valita nuorisovaltuuston rakenteen, koon, edustajien valintatavat ja nuorisovaltuustokauden keston kunnan koon sopivaksi. Useilla nuorisovaltuustoilla on oma budjetti, jonka käytöstä nuorisovaltuusto saa itse päättää. (Nuva ry 2018.)

Nuorisotilatoimikunnat toimivat nimensä mukaisesti nuorisotiloilla, ja järjestävät tilan nuorille toimintaa, tapahtumia sekä tuovat nuorten toiveet ja mielipiteet nuorisotyöntekijöiden sekä kunnan päätöksentekijöiden tietoon tekemällä mm. aloitteita ja kannanottoja. Nuorisotilatoimikunnat muodostuvat muutamista noin 12–18-vuotiaista nuorisotilan aktiivinuorista, ja heidät on voitu valita tilatoimintaan vaaleilla tai muuten tapauskohtaisesti valitsemalla.

2.3.2 Kolmas sektori

Kolmannen sektorin toimijoista voidaan käyttää useita nimityksiä, joita yleisimmin ovat yhdistys, seura, kerho, klubi ja osasto. Jotta toimintaa voidaan kutsua jollakin edellä mainituista nimistä, toiminnan on täytettävä seuraavat tunnusmerkit: 1) siinä on oltava vähintään kolme jäsentä, 2) sillä on joku aatteellinen tarkoitus ja 3) sen toiminta on tarkoitettu pysyväksi. Yhdistyksen jäsenet voivat olla luonnollisia henkilöitä tai oikeushenkilöitä kuten muita yhdistyksiä. Yhdistyksen aate on ennemminkin ymmärrettävissä sen toiminnan tavoitteena eikä aate tarkoita automaattisesti, että sen olisi oltava uskontoon tai politiikkaan liittyvä aatesuunta. Pysyvyydellä puolestaan tarkoitetaan sitä, että toiminta nähdään pääsääntöisesti jatkuvana. Yhdistykset voivat olla joko rekisteröityjä tai rekisteröimättömiä. Rekisteröidyt yhdistykset erottaa rekisteröimättömistä yhdistyksistä virallisen nimen lopussa olevasta ”ry” lyhenteestä. (Loimu 2010, 23–25.)

2.3.2 Julkinen hallinto, Sastamalan kaupunki ja perhepalveluverkosto

Julkisen hallinnon johtaminen perustuu tehokkaasti ja tuloksellisesti tuotettujen palveluiden järjestämiseen. Julkisessa hallinnossa päätöksentekoprosessit on selkeästi kirjattu kaupungin hallintosääntöön. Päätöksenteossa vastuu on jaettu siten, että toimielinten viranhaltijat ja heidän nimeämät asiantuntijansa vastaavat päätettävien asioiden suunnittelusta ja täytäntöönpanosta. Täytäntöönpanoa edeltää kuitenkin hyvin usein suunniteltujen ja esivalmisteltujen asioiden esittely vaaleilla valituille poliittisille päätöksentekijöille eli kaupunginhallituksen tai muiden kaupungin toimielinten edustajille, jotka tekevät esitellyistä asioista lopulliset päätökset. Julkisen hallinnon päätöksenteon

vahvuutena on sen avoimuus ja kansalaisten kuuleminen. Toisaalta päätöksenteko saattaa olla hyvinkin kankeaa tai jopa hidasta, ja toisinaan osa päätöksentekoprosesseista voi olla vain muodollista. (Salminen 2008, 61–62.)

Sastamalan kaupunki on 2010-luvulla kuntaliitosten myötä syntynyt maantieteellisesti laaja kunta, jossa on noin 25 000 asukasta. Kunnan nuoriso-, liikunta-, kirjasto- ja kulttuuripalvelut ovat Sivistyspalveluiden alaisuudessa olevat omat toimialansa yhdessä varhaiskasvatuksen, perus- ja lukio-opetusten sekä kansalaisopistojen kanssa. Kaikilla toimialoilla ovat omat vastualueen päälliköt, joiden esimiehenä toimii kasvatusjohtaja. Jokaisella toimialalla on oma budjetti, mutta käytännössä ns. elämänlaatu- palveluilla, (nuoriso-, liikunta, kulttuuri-, ja kirjastopalveluilla sekä kansalaisopistoilla), budjettia seurataan ja käsitellään yhtenä kokonaisuutena lautakuntatasolla. Sivistyspalveluiden päätöksiä ja budjettia seurataan kuukausittain toimialatiimissä, jossa edustajina toimivat toimialojen päälliköt. Toimialatiimissä käydään yhteisesti läpi Sivistyspalveluiden asioita ja sovitaan Sivistyslautakunnalle vietävät asiat. Kunnan hallintosäännön mukaan Sivistyslautakunta on Sivistyspalveluiden päättävä toimielin.

Sastamalassa toimii perhepalveluverkosto, jonka henkilöstö koostuu kaikista kaupungin lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluista ja niissä työskentelevistä ammattilaisista. Perhepalveluverkoston yhteinen tavoite on vahvistaa asukkaiden hyvinvointia ja elämänhallintaa. Jokaisella verkoston työntekijällä on vastuu huolehtia asiakkaan tarpeista ja ottaa asiakkaan asiat hoitoonsa, eikä vain siirtää asiakasta luukulta toiselle. Perhepalveluverkostoa koordinoi moniammatillinen ohjausryhmä, jossa ovat edustajina kasvatusjohtaja, perhe- ja sosiaalipalveluiden johtaja, varhaiskasvatuspäällikkö, nuorisotyön päällikkö, perhepalveluverkoston koordinaattori, Sotesin eli Sastamalan seudun sosiaali- ja terveystieteiden perusterveydenhuollon johtava hoitaja sekä toisen asteen opiskelijahuollon edustaja eli Vammalan lukion rehtori. Perhepalveluverkostossa pyritään aktiivisesti kehittämään uusia toimintamalleja ja ratkaisuja, joilla asukkaiden hyvinvointia voidaan edistää (Sastamalan kaupunki). Hyvin rakennetun ja toimivan perhepalveluverkoston vuoksi Sastamalaa voidaan pitää edelläkävijäkuntana lasten, nuorten ja perheiden palveluiden tuottamisessa. Perhepalveluverkosta voikin löytää Virtasen ja Stenvallin kuvaaman älykkään julkisen organisaation piirteitä sillä se, että eri toimialojen viranhaltijat tapaavat toisiaan säännöllisesti mahdollistaa mm.

nopean ja luovan päätöksenteon, joka on samalla hyvin keskustelevaa, muutoskykyistä ja tulevaisuuteen katsovaa. Eteen tulevat ongelmat ja tarpeet mm. lapsiperheiden palveluiden tuottamisessa kuuluvat kaikille, sillä perhepalveluverkoston kuuluvat toimialat pystyvät ajattelemaan palvelut isona kaikkien hyvinvointia edistävänä kokonaisuutena, jolloin esimerkiksi jostain erityispalvelusta kertyvät kustannukset voidaan jakaa useiden toimijoiden kesken. (Stenvall & Virtanen 2014, 21).

3 TUTKIMUKSELLISEN KEHITTÄMISTEHTÄVÄN RAJAUS

Sastamalassa lasten ja nuorten palveluiden osalta kunnan ja kolmannen sektorin välinen yhteistyö on paikoitellen ollut hieman rikkonaista; isompien urheiluseurojen ja nuorisjärjestöjen kanssa kunnan sivistystoimialat ovat tehneet säännöllistä yhteistyötä mm. tapahtumissa, mutta pienempien seurojen ja järjestöjen kanssa yhteistyö on jäänyt vähäisemmäksi. Maantieteellisesti laajassa kunnassa erityisesti vapaa-ajanpalveluiden tuottaminen myös kunnan reuna-alueille on yksin kunnalle liian iso haaste. Tämä vuoksi kolmannen sektorin potentiaalin selvittäminen vapaa-ajanpalveluiden tuottamisessa on ajankohtainen aihe. Kehittämistehtävän pääteema, -tavoitteet ja -tutkimuskysymykset nousivat tarpeesta selvittää, millaisia lasten- ja nuorten palveluita kolmas sektori voisi kunnalle tuottaa. Kehittämistyön tilaaja Sastamalan kaupungin perhepalveluverkosto halusi yhdistää kehittämistyöhön alateemaksi lasten- ja nuorten terveyden edistämisen sekä ylipainon ehkäisyn, sillä perhepalveluverkossa koettiin, että kolmannella sektorilla voisi olla vapaa-ajanpalveluiden tuottajana merkittävä rooli myös siinä.

Kehittämistyön pääteeman valintaan vaikutti useampi asia, joista yksi oli nuorisotyön strategia, joka pohjautuu hyvin vahvasti Nuorisolakiin. Nuorisolaki raamittaa kunnissa tehtävän nuorisotyön reunaehdot. Lain 21.16.2016 luvussa 3 § 8 määrittää kunnan vastuuta ja mainitaan, että kuntien velvollisuus on tukea kansalaistoimintaa ja tehdä yhteistyötä nuorten palveluiden osalta mm. järjestöjen ja seurakuntien kanssa (Nuorisolaki 1285/2016). Nuorisojärjestöjen ottamista mukaan kehittämistyöhön tuki myös Valtakunnallisen järjestöbarometrin 2016 tulokset, jossa paikallisjärjestöjä pyydettiin arvioimaan mm. sitä mihin ne ovat olleet viimeisen kahden vuoden aikana tyytyväisiä,

ja mikä niitä huolettaa. Järjestöt olivat olleet tyytyväisiä oman toimintansa arvostukseen, taloudelliseen tilanteeseen ja yhteistyöhön muiden järjestöjen kanssa. Kuntayhteistyö jakoi järjestöjen mielipiteitä, mutta suurin huolen aihe oli jäsenten saaminen luottamustoimiin. Lisäksi huolta aiheuttivat vapaaehtoisten määrä ja aktiivisten osallistujien saaminen tapahtumiin (Soste 2016, 31–33). Järjestöbarometrin vastauksista muodostui tutkijalle olettamus, että myös Sastamalalasta löytyy kolmannen sektorin toimijoita, jotka kamppailevat edellä mainittujen haasteiden kanssa, ja ovat näin ollen kiinnostuneita kehittämään toimintaansa yhdessä kunnan ja muiden toimijoiden kanssa. Tunnistamalla omat yhteistyötahot voidaan saavuttaa paljon hyötyjä kuten keskinäinen kilpailu voi kaventua, kun ymmärretään, että yhteistyöllä voimavarat saadaan tehokkaammin käyttöön ja samalla voidaan parantaa jokaisen toimijan tuloksia. Myös kunta hyötyy uusista kumppanuuksista, sillä niiden kautta voidaan hahmottaa ne tarpeet, joihin kunnan oma toiminta tulee keskittää. (Santalainen 2009, 144–145.)

Sastamalan kaupungin perhepalveluverkoston ohjausryhmässä on aiemmin keskusteltu paljon kolmannen sektorin roolista asukkaiden elämänhallinnan näkökulmasta. Ohjausryhmän pyrkimyksenä on ollut ottaa kolmas sektori jatkossa yhä vahvemmin mukaan verkoston toimintaan. Kehittämistyöni tilaajana perhepalveluverkosto näkikin tässä mahdollisuuden, sillä sen kautta kolmannen sektorin roolia verkostossa oli mahdollista vahvistaa. Lisäksi kehittämistyön kautta oli mahdollista tarttua verkoston toimikauden tavoitteisiin. Yhdeksi viime ja tämän vuoden isoksi tavoitteekseen perhepalveluverkosto oli nimittäin asettanut asukkaiden terveellisten elämäntapojen edistämisen sekä lasten ja nuorten ylipainoon puuttumisen positiivisin keinoin. Viimeisimmän valtakunnallisen kouluterveyskyselyn myötä Sastamalassa havahduttiin siihen huomioon, että Sastamalassa elävät Pirkanmaan ylipainoisimmat lapset, ja tilanteen parantamiseksi oli ryhdyttävä toimeen. Kehittämistyöni toinen teemaa nousikin juuri tästä ylipainohaasteesta, ja siitä kysymyksestä miten haastavaan ja herkkään aiheeseen puuttumiseen voisi löytää uusia lähestymistapoja. Kolmannen sektorin toiveiden ja ideoiden kuulemisen lisäksi koin tärkeäksi kuulla suoraan lasten- ja nuorten mielipiteitä sekä ideoita sekä vapaa-ajanpalveluista että terveyden edistämisen ja ylipainon ehkäisyn teemoista. Tämä oli myös itselle luonnollinen tapa, sillä toimin Sastamalan kaupungissa vastaavana nuorisotyöntekijänä, ja työni pääpaino on juuri lasten sekä nuorten osallisuuden tukemisessa.

Sastamalassa lasten- ja nuorten terveyden edistämisen tavoitteeseen sisältyy myös lasten ja nuorten heikkoon hammashygieniaan puuttumisen tavoite, mikä olikin yksi Perhepalveluverkosto esittämistä teemoista, joita kehittämistyöni voisi sisältää. Huomioinkin tämän teeman lasten- ja nuorten vaikuttajaryhmien Webropol-kyselyiden kysymyksissä. Teema osoittautui kuitenkin turhan haastavaksi, ja päädyinkin rajaamaan hammashygienian pois varsinaisesta kehittämistyöstä. Perhepalveluverkostolla oli myös toive, että käsittelen kehittämistyössäni Sastamalaan kehitteillä olevaa lapsiperheille suunnattua Kohtaamispaikkaa, ja kerään kehittämistyöni aikana lasten ja nuorten sekä kolmannen sektorin toiveita Kohtaamispaikasta. Kohtaamispaikka-teemaa käsiteltiin lyhyesti Yhteisöfoorumissa, ja esittelinkin foorumin panelistien ideoita sekä toiveita myöhemmin Perhepalveluverkoston ohjausryhmälle sekä Kohtaamispaikan suunnittelutilaisuuteen osallistuneille kuntalaisille ja kolmannen sektorin toimijoille. Kehittämistyön aineiston rajaamisen vuoksi, päädyin kuitenkin jättämään Kohtaamispaikan käsittelyn kehittämistyössä minimiin.

Kehittämistyön taustalle syntyi heti alussa ajatus siitä, että saattamalla palveluntarjoajat eli kolmannen sektorin toimijat ja palveluiden käyttäjät eli lapset ja nuoret yhteen voisi syntyä jokin uusi sosiaalinen innovaatio ja, että yhdessä tekemällä innovaatio voitaisiin heti viedä suoraan suunnitteluasteelta seuraavalle tasolle. Sosiaaliseen innovaatioon liittyy tiiviisti käsitys vuorovaikutuksesta ja siitä, että jollain uudella toimintatavalla pystytään parantamaan yhteiskunnan ja ihmisten sosiaalista elämää. Sosiaalinen innovaatio syntyy useimmiten yhdistämällä se tekniseen innovaatioon tai se voi syntyä kehittämällä johonkin vanhaan asiaan uuden näkökulman tai toimintatavan (Möttönen & Niemelä 2005, 76–77). Kehittämistyössäni oli ajatus, että yhdessä kehittämällä voitaisiin löytää uudenlaisia ratkaisuja tai parannella vanhoja ideoita, ja kehittää toimivia ratkaisuja lasten ja nuorten ylipainon ehkäisyyn. Yhtenä sosiaalisena innovaationa voidaan pitää kehittämistyön aikana Sastamalassa aiemmin järjestettyjen lasten ja nuorten foorumeiden pohjalta ideoitua ja uudelleen kehitettyä Yhteisöfoorumi-mallia, jota voidaan käyttää erilaisten ryhmien yhteistyö- ja kuulemiskanavana. Yhteisöfoorumi voi toimia ns. kehittämisympäristönä, jossa voidaan testata ja jatkokehittää erilaisia ideoita, (liite 1).

3.1 Kehittämistyön kohderyhmien rajaus

Nuorisolain (21.12.2016) luvussa 1 § 3 määritellään nuoret alle 29-vuotiaiksi (nuorisolaki 1285/2016). Perusopetukseen osallistuvat kuitenkin pääsääntöisesti 7-16-vuotiaat lapset sekä nuoret, ja Sastamalassa nuorisotyön pääpaino on 7-18-vuotiaissa lapsissa sekä nuorissa. Kehittämistyön kohderyhmäksi määrittyivät edellä mainitun tiedon perusteella 7-18-vuotiaat lapset ja nuoret sekä ne kolmannen sektorin toimijat, jotka järjestävät toimintaa saman ikäisille lapsille ja nuorille. Rajaamalla lasten ja nuorten ikäjakautaman tiukasti pystyn hallitsemaan jo kyselytutkimukseen osallistuvien toimijoiden määrää rajaamalla kyselyn ulkopuolelle ne järjestöt, joista voitiin jo etukäteen tietää, ettei heidän kohderyhmänsä ole lapset ja nuoret. Tällaisia olivat mm. eläkeläis- ja veteraanijärjestöt. Mukaan tutkimukseen otettiin paikalliset nuoriso-, liikunta- ja kulttuurijärjestöt, valikoidut sosiaali- ja terveystieteelliset sekä kyläseurat ja -yhdistykset.

Sastamalassa lasten ja nuorten osallisuusrakenteet on melko pitkälle hioutunut, sillä jokaisessa peruskoulussa sekä toisen asteen oppilaitoksessa toimii oppilaskunta, nuorisotaloilla tilatoimikunta sekä kaiken osallisuuden kokoavana yhteistyöelimenä toimii aktiivisesti vaikuttava Nuorisovaltuusto. Lisäksi Sastamalassa on tehty osallisuuden vuosikello, jonka mukaan osallisuuden tapahtumia kaupungissa vuosittain järjestetään, ja oppilaskuntien ohjaavien opettajien tehtävät ja palkkiot ovat vahvistettu 2000-luvulla Sastamalan kaupungin kasvatus- ja opetuslautakunnassa. Osallisuuden näkökulmasta olikin luonnollista valita tutkimukseen osallistuvat lapset ja nuoret oppilaskuntien, tilatoimikuntien ja nuorisovaltuuston kautta. Kaikissa näissä lasten ja nuorten vaikuttajaryhmissä on hyvin erilaisia jäseniä, ja mikä tärkeintä valitsemalla nämä vaikuttajaryhmät kyselyn kohderyhmäksi saatiin tutkimukseen kaikkien 7-18-vuotiaiden ikäluokkien ja Sastamalan maantieteellisten alueiden vastaukset.

3.2 Kehittämistyön lähtötilanne

Kolmas sektori on tulevaisuudessa entistä tärkeämpi kumppani kunnille. Jos sote-palvelut siirtyvät maakuntiin, kolmannen sektorin merkitys paikallisella tasolla kasvaa ja

se voi olla täydentämässä kunnan omia palveluita. Sastamalassa järjestöjen ja seurojen kanssa tehdään tällä hetkellä yhteistyötä pääasiassa vapaa-ajantapahtumissa, leireillä ja koulujen sekä jonkin verran oppilaitosten oppituntien järjestämisessä. Joidenkin harvojen järjestöjen ja seurojen kanssa kaupunki on kuitenkin tehnyt yhteistyösopimuksia siitä, että toimija tuottaa tiettyjä palveluita omalle kylälleen tai toimialueelleen maksua vastaan. Huomionarvoista on kuitenkin se, että kaupungin kanssa pääsääntöisesti yhteistyötä tekevät vain muutamat rajatut järjestöt ja seurat.

Sastamalassa jokainen kaupungin toimiala vastaa oman toimialansa järjestöjen ja seurojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä esim. Nuorisopalvelut tekevät nuorisojärjestöjen kanssa yhteistyötä ja järjestävät nuorisojärjestöjen kanssa yhteisiä kokouksia sekä tapahtumia, ja Liikuntapalvelut tekevät yhteistyötä liikuntaseurojen kanssa sekä järjestävät keskenään liikuntatapahtumia. Samoin toimivat mm. Kulttuuripalvelut kulttuurijärjestöjen kanssa ja Sosiaali- ja terveystieteiden palvelut sosiaalijärjestöjen kanssa. Kaikille kolmannen sektorin toimijoille yhteisiä tai avoimia tapahtumia on aiemmin Sastamalassa ollut vain Harrastemessut, jossa paikalliset toimijat ovat esitelleet vapaa-ajantarjontaansa sekä Ruskarumba eli Sastamalan rastiajo, jossa perheenjäsenistä tai kaverialueista koostuvat joukkueet kiertävät eri puolilla Sastamalaa suorittamassa toimijoiden ideoimia leikkimielisiä rasteja.

Ainoa kolmannen sektorin toimintaa Sastamalassa yhteisesti koordinoiva ryhmä on Avustustiimi, mikä koostuu nuorisotyön päälliköstä, liikuntapäälliköstä, kulttuuripäälliköstä, hallintojohtajasta, taloussihteeristä, johtavasta sosiaalityöntekijästä ja hyvinvointikoordinaattorista sekä aikuissosiaalityön ja tilakeskuksen edustajista. Avustustiimi on kaupungin yhteistyöelin, joka käsittelee seurojen ja järjestöjen avustusasioita yhteisesti. Avustustiimi päättää vuosittain järjestöille ja seuroille jaettavien vuosi- ja kohdeavustusten yhteiset ehdot sekä hakuajat, ja se on koostanut yhteiset säännöt järjestöjen muistamiseen ja avustusten jakamiseen. Avustustiimin toimesta Sastamalassa järjestetään keväisin järjestöille ja seuroille tarkoitettu järjestöilta, jonka aiheena ovat avustukset ja niiden haku ehdot. Avustuksien jakamisesta kolmannen sektorin toimijoille esitykset tekevät toimielinten viranhaltijat, ja lopuksi esitykset menevät elämälaatu- ja sivistyslautakunnalle, kyläyhdistysten osalta tekniselle lautakunnalle ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen osalta Yhteistoimialueen sosiaali- ja terveyslautakunnalle päätettäväksi.

Kolmannen sektorin ja kunnan välisen yhteistyön kehittämisen lisäksi tutkimuksen taustalla oli tarve löytää positiivisia keinoja puuttua lasten ja nuorten ylipainoon. Valtakunnallisen kouluterveyskyselyn 2017 kyselyn tuloksissa nousi esille huoli siitä, että Sastamalassa asuvat Pirkanmaan ylipainoisimmat lapset ja nuoret. Kouluterveyskyselyn 2017 mukaan sastamalalaisista peruskoulun 8- ja 9- luokkalaisista nuorista ylipainoisia on lähes 25 %, kun sama luku koko Pirkanmaalla on noin 19 %. Huomion arvoista on myös se, että sastamalalaiset nuoret kokevat yleisen terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kuin muut Pirkanmaan nuoret yhteensä, sillä sastamalalaisista nuorista lähes 22 % arvioi terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, kun pirkanmaalaisilla nuorilla sama luku oli 19 %. Myös hammashygieniaan liittyvät tulokset olivat sastamalalaisilla lapsilla ja nuorilla huolestuttavia, sillä kouluterveyskyselyn mukaan 4- ja 5- luokkalaisista sastamalalaisista lapsista pesee hampaat harvemmin kuin kahdesti päivässä n. 37 % ja 8- ja 9- luokkalaisista 49 %, kun pirkanmaalaisilla 4. ja 5. luokkalaisilla sama luku on n. 34 % sekä 8- ja 9- luokkalaisilla on 45 %. Koko maan tuloksia katsottaessa esimerkiksi 8. ja 9.luokkalaisista nuorista pesee hampaat harvemmin kuin kahdesti päivässä 42 %, heistä terveydentilansa kokevat keskinkertaiseksi tai huonoksi n. 19 % ja ylipainoisten määrä jää 19 %: iin, joten tässäkin valossa Sastamalan tulokset näyttävät huolestuttavilta. (THL 2018.)

Ylipainoon puuttuminen ja terveiden elintapojen edistäminen nousikin Sastamalan perhepalveluverkoston yhdeksi vuoden 2017 tavoitteeksi, ja siihen alettiin etsiä monien eri kanavien kautta ratkaisua. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen hankehakujen kautta Sastamalan kaupunki pääsikin mukaan Seinäjoen kaupungin ”Lihavuus laskuun” -hankkeeseen yhtenä hankkeen pilottikuntana. Seinäjoella oli jo vuosia tehty määrätietoista työtä terveyden edistämisen eteen, ja siellä asukkaiden elintapoja on onnistuttu muuttamaan, ja lasten sekä nuorten ylipaino on saatu laskemaan. Edelleen Seinäjoen käynnissä olevan ”Lihavuus laskuun” -hankkeen ydinajatuksena on, että terveelliset elämäntavat opitaan jo lapsena, ja silloin ne kantavat läpi koko ihmiselämän. Seinäjoen mallin erityisenä piirteenä on se, että Seinäjoella useimmat kaupungin prosessit on valjastettu mukaan tekemään yhteistyötä asukkaiden terveyden edistämisen eteen (Seinäjoen kaupunki 2018). Sastamalassa ideointiin vuoden 2017 aikana myös oma ”Terve ja Liikkuva Sastamala” –malli perhepalveluverkoston johdolla, jonka taustalla oli Seinäjoen mallia mukailleen ajatus yhdistää eri kaupungin toimialat tekemään

osuutensa asukkaiden terveyden edistämiseen. Lisäksi Sastamalan kaupunki sai luvkuvuodeksi 2017–2018 ”Liikkuva koulu” –hankkeen kautta rahoituksen, jolla palkattiin Liikkuva koulukoordinaattori edistämään perusopetuksen oppilaiden osallisuutta ja koulupäivän sekä oppituntien aikana tapahtuvaa liikkumista (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2016).

3.3 Tutkimuskysymykset

Kehittämistyössäni päätavoitteena oli kartoittaa millaisia lasten ja nuorten vapaa-ajanpalveluita kolmas sektori voisi tuottaa ja millaista yhteistyötä kolmannen sektorin toimijat voisivat Sastamalan kaupungin kanssa tehdä. Lisäksi kehittämistyön kautta oli tarkoitus kartoittaa, mitkä ovat kolmannen sektorin palvelutuotannon mahdollistavat ja estävät tekijät. Kehittämistyön päätavoitteen alla kulki koko ajan lasten- ja nuorten terveyden edistämisen ja ylipainon ehkäisy –teema, josta muodostui työn alakysymykset.

Kehittämistyön aineisto kerättiin kolmannen sektorin toimijoille sekä lasten- ja nuorten vaikuttajaryhmille lähetyllä Webropol-kyselyillä sekä Yhteisöfoorumissa tuotetusta materiaalista. Yhteisöfoorumissa kehittämissympäristön sekä toimintaympäristön edustajat mm. kuulivat Webropol-kyselyiden alustavia tuloksia ja jatkokehittävät esille nousseita teemoja. (Yhteisöfoorumimalli esitellään tarkemmin kappaleessa 4.2.)

Pääkysymys:

Mitä lasten ja nuorten vapaa-ajanpalveluita kolmas sektori voisi tuottaa ja millaista yhteistyötä kolmannen sektorin toimijat voisivat Sastamalan kaupungin kanssa tehdä?

Alakysymykset:

Mitkä ovat kolmannen sektorin lasten- ja nuorten palvelujen tuottamisen ja yhteistyön mahdollistavat sekä estävät tekijät?

Millaista yhteistyötä lasten- ja nuorten vaikuttajaryhmät toivovat kolmannen sektorin kanssa tehtävän?

Miten kolmas sektori voisi edistää lasten ja nuorten terveyttä sekä hyvinvointia, ja mikä sen rooli voisi olla lasten ja nuorten ylipainon ehkäisyssä?

Miten lasten ja nuorten vaikuttajaryhmien mielestä lasten ja nuorten terveyttä sekä hyvinvointia voidaan edistää ja miten lasten ja nuorten ylipainoon pitäisi puuttua?

3.4 Tutkimusetiikka

Kehittämistyössä isoimmat tutkimusetiikan haasteet liittyivät siihen, että työn kohderyhmänä olivat lapset ja nuoret sekä se, että kehittämistyöhön liittyi paljon erilaisia aineiston keruumuotoja, kuten sähköisiin Webropol-kyselyihin vastaaminen ja Yhteisöfoorumien sisällön ja siihen osallistuneiden henkilöiden video- ja valokuvaaminen. Tutkimusetiikka vaikutti osaltaan kehittämistyön etenemistapojen valintaan, sillä esimerkiksi kehittämistyön toisen pääkohderyhmän eli lasten ja nuorten vaikuttajaryhmien edustajaksi oli loogista valita jo kaupungissa hyvin toimivat lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät eli oppilaskunnat, talotoiminnat ja nuorisovaltuustot. Näiden kohderyhmien valinta puolestaan vaikutti siihen, että kehittämistyöhön liittyvä sähköinen Webropol-kysely oli pääsääntöisesti järkevää täyttää kouluaikana ja osoittaa se oppilaskunnan hallituksen tai talotoimikuntien täytettäväksi. Myös Yhteisöfoorumi kannatti järjestää kouluaikana, vaikka kolmannen sektorin näkökulmasta sen järjestäminen ilta-aikaan olisi varmasti ollut parempi.

Yhteisöfoorumien yleisenä tavoitteena oli yhdessä keskustelemalla nostaa yhteneviä ja eriäviä mielipiteitä esille kolmannen sektorin potentiaalista sekä ratkaista lasten- ja nuorten terveyden edistämisen ja ylipainon ehkäisyn haasteita. Tässä laatuun ensimmäisessä Yhteisöfoorumissa paikalla olivat oppilaskuntien ja muiden lasten sekä nuorten vaikuttajaryhmien edustajat edustamassa palveluiden käyttäjiä sekä paikallisten kolmannen sektorin toimijoiden edustajat palveluiden tuottajan roolissa. Lisäksi Yhteisöfoorumien iltapäivässä paikalla oli kunnan virkamiehiä, joille esiteltiin foorumissa esille nousseita aiheita. (Yhteisöfoorumimallista kerron tarkemmin kappaleessa 4.2 Yhteisöfoorumi.)

Kehittämistyön ensimmäinen pääkohderyhmä koostui lapsista ja nuorista, joten tutkijana minun tuli kiinnittää erityistä huomiota siihen, että kohderyhmä ymmärtää, mitä olen tutkimassa ja, että heillä oli oikeus päättää itse osallistumisestaan kehittämistyöhön. Koska tutkimustilanteet tapahtuivat kouluympäristössä ja kouluaikaan, tiedotin kehittämistyöstä oppilaskuntien ja tilatoimikuntien edustajia ohjaaville opettajille tai tilatoimikuntien ohjaaville nuorisotyöntekijöille lähettämäni tiedotteen kautta, jonka pyysin välittämään Yhteisöfoorumiin osallistujille. Tiedotteessa kerroin foorumiin valmistautumisesta ja muistutin osallistujia siitä, että foorumissa yleisöä videokuvataan, (liite 2). Tutkimusetiikan näkökulmasta murrosikäiset nuoret voivat jo itse päättää omasta osallistumisestaan tutkimukseen. Kehittämistyössäni ei tutkittu lapsia tai nuoria, vaan heidän kokemuksiaan ja ideoitaan kolmatta sektoria kohtaan, joten saatoin kehittäjänä olettaa, että myös alakouluikäiset lapset voivat osallistua tähän kehittämistyöhön ilman huoltajan erillistä suostumusta. Kehittämistyössä ei myöskään erikseen nostettu esille tietyn lapsen tai nuoren antamia vastauksia, joten kenenkään yksittäisen lapsen tai nuorten henkilöllisyys ei aineistosta paljastu, mutta videoista syntyy henkilörekisteri. (Karjalainen, Launis, Pelkonen & Pietarinen 2002, 131–133.)

Kehittämistyön toiselle pääkohderyhmälle eli vapaa-aikapalveluita tarjoaville paikallisille kolmannen sektorin toimijoille sekä Yhteisöfoorumiin kutsutuille kolmannen viranhaltijoille ja paikallispoliitikoille tiedotettiin myös etukäteen Yhteisöfoorumiin sisältyvästä kehittämistyöstä ja foorumin videokuvaamisesta, (liitteet 3-4).

3.5. Aineiston säilytys

Kehittämistyön aikana syntynyt tutkimusaineisto sisältää sellaisia tietoja, joiden perusteella kehittämistyöhön osallistuneet henkilöt ovat tunnistetavissa suoraan tai välillisesti yhdistämällä tiedot joihinkin toisiin tietoihin, ja ovat näin ollen henkilötietoja. Tämän vuoksi on katsottava, että kehittämistyön aineistosta muodostuu henkilötietolain (22.4.1999/523) mukaisesti henkilörekisteri, jolla on oltava rekisterinpitäjä. Tässä tapauksessa tutkija toimii luonnollisesti rekisterinpitäjänä, ja hänen velvollisuutensa on huolehtia mm. siitä, että kehittämistyöhön osallistuneiden henkilötietoja käsitellään huolellisesti eli tietoja käytetään vain kehittämistyön tekemiseen eikä niitä luovuteta kolmansille osapuolille. Henkilötietolain luvun 4 § 14 mukaisesti kehittämistyön aikana

syntynyt henkilötietorekisteri hävitetään, kun henkilötietojen säilytys ei ole enää tarpeen. Lisäksi kehittämistyön aineiston ja siihen liittyvää henkilötietorekisterin tietoja käsitellään toukokuun 25. päivä 2018 voimaan tulleen EU:n yleinen tietosuoja-asetuksen (GDPR) mukaisesti. Asetus sisältää yhteiset määräykset EU:n kansalaisten henkilötietoja koskevaan käsittelyyn ja henkilöiden oikeuksiin omiin tietoihinsa. Asetuksen mukaisesti kehittämistyöhön osallistuneiden lasten ja nuorten vaikuttajaryhmien sekä kolmannen sektorin toimijoiden edustajille eli kehittämistyön henkilötietorekisterissä olevilla henkilöillä on halutessaan oikeus tarkistaa rekisterissä olevat tietonsa ja tarvittaessa muuttaa niitä (Tietosuojavaltuutetun toimisto 2018).

Kehittämistyön aikana kerätty aineisto on ainoastaan tutkijan käytössä, ja se hävitetään tutkijan toimesta Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyöseminaarissa hyväksytysti suoritettuna kehittämistyön esittelyn ja kirjallisen tuotoksen arvioinnin jälkeen. Poikkeuksena ovat ne aineistossa olevat kolmannen sektorin yhteystiedot, joihin toimijat ovat Webropol-kyselyssä erikseen antaneet suostumuksensa käyttää niitä kehittämistyön päättymisen jälkeen Sastamalan järjestö- ja seurarekisterin luomiseen tai antaneet suostumuksensa välittää yhteystiedot mm. koulujen käyttöön myöhempiä yhteistyökuvioita ajatellen. Yhteisöfoorumissa kuvattu videomuotoinen materiaali on ulkopuolisen kuvaajan toimesta toimitettu tutkijalle, jonka jälkeen kuvaaja on poistanut foorumin materiaalin itseltään. Video- ja valokuvamuotoinen materiaali on vain tutkijan käytössä, sillä myös video- ja valokuvamuotoisen materiaalin sisällöstä muodostuu henkilörekisteri, jonka rekisterinpitäjänä toimii tutkija.

4 TYÖN MENETELMÄT JA TOTEUTUS

Kehittämistyössä on käytetty monipuolisesti laadullisen tutkimuksen eri menetelmiä. Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on löytää sekä samankaltaisia että poikkeavia tutkimusvastauksia. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään ihmisen toiminnan merkityksiä eikä tutkimus välttämättä ole yhtä objektiivista kuin määrällinen tutkimus. Sen sijaan laadullinen tutkimus voi olla subjektiivista, jolloin mm. tutkimustuloksiin ja menetelmiin voi vaikuttaa tutkijan oma intressi. Laadullinen tutkimus vastaa yleensä kysymyksiin ”mitä” ja ”miten”, joiden lisäksi se voi vastata

myös ”miksi” -kysymykseen. Valitsin kehittämistyöhön käyttäviksi menetelmiksi sähköiset Webropol-kyselyt sekä kehittämistyötä varten ideoimani Yhteisöfoorumi –mallin, (liitteet 6,7). Webropol-kyselyt mielletään useimmiten määrällisen eli kvantitatiivisin tutkimuksen menetelmäksi, mutta halusin Webropol-kyselyt osaksi kehittämistyötäni, sillä koin, että niiden avulla voin saada Yhteisöfoorumeja ajatellen vastaajilta tärkeitä taustatietoja, valmiita vastauksia tutkimuskysymyksiin, sekä toivoin myös pääseväni ennen Yhteisöfoorumeja havainnoimaan sekä analysoimaan vallalla olevia olettamuksia. Kehittämistyöhöni liittyvät Webropol-kyselyt sisälsivät joitakin monivalintakysymyksiä, mutta pääpaino oli avoimissa kysymyksissä, mistä nousi esille sekä käsityksiä että kokemuksia, mitkä molemmat ovat laadulliselle tutkimukselle tyypillistä. Käsityksissä näkyivät mm. oppilaiden mielikuvat yhdistys- ja seuratoiminnasta sekä kolmannen sektorin toimijoiden omat käsitykset siitä, millaista toimintaa heidän järjestönsä pitäisi tuottaa. Yhteisöfoorumi valikoitui kehittämistyön menetelmäksi, jo työn suunnittelun alkuvaiheilla, sillä halusin tuoda kehittämistyöhön vahvasti esille osallisuuden ja kuulemisen näkökulmat. Yhteisöfoorumin menetelmä mahdollisti etukäteen ajatellen myös tasavertaisen keskustelun palvelun käyttäjien eli lasten ja nuorten vaikuttajaryhmien sekä palvelun tuottajien kolmannen sektorin toimijoiden kesken. Lisäksi ajattelin Yhteisöfoorumimallin tavallaan olevan osa tulevaisuuden tutkimusta, sillä kehittämistyön tavoitteena oli tuottaa tietoa, jonka kautta lasten ja nuorten vapaa-ajanpalveluita voitaisiin kehittää ja tulevaisuudessa järjestää.

Laadulliselle tutkimukselle edellä kuvattujen piirteiden lisäksi tyypillistä on emansipatorisuus eli se, että tutkimukseen osallistuneet henkilöt eivät ole vain aineistonkeruun välineitä, vaan tutkimuksen taustalla on ajatus, että tutkimukseen osallistuneet voivat muuttaa mielipiteitään tai kokemuksiaan osallistuttuaan tutkimukseen. Emansipatorisuus toteutui kehittämistyössä, sillä työn edetessä esittelin aineistoa ja välituloksia kehittämistyöhön osallistuneille panelisteille Yhteisöfoorumin alustuksissa. Lisäksi esittelin kehittämistyön alustavia tuloksia kevään 2018 aikana useissa moniammatillisissa työryhmissä kuten perhepalveluverkoston ohjausryhmässä, Harrastetakuun suunnittelutyöryhmässä sekä Kohtaamispaikan suunnittelutilaisuudessa. Hieman keskeneräisten tulosten esittelyn taustalla oli ajatus herättää Yhteisöfoorumin osallistujissa sekä muissa kuulijoissa syvempää ajattelua, jonka kautta he voisivat ymmärtää muiden kehittämistyöhön osallistuneiden näkökulmia. Samalla sain panelistien kommenttien

kautta kehittämistyöhön tarkentavia havaintoja ja uusia näkökulmia. (Vilkkä, 2015, 67–70, 118, 125.)

Kehittämistyöni prosessi eteni spagettimaisen mallin mukaisesti eli sen runko; perustelu, organisointi, toteutus, arviointi ja levittäminen olivat ideatasolla suunniteltu, mutta toimintojen järjestystä tai ajoitusta ei voinut etukäteen varmuudella tietää. Spagettimainen prosessi elää muuttuvan todellisuuden mukaan, ja näin kävi myös kehittämistyönsäni kolmannen sektorin toimijoille ja lasten sekä nuorten vaikuttajaryhmien edustajille teetettyjen kyselyiden tulokset ja niistä esille nousseet teemat vaikuttivat kehittämistyön seuraavan vaiheeseen sekä ratkaisivat työn etenemistavat. Kehittämistyön edetessä isoimmat ennakoimattomat muutokset tapahtuivat Yhteisöfoorumissa, johon päädyin lopulta kutsumaan myös viranhaltijoita ja paikallispoliitikkoja sekä se, että päädyin esittelemään alustavaa tutkimusaineistoa useissa eri kaupungin työryhmissä ennen lopullista aineiston analysointia. (Rantanen & Toikko 2009, 68–72.)

4.1 Aineisto

Kehittämistyön valmistelutyö käynnistyi maaliskuussa 2017, kun alustavien tutkimuskysymysten ja kohderyhmän hahmottamisen jälkeen tein Sastamalan alueella toimiville kolmannen sektorin toimijoille sähköisen kartoituskyselyn, jonka tavoitteena oli löytää niitä kolmannen sektorin toimijoita, joiden toiminnan kohderyhmänä ovat 7-18-vuotiaat lapset ja nuoret. Kyselyn saatekirjeeseen lisäsin lyhyen maininnan tulevasta opinnäytetyöstäni ja siihen liittyvästä syksyllä 2017 tehtävästä kyselystä. Kartoituskyselyn tärkeimpänä huomiona tulevaa kehittämistyötäni ajatellen oli se, että huomasin, että tuleva kysely tulisi jakaa kolmannen sektorin toimijoille mahdollisimman monia kanavia käyttäen, sillä todennäköisesti pelkkä sähköpostitse jaettava kyselylinkki ei takaisi riittävän kattavaa vastausmäärää. Lisäksi ymmärsin, että kyselyn vastausprosenttiin vaikuttaisi myös kyselyn ajankohta eli kyselyä ei esimerkiksi kannattaisi lähettää vastaajille loma-aikaan. Sain kartoituskyselyyni 34 vastausta, joiden pohjata lähdin suunnittelemaan tulevaa kehittämistyötäni tarkemmin.

Kehittämistyön taustan ja tarpeen määrittelyn jälkeen aloin pohtia vaihtoehtoja aineiston keräämiselle. Koska kehittämistyölle oli useita tarpeita ja taustalla oli monia tavoitteita, päädyin käyttämään aineiston keräämisessä sekä analysoinnissa aineisto- ja menetelmätriangulaatiota eli keräsin sekä aineistoa että analysoin sitä useammalla kuin yhdellä tavalla. Aineisto koostuukin lasten ja nuorten vaikuttajaryhmien sekä kolmannen sektorin toimijoiden sähköisten kyselyiden tuloksista sekä Yhteisöfoorumin teksti- ja videomuotoisesta materiaalista, joka puolestaan koostuu mm. foorumin osallistujien Kahoot-kyselyiden tuloksista, ryhmätöiden yhteenvedoista ja esittelyistä sekä viranhaltijoiden ja kolmannen sektorin tapaamisen pohjalta kootusta muistiosta. (Vilkkä 2015, 70–72.)

Sähköiset kyselyt luotiin Webropol-ohjelmalla ja molemmille vastaajaryhmille sekä lasten- ja nuorten vaikuttajaryhmille (liite 7) että kolmannen sektorin toimijoille (liite 6) tehtiin omat kyselyt. Oppilaskunnan kysymyksissä painotettiin sitä, kuinka hyvin oppilaskunnat tunsivat Sastamalan alueen kolmannen sektorin toimijoita, ja millaista yhteistyötä he toivovat ko. toimijoiden kanssa jatkossa tehtävän. Oppilaskunnan kysely lähetettiin sähköpostin kautta linkkinä oppilaskunnan ohjaavan opettajan sähköpostiin, ja opettajaa pyydettiin viemään kysely ja siihen vastaaminen oppilaskunnan hallituksen kokoukseen. Hallitus ohjeistettiin vastaamaan kyselyyn koko koulun oppilaskunnan puolesta. Nuorisotilatoimikuntien kyselyiden linkit lähetettiin toimikuntien ohjaaville nuorisotyöntekijöille sähköpostitse, ja ohjaajia pyydettiin viemään kyselyt vastattavaksi toimikuntien kokouksiin. Nuorisovaltuuston kyselyn linkki lähetettiin suoraan nuorisovaltuuston puheenjohtajalle. Sähköinen kysely lähetettiin yhteensä 14 oppilaskunnalle, kahdelle opiskelijakunnalle, kolmelle talotoimikunnalle sekä nuorisovaltuustolle. Muistutusviestin jälkeen kyselyyn saatiin yhteensä 19 vastausta eli kyselyn vastausprosentti oli 95 %.

Kolmannen sektorin toimijoiden kyselyssä kysyttiin mm. toiminnan tavoitteita ja maantieteellistä toimialuetta. Lisäksi toimijoita pyydettiin pohtimaan millaisia edellytyksiä sekä esteitä niillä olisi tuottaa lasten- ja nuorten palveluita ja millaista yhteistyötä ne haluaisivat kunnan sekä muiden toimijoiden kanssa tehdä. Kysymyksien avulla pyrittiin samaan suoria vastauksia myös tutkimuskysymyksiin, joissa painotettiin kolmannen sektorin palvelun tuotannon estäviä ja mahdollistavia tekijöitä. Kolmannen sektorin ky-

sely lähetettiin sähköpostin kautta 77 toimijan edustajille, (jollekin toimijoille kysely lähetettiin toimijan oman sähköpostiosoitteen lisäksi kahdelle-kolmelle jäsenelle, joiden osoitteet löytyivät toimijan kotisivuilta), postitse 38 toimijalle sekä avoin linkki kyselyyn löytyi www.sastamalannuoret.fi -sivuilta, johon kuka tahansa kolmannen sektorin toimija saattoi vastata. Teoriassa oli siis mahdollista, että kyselyyn olisi voinut vastata saman kolmannen sektorin toimijan edustajat useampaan kertaan. Mahdollisten päällekkäisten vastausten karsimista varten kyselyssä kysyttiin kolmannen sektorin toimijan nimeä. Yhtään päällekkäistä vastausta ei kyselyyn kuitenkaan annettu. Muistutus viestin jälkeen kyselyyn saatiin yhteensä 29 vastausta. Kyselyyn ei tullut yhtään vastausta toimijoilta, joille kyselyä ei oltu lähetetty postitse tai jotka olisivat vastanneet nettilinkin kautta eli, kun huomioidaan vain yksi sähköpostitse lähetty linkki/toimija sekä postitse lähetetyt kyselyt, ja lasketaan niistä saadut vastaukset, niin kyselyn vastausprosentiksi saadaan noin 27 %.

Molempien vastaajaryhmien kyselyissä oli myös kysymyksiä terveydestä, liikunnasta ja ylipainon ehkäisystä, jotta kyselyiden tuloksista saatiin alustavaa materiaalia Yhteisöfoorumien taustatiedoksi. Kyselyiden lopussa vastaajille kerrottiin tulevasta Yhteisöfoorumista, ajankohdasta ja siihen valmistautumisesta. Kolmannen sektorin toimijoista 21 ilmoitti alustavasti osallistuvansa Yhteisöfoorumiin.

4.2 Yhteisöfoorumi

Yhteisöfoorumi järjestettiin tammikuussa 2018 Sylvään koululla Sastamalassa. Foorumiin kutsuttiin 3 oppilasedustajaa/koulu/oppilaitos sekä 3 edustajaa jokaisesta tilatoimikunnasta. Nuorisovaltuuston edustajia ei kutsuttu foorumiin, sillä katsottiin, että oppilaskuntien ja talotoimikuntien edustajista löytyi myös nuorisovaltuuston edustajia. Oppilaskunnan ohjaavat opettajat saivat osallistua foorumiin halutessaan. Lisäksi foorumiin kutsuttiin 1-2 edustajaa jokaisesta yhteistyöstä kiinnostuneesta lasten ja nuorten vapaa-ajantoimintaa järjestävästä kolmannen sektorin toimijatahosta. Oppilasedustajia paikalla oli 48, opettajia tai avustajia 6 ja tilatoimikuntien edustajia 5. Kolmannen sektorin osalta foorumiin ilmoittautui 15 edustajaa ja lopulta foorumiin paikalle saapui 13 edustajaa. Etukäteen olin arvioinut, että foorumiin osallistuisi noin 10–15 toimijaa. Arvioni toteutui, koska osa toimijoista ilmoitti halukkuutensa osallistua foorumiin,

mutta esteeksi tuli se, että suurin osa toimijoiden vapaaehtoisista oli päiväsaikaan palkkatyössä eivätkä he pystyneet irrottautumaan päiväsaikaan järjestettyyn tilaisuuteen. Lasten ja nuorten osallistumisen kannalta Yhteisöfoorumi oli kuitenkin ajoitettava koulupäivän sisälle.

Foorumin iltapäivä tilaisuuteen kutsuttiin myös Sastamalan kaupungilta ne viranhaltijat ja esimiehet, jotka työskentelevät lasten ja nuorten palveluiden parissa. Lisäksi kutsu foorumista lähetettiin kaupungin sihteereiden kautta kaupungin hallituksen, valtuuston ja sivistyslautakunnan jäsenille. Yhteensä viranhaltijoita, esimiehiä ja luottamushenkilöitä saapui foorumiin paikalle 10.

Yhteisöfoorumin sisältö rakennettiin aiemmin teetettyjen sähköisten Webropol-kyselyiden vastausten pohjalta sekä kehittämistyön tilaajan Sastamalan kaupungin perhepalveluverkoston esille nostamaa terveyden edistämisen ja ylipainon ehkäisyn teemasta, josta muodostui Yhteisöfoorumin case. Terveyden edistämisessä on kyse ihmisen kokonaisvaltaisesta terveyden ja hyvinvoinnin hoidosta. Terveydessä on kyse laajemmin hyvinvoinnin tilasta, johon kytkeytyvät fyysinen-, psyykkinen ja sosiaalinen hyvinvointi. Terveyden edistämisen tehtävä on ylläpitää ihmisten terveyttä huolehtimalla sairaanhoidollisista tehtävistä sekä kaikista niistä asukkaiden toimintaympäristöön liittyvistä tehtävistä ja toimista, jotka vaikuttavat asukkaiden terveyteen ja hyvinvointiin sekä ylläpitää ja edistää asukkaiden toimintakykyä. Terveyden edistäminen on yksi kunnan keskeisimmistä tehtävistä (Soste 2018). Painonhallinta ja ylipainon ehkäisy ovat yksi terveyden edistämisen toiminta-alueista, joihin pyritään vaikuttamaan erilaisilla toimenpiteillä. Lihavuus ja ylipaino määritellään usein painoindeksin mukaan. Ylipainoiseksi henkilöksi katsotaan henkilö, jonka painoindeksi on välillä 25-29,9. Mikäli painoindeksi on 30 tai enemmän katsotaan henkilön olevan lihava. Ylipaino ja lihavuus altistavat useille sairauksille kuten diabetekselle ja verenpainetaudille. Terveyden edistämisen näkökulmasta ylipainon ja lihavuuden ennaltaehkäisy on tärkeää, mutta myös niiden hoito. Perheen yhteiset terveelliset ruokavalinnat ja elintavat, sosiaaliset suhteet, riittävä uni ja lepo, liikkuminen sekä mukavien harrastusten harrastaminen tuovat hyvää oloa ja edistävät terveyttä sekä ehkäisevät ja vaikuttavat positiivisesti painonhallintaan. (Pietiläinen, Mustajoki & Borg 2015, 8-14, 271.)

Terveystiedon edistämisen ja ylityön ehkäisyn case tuotiin Yhteisöfoorumiin hyödyntäen eDelfoi-menetelmän ajatusta. eDelfoi on laadullisen tutkimuksen menetelmä, joka kuitenkin yhdistelee sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen menetelmiä. eDelfoissa asiantuntijat toimivat ”oraakkeleina” ja luovat väittämiä, joihin asiantuntijapanelistit vastaavat. Yleensä eDelfoissa on useampi kierros eli ensimmäisellä kierroksella panelistit vastaavat vastauksensa kyselylomakkeeseen ja toisella kierroksella he voivat muokata vastauksiaan, kun ensin tutustuvat muiden vastauksiin ja mahdollisesti saavat niistä uusia ajatuksia. eDelfoissa vastaajien näkemys kehittyy, ja he voivat oppia muilta vastaajilta lisää. (eDelfoi 2017.) Foorumissa ei käytännön syistä kuitenkaan käytetty eDelfoi-ohjelmaa, sillä sen käyttäminen olisi edellyttänyt vastaajien etukäteiskouluttamista. eDelfoi-menetelmä näkyi kuitenkin foorumissa siten, että aiempien Webropol-kyselyiden vastausten pohjalta luotiin internetissä toimivaan Kahoot-ohjelmaan erilaisia väittämiä ja kysymyksiä, joihin panelisteja eli tässä tapauksessa foorumiin osallistujia pyydettiin vastaamaan. Kahoot-ohjelmaan jokainen panelisti kirjautui valitsemallaan nimimerkillä sisään, joten vastaajien anonymiteetti säilyi.

Ennen Kahoot:in kysymyksiin vastaamista panelistit kuuluivat asiantuntijoiden alustukset kolmesta eri teemasta; Kohtaamispaikasta, Liikunnan, ravitsemuksen ja levon merkityksestä terveyteen sekä Taiteen ja kulttuurin merkityksestä terveyteen. Kahoot-lämmittelykysymyksen jälkeen Perhepalveluverkoston koordinaattori kertoi Sastamalaan syksyllä 2018 avattavasta Kohtaamispaikasta, mikä on Perhepalveluverkoston rakentama matalankynnyksen paikka, jossa kuntalaiset voivat esimerkiksi saada joitakin kunnan sosiaali- ja terveystalvuita kuten tavata sosiaaliohjaajaa tai kolmannen sektorin toimijat voivat halutessaan järjestää lapsiperheille toimintaa tai pitää siellä kouksiaan. Alustuksen jälkeen panelisteja pyydettiin vastaamaan kolmeen Kohtaamispaikkaan liittyvään kysymykseen. Kohtaamispaikka teeman jälkeen Liikkuvakoulu koordinaattori piti alustuksen Liikunnan, ravitsemuksen ja levon merkityksestä, jonka jälkeen panelistit vastasivat kahdeksaan kysymykseen. Viimeisenä pidin itse alustuksen Taiteen ja kulttuurin hyvinvointia sekä terveyttä lisäävistä vaikutuksista, jonka jälkeen panelistit vastasivat viiteen kysymykseen. Kysymykseen ja väittämiin vastattiin mobiililaitteita eli älypuhelimilla tai tableteilla. Foorumiin osallistujia oli etukäteen ohjeistettu ottamaan Yhteisöfoorumiin oma mobiililaitteensa mukaan. Niille osallistujille, joilla ei ollut omaa laitetta mukana, oli järjestetty varattu tabletti Sylvään koulun puolesta.

Kahoot-ohjelmaan väittämät ja kysymykset oli rakennettu niin, että kaikki panelistit vastasivat samaan kysymykseen yhtä aikaa riippumatta siitä olivatpa he minkä vastaajaryhmän edustajia tahansa. Vastaajat oli jaettu kahdeksi eri ryhmäksi eli ryhmän 1 muodostivat lapset ja nuoret sekä ryhmän 2 muodostivat foorumiin osallistuneet paikalla olevat aikuiset kuten kolmannen sektorin toimijat, opettajat ja avustajat. Ryhmän 1 edustajat vastasivat kysymyksiin niin kuin itse ajattelivat, mutta ryhmän 2 edustajia kehoitettiin vastaamaan kysymyksiin aikuisen tai huoltajan näkökulmasta eikä niinkään edustamansa organisaation näkökulmasta. Kummallekin vastaajaryhmälle oli kysymyksien yhteydessä tarjolla kaksi vastausvaihtoehtoa, joista heidän tuli valita mieluisin vaihtoehto. Jokaisen väittämän tai kysymyksen jälkeen pidettiin lyhyt tauko, jonka aikana yhdessä alustajien johdolla tarkasteltiin vastaukset. Kahoot-ohjelman vahvuus Yhteisöfoorumi tilaisuudessa oli se, että molempien vastaajaryhmien vastaukset näkyivät yhtä aikaa valkokankaalla, jolloin pystyttiin heti vertailemaan vastaajaryhmien vastausten yhteneväisyyksiä ja eriävyyksiä. Lisäksi ohjelman käyttöä tuki se, että se oli suurimmalle osalle vastaajista jo entuudestaan tuttu ohjelma, ja sen vuoksi helppo käyttää. Jonkin verran haasteita Kahooti:n käytössä kuitenkin oli, sillä se vaati toimiakseen internetyhteyden eikä kaikilla vastaajilla ollut laitteessaan käytössä omaa internetverkkoa, ja koulun vierailijaverkko toimi heikosti.

Duplicate of Yhteisöfoorumin paneeli				
Q3	Kohtaamispaikassa pitäisi ehdottomasti olla			
Question duration	60 seconds			
Answer Summary				
Answer options	▲ "Riittävästi hengailutilaa ja omaa aikaa, (oppilaat)"	◆ "Järjestettyä ohjelmaa ja tapahtumia, (oppilaat)"	● "Riittävästi hengailutilaa ja omaa aikaa, (3.s sek)"	■ "Järjestettyä ohjelmaa ja tapahtumia, (3.s sek)"
Number of answers received	35	16	7	14
Average time taken to answer (seconds)	9,92	10,11	18,04	15,44

Kuva 1. Mallikysymys Kahoot-paneelin kysymyksestä (N72).

Kohtaamispaikkaan liittyen panelisteille esitettiin kysymys: "Kohtaamispaikassa pitäisi ehdottomasti olla". Vastauksen tähän sekä kaikkiin muihinkin Kahoot-paneelin kysymyksiin lapset ja nuoret valitsivat punaisen tai sinisen vastauksen väliltä sekä aikuiset keltaisen tai vihreän vastauksen välillä. Lasten ja nuorten vastaukset verrattuna aikuisten vastauksiin erosivat tässä kysymyksessä selkeästi, ja tulokset antoivat panelisteille sekä myöhemmin virkamiehille vinkkejä siitä, että Kohtaamispaikan suunnittelussa tulisi määritellä jonkinlainen pääkohderyhmä, jolle toimintaa halutaan siellä ensisijaisesti järjestettävän, koska eri käyttäjäryhmillä on erilaiset toiveet toiminnan sisällöstä.

Alustusten ja Kahoot:n jälkeen jakauduttiin pienryhmiin ja aloitettiin ryhmien oman teeman laajempi työstäminen. Panelistit olivat etukäteen jaettu kuuteen ryhmään, joista kolme ryhmään keskittyi käsittelemään "Liikunta ja ravitseminen" teemaa sekä kolme ryhmää "Taide- ja kulttuuri" teemaa. Lisäksi kaikkia ryhmiä pyydettiin myös käsittelemään "Kohtaamispaikka" teemaa. Lapset ja nuoret jaettiin ryhmiin siten, että eri koulujen ja nuorisotalojen edustajat menivät kukin eri ryhmiin kuitenkin niin, että Sastamalan saman maantieteellisen alueen koulujen ja nuorisotilojen edustajat olivat samoissa

ryhmissä. Kolmannen sektorin edustajat puolestaan jaettiin ryhmiin ensisijaisesti sen mukaan, mikä heidän toimintansa tavoite oli esimerkiksi taide- ja kulttuurijärjestöt laitettiin ”Taide- ja kulttuuri” teemaisiin ryhmiin. Mikäli samasta toimijatahosta oli Yhteisöfoorumissa useampi edustaja paikalla, myös heidät jaettiin eri ryhmiin. Lisäksi ryhmiin jaossa kiinnitettiin huomiota siihen, että jos joku kolmannen sektorin toimija toimi selkeästi jollakin tietyllä Sastamalan maantieteellisellä alueella, he menivät ryhmiin, jossa oli sen saman alueen koulujen ja nuorisotilojen edustajia, koska näin siinä olevan synergiaetua. Näiden kuuden ryhmän lisäksi yhteisöfoorumiin osallistuneet opettajat ja avustajat muodostivat seitsemännen ryhmän, ja he saivat tehtäväkseen käsitellä molempia sekä ”Liikunta ja ravitsemus” että ”Taide- ja kulttuuri” teemoja.

Ryhmätöiden käynnistämistä varten olin tehnyt ryhmille kumpaankin teemaan liittyvät tukikysymykset, (liite 5), joiden avulla ryhmien oli tarkoitus keskustella omasta teemasta. Lisäksi olin etukäteen ohjeistanut ryhmät valitsemaan kukin oman ryhmänsä lapsista ja nuorista ryhmän puheenjohtajan sekä sihteerin. Ryhmät työskentelivät melko itsenäisesti omissa tiloissaan, ja alustajat kävivät seuraamassa jokaisen ryhmän keskustelua sekä tarvittaessa ohjasivat keskustelua oikeille raiteille. Ryhmätyöskentely eteni pääsääntöisesti hyvin, mutta tukikysymyksiä oli selvästi liikaa, sillä osa ryhmistä jäi hieman jumiin tukikysymyksiin, ja pyrki löytämään jokaiseen kysymykseen vastauksen, vaikka se ei ollut ryhmätyön perimmäinen tarkoitus. Ryhmien oman teeman lisäksi tukikysymysten lopussa oli muutamia kysymyksiä liittyen Kohtaamispaikkaan, johon ryhmien tuli vastata, jos heillä jäi ylimääräistä aikaa. Ryhmätyöskentelyn jälkeen ryhmät esittelivät muille Yhteisöfoorumiin osallistujille keskustelunsa yhteenvedot, ja heidän kirjallisista tuotoksista otettiin valokuvat. Lasten ja nuorten vaikuttajaryhmien edustajien ja koulujen henkilökunnan osalta Yhteisöfoorumi päättyi tähän yhteiseen ryhmätöiden purkuun.

Yhteisöfoorumi jatkui iltapäivällä ensin viranhaltijoiden ja kunnan poliitikkojen sekä kolmannen sektorin edustajien yhteisellä rennolla kahvihetkellä, jota seurasivat jälleen lyhyet asiantuntijoiden alustukset Liikunnan, ravitsemuksen ja levon sekä Taiteen ja kulttuurin terveyttä edistävästä vaikutuksista. Alustusten jälkeen käytiin yhteisesti läpi Yhteisöfoorumiin aamupäivän Kahoot-kyselyn tuloksia ja ryhmätöiden tuotoksia. Lisäksi osallistujille esiteltiin lyhyesti aiemmin lasten ja nuorten vaikuttajaryhmille sekä

kolmannen sektorin toimijoille teetettyjen sähköisten kyselyiden alustavia tuloksia. Tilaisuuden puolivälissä aloitettiin vapaa keskustelu, jossa osallistujat kommentoivat havaintojaan Yhteisöfoorumista sekä sähköisten kyselyiden tuloksista. Tilaisuudessa kolmannen sektorin edustajilla oli myös mahdollisuus esittää yhdistysten sekä järjestöjen toiveita suoraan viranhaltijoille ja kunnan poliitikoille.

Yhteisöfoorumi videointiin yhteisten keskustelujen osalta kokonaisuudessaan sekä osittain myös ryhmätyöskentelyt tallennettiin videolle. Yhteisöfoorumin videomateriaalista, keskusteluista, ryhmien havainnoista, valokuvista ja muistiinpanoista koottiin erilliset muistiot kouluille ja kolmannen sektorin toimijoille sekä foorumiin osallistuneille viranhaltijoille ja kunnan päättäjille.

4.3 Aineiston käsittely

Kehittämistyön sähköisiin kyselyihin vastanneet lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät sekä kolmannen sektorin toimijat ja heidän vastauksensa koodattiin vastaajien anonyymiteetin suojaamiseksi seuraavasti: lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät koodattiin käyttämällä yhdistelmää LN 1 (=lasten ja nuorten vaikuttajaryhmä 1), LN 2 (=lasten ja nuorten vaikuttajaryhmä 2) jne. ja kolmannen sektorin käyttämällä yhdistelmää K 1 (=kolmas sektori 1), K 2 (kolmas sektori 2) jne. Lisäksi Yhteisöfoorumin osallistuneiden ryhmien tuottaman materiaalin ja vastaukset koodattiin käyttämällä yhdistelmää YF 1 (=yhteisöfoorumi ryhmä 1), YF 2 (=yhteisöfoorumi ryhmä 2) jne.

Sähköisten kyselyiden tulokset analysoin pääosin teemoittelun avulla. Kävin materiaalin läpi kysymys kysymykseltä, ja etsin niistä yhteneväisyyksiä sekä eriävyyksiä. Samankaltaisten vastausten määrät laskin yhteen ja kirjasin ne uudelleen ylös. Alla esimerkki kysymysten teemoittelusta.

Eräässä kysymyksessä pyysin lasten ja nuorten vaikuttajaryhmiä nimeämään vapaasti heidän tuntemia paikallisia kolmannen sektorin toimijoita. Teemoittelun avulla laskin yhteen samat ja eri vastaukset. Tulokset olivat hyvin selkeät, 19:sta vastauksessa paikalliset toimijat mainittiin seuraavasti:

Valepa eli Vammalan Lentopallo mainittiin 13 kertaa

FC Vapsi eli Vammalan Palloseura 11 kertaa

RoPo eli Roismalan Ponnistus 9 kertaa

Kiikoisten ja Sastamalan 4H-yhdistykset 8 kertaa

Vaps eli Vammalan Jääliikunta sekä VSN eli Vammalan naisvoimistelijat molemmat 7 kertaa

VSV eli Vammalan seudun voima 6 kertaa

Edellä mainittujen seurojen ja järjestöjen lisäksi muut paikalliset toimijat mainittiin 0-5 vastauksessa. Merkittävä havainto oli se, että näiden lasten ja nuorten nimeämien kuuden tunnetuimman toimijan listalla oli 5 urheiluseuraa ja vain 1 nuorisoyhdistys. Lisäksi kärkeen yltäneistä toimijoista ainakin Valepalla, Vapsilla sekä molemmilla 4H-yhdistyksillä on vähintään yksi kokoaikainen tai osa-aikainen työntekijä, ja ovat myös niitä ainoita yhdistyksiä ja seuroja, joilla Sastamalassa yleensäkin on palkattua henkilöstöä.

Tiedottaminen nousi aineistossa useaan kertaan esille, ja siinä lasten ja nuorten käyttämät tiedotuskanavat erosivat merkittävästi kolmannen sektorin käyttämistä kanavista. Sähköisen Webropol-kyselyn mukaan lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät käyttivät tiedottamisessaan koulun tai oppilaitoksen ilmoitustaulua, Wilma-viestiä, whatsappia, keskusradiota tai ”nuorelta nuorelle tiedotusta”. Kolmannen sektorin toimijat puolestaan käyttivät ensisijaisena tiedotuskanavanaan Facebook:ia ja kotisivuja.

Lasten ja nuorten vaikuttajaryhmien sekä kolmannen sektorin toimijoiden vastauksista löytyi kuitenkin eroavaisuuksien lisäksi myös paljon yhtäläisyyksiä. Eräässä Webropol-kysymyksessä lasten ja nuorten vaikuttajaryhmiä pyydettiin kuvittelemaan ja kertomaan vapaasti toiveitaan siitä, millaista yhteistyötä he toivoisivat kolmannen sektorin kanssa tehtävän. Kysymykseen saatiin mm. seuraavat vastaukset:

”Joku reissu johonkin, oppilaskunta järjestäisi jonkun liikuntaseuran kanssa yhteisen liikuntapäivän. Teemaviikot.” LN 10

”Olisi kiva saada lajiesittelyjä vähän oudommista lajeista koululle. Myös tavallisempia lajeihin olisi hyvä nähdä. Villi idea olisi, että järjestöt/seurat

tulisivat mukaan meidän koulun harrastemessuille, joissa oppilaat esittelevät omia lajejaan.” LN 13

”Haluaisimme tehdä yhteistyötä Mouhijärven Mallien kanssa, he voisivat pitää jalkapallo harjoitukset. Suodenniemen Suonkiertäjien kanssa voisimme pitää partiolaisten korsulla yö-leirin. Metsästysseura voisi tulla opettamaan erä/metsästystaitoja.” LN 16

Samansuuntainen kysymys esitettiin myös Kolmannen sektorin toimijoille, sillä heitä pyydettiin kertomaan millaista yhteistyötä he voisivat lasten ja nuorten toimialojen (koulujen, nuorisotyön yms.) kanssa tehdä:

”Lapsiperheiden terveyteen/hyvinvointiin liittyvän tiedon jakamista yhteistyössä neuvolan kanssa. Kiusaamista ehkäisevää työtä yhteistyössä koulun kanssa. Tapahtumien järjestämistä toimialueella eri kohderyhmille (lapset, nuoret, perheet) eri teemoilla, esim. teatteria, musiikkia tai liikuntaa. Leikkisän liikunnan mahdollisuuksien tarjoamista.” K 20

”mm. Koulujen liikuntatapahtumat, koulujen väliset kilpailut tulisi palauttaa huutosakkeineen (yhteisöllisyys).” K 8

”Voisi jatkua samankaltaisena kuin nyt, yhteistyötahojen kautta voisimme saada uusia teemoja kerhoihin, toisaalta voimme tiedottaa ja järjestää esim. toimintapisteitä kun jotain tapahtuu täällä Kiikoisten suunnalla (esim. Ruskarumba 2016) Olemme avoimia kaikenlaiselle yhteistyölle, mikäli resurssit vain riittävät” K 14

4.3.1 Yhteisöfoorumien aineisto

Sähköisten kyselyiden tulokset, ja niissä nousseet aiheet- ja kokonaisuudet toimivat Yhteisöfoorumien pohjatietona sekä näyttivät tutkimuksen etenemiselle suunnan. Kyselyiden tulosten pohjalta loin Yhteisöfoorumien pääteemat ”Liikunta ja terveys” sekä ”Taide ja Kulttuuri”.

Yhteisöfoorumin jälkeen tutkimusaineistoa oli kertynyt melko laajalti, sillä minulla oli lasten ja nuorten vaikuttajaryhmien, kolmannen sektorin toimijoiden aineiston lisäksi viranhaltijoiden ja päättäjien kanssa tuotettua materiaalia, jolloin huomasin, että tutkimusmenetelmässä oli jo Bikva-mallin piirteitä. Bikva on asiakaslähtöinen arviointi- ja kehittämismenetelmä, jossa osallistujien kokemukset välitetään eri tasojen kautta lopulta päättävälle tasolle. Bikva-mallissa katsotaan, että asiakkailla on käytännön tietoa ja kokemusta, joiden avulla organisaation palveluita voidaan kehittää erityisesti tulevaisuuden haasteet huomioiden (Krogstrup 2004, 7-8). Tutkimuksessani haastateltiin sähköisten kyselyiden kautta lasten ja nuorten vaikuttajaryhmiä sekä kolmannen sektorin toimijoita, jonka jälkeen nämä ryhmät pääsivät keskustelemaan keskenään ja tuottivat lisää tietoa, joka sitten Yhteisöfoorumin iltapäivässä esiteltiin suoraan päättäjille.

Yhteisöfoorumissa syntyi paljon videomuotoista materiaalia, mutta myös teksti- ja kuvamuotoista materiaalia. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija kuitenkin voi itse tehdä valinnan kuinka tarkasti tutkimusaineisto litteroidaan, ja päädyinkin siihen, ettei videomuotoista materiaalia ole tarpeen litteroida, vaan käytin sitä teksti- ja kuvamuotoisen materiaalin analysoinnin tukena (Vilka 2015, 137–138). Videomuotoisesta materiaalista pystyin tarvittaessa tarkistamaan vain tietyn Yhteisöfoorumin vaiheen, ja keskittymään sen analysointiin tarkemmin. Yhteisöfoorumin vaiheet olivat: alustukset, Kahoot-kyselyt, ryhmiin jakautuminen ja ryhmätyöskentely, ryhmätöiden esittely muille foorumiin osallistujille sekä foorumin tulosten ja havaintojen esittely viranhaltijoille sekä luottamushenkilöille. Videomuotoisen aineiston analysoinnin tukena olivat sähköisessä muodossa olevat Kahoot-kyselyn tulokset, jotka sain siirrettyä suoraan Google-driveen ja siitä Excel-taulukkoon, alustajien PowerPoint – esitykset sekä ryhmätyöskentelyn aikana sihteerien kirjaamat materiaalit.

5 TULOKSET

Kehittämistyössä saatiin monipuolista aineistoa kolmannen sektorin potentiaalista lasten ja nuorten vapaa-aikapalveluiden tuottamisessa sekä palveluiden tuottamisen esteistä. Aineistosta löytyi myös yhteyksiä lasten ja nuorten harrastustoiveiden sekä kolmannen sektorin tarjoamien mahdollisuuksien väliltä. Lisäksi joitakin käyttökelpoisia ideoita lasten ja nuorten terveyden edistämiseen sekä ylipaino haasteen ratkaisemiseenkin syntyi. Merkittävänä sosiaalisena innovaationa voidaan kuitenkin pitää kehittämistyön aikana syntyneitä Yhteisöfoorumi-mallia, mikä on suoraan siirrettävissä erilaisiin kehittämissympäristöihin, missä yksi tai useampi toimija voi ratkoa case-luonteisia aiheita tai haasteita. Sastamalan Yhteisöfoorumissa lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät sekä kolmas sektori miettivät järjestö- ja seurayhteistyön mahdollisuuksia sekä samalla keräsivät uusia ideoita lasten ja nuorten terveyden edistämiseen ja ylipainon ehkäisyyn. Uskon, että samalla mallilla kunta voisi järjestää Yhteisöfoorumin vaikka yritysyhteistyön kehittämisen näkökulmasta, jolloin foorumiin kutsuttaisiin yritysten edustajat ja kunnan yritysyhteistyön näkökulmasta keskeiset virkamiehet. Yhteisöfoorumimallin vahvuutena on myös se, että se on suoraan monistettavissa moniin erikoisiin kuntiin, ja sitä voitaisiin hyödyntää erilaisten kunnissa tai vaikka sairaanhoitopiireissä toimivien asiakasraatien osana tai toimintamenetelmänä. Oleellista silloin on hahmottaa, ketkä ovat ne keskeisimmät kumppanit, jotka halutaan Yhteisöfoorumiin mukaan. Toisaalta isoissa kunnissa foorumeita voidaan tarvittaessa järjestää useampi, kuten esimerkiksi eri kaupungin osissa voidaan järjestää omat foorumit, jolloin osallistujamäärät eivät nouse liian korkeiksi. Foorumin kokoon kannattaa kiinnittää huomiota, sillä liian suuria osallistujamääriä on vaikea hallita ja vaarana niissä on se, että yksilön ääniä ei saada kuuluviin, ja ryhmätyöskentelyn vaiheen toteuttaminen muuttuu haastavammaksi, kun ryhmän koot nousevat liian suuriksi.

Kehittämistyössä esille nousseet kolmannen sektorin ja kuntayhteistyön haasteet sekä mahdollisuudet ovat yleistettävissä muihin Sastamalan kokoihin kaupunkeihin ja kuntiin, sillä samoja teemoja, haasteita ja mahdollisuuksia löytyi myös Sosten järjestöbarometrin 2016 vastauksista. Lisäksi kehittämistyön merkittävyyttä ja havaintoja valtakunnallisesti katsottuna voidaan pitää tärkeinä, sillä kehittämistyössä korostui vahvasti lasten ja nuorten rooli kehittäjänä. Toivonkin muidenkin kuntien jatkossa ottavan lapset

ja nuoret jo kehittämistöiden ensimmäisiin suunnitteluvaiheisiin rohkeasti mukaan. Paikallistasolla katsottaessa kolmannen sektorin sekä lasten ja nuorten yhteen saattamisella saatiin aikaan uusi avauksia, kun järjestö- ja seurakentän potentiaali saatiin paremmin esille, ja lasten sekä nuorten toiveet kuulluksi. Yhteisöfoorumin ansiosta kolmas sektori on aiempaa tunnetumpi lasten sekä nuorten parissa, ja se voi tulevaisuudessa kehittää omaa toimintaansa käyttäjien toiveiden mukaisemmaksi.

5.1 Järjestö- ja seurayhteistyön potentiaali ja esteet

Lasten ja nuorten toiveet kolmannen sektorin järjestämälle toiminnalle ovat hyvin yhtenevät kolmannen sektorin esittelemien mahdollisuuksien perusteella. Lapset ja nuoret toivovat kolmannen sektorin mm. järjestävän isompia musiikkitapahtumia, liikuntapäiviä ja lajikokeiluja, harrastetoimintaa, paloharjoituksia, yöpymistä metsässä ja erätaitojen opastusta, kokkikilpailuja ja yrityskylän toteuttamista. Kolmas sektori puolestaan tarjoaa mielellään lapsille ja nuorille mm. erilaisia lajikursseja- ja liikuntatunteja, retkiä- ja tapahtumia, ulkokouluja, matalan kynnyksen kerhotoimintaa, nuorten kesätyöllistämistä, urheilukoulua sekä leikkikenttä- ja perhekahvilatoimintaa. Palveluiden käyttäjien toiveet ja palveluiden tuottajien mahdollisuudet näyttävät kohtaavan hyvin, mikä onkin yhteistyön kehittämisenäkökulmasta juuri se tärkein lähtökohta. Paikalliset kolmannen sektorin toimijat ja heidän tarjoama toiminta ovat aineiston mukaan lapsille ja nuorille melko tuntemattomia lukuun ottamatta liikuntaseuroja ja heidän toimintaansa. Kehittämistyöhön liittyvässä kyselyssä lasten ja nuorten vaikuttajaryhmiä pyydettiin nimeämään paikallisia kolmannen sektorin toimijoista, joista kuuden kärkeen ylsi viisi paikallista liikuntaseuraa ja vain yksi muuta vapaa-ajan toimintaa tuottava järjestö. Kärkeen päässeistä seuroista ainakin osalla on palkattua henkilökuntaa, samoin kärkeen päässeellä järjestöllä, joten nämä toimijat pystyvät järjestämään ja markkinoimaan omaa toimintaansa todennäköisesti tehokkaammin kuin ne toimijat, jotka pyörivät pelkästään vapaaehtoisten voimin. Toinen syy seura- ja järjestötoiminnan tuntemattomuuteen saattaa osin johtua siitä, että kolmas sektori ja lapset sekä nuoret käyttävät tiedotukseen tai tiedon seuraamiseen eri kanavia. Kolmas sektori käyttää tiedotuksessaan kotisivuja tai Facebookia, lapset tai nuoret whatsappia, koulun tiedotuskanavia kuten sähköistä Wilma-järjestelmää, koulun ilmoitustaulua ja keskusradiota. Osa

kolmannen sektorin toimijoista nosti kuitenkin esiin, että eri kouluilla ja eripuolilla Sastamalaan on käytössä erilaiset tiedotuskäytännöt, ja esimerkiksi tietyillä kouluilla koulun ulkopuolisen toiminnan mainostaminen esimerkiksi koulujen ilmoitustauluilla tai Wilmassa on kielletty, joten toimijoiden on vaikea markkinoida toimintaansa oppilaille. Hyvä tapahtumien ja toiminnan tiedotuskanava lasten- ja nuorten mukaan olisi myös oppilailta oppilaille tiedotus luokissa, (ks. kappale 4.3).

Kehittämistyössä esille nousseet haasteet kolmannen sektorin tunnettavuuden puutteesta nuorten näkökulmasta ovat yleistettävissä ainakin osittain valtakunnan tasolle, sillä Valtakunnallisen kouluterveyskyselyn 2017 mukaan koko maan 8- ja 9- luokkalaisista 58,3% tietää asuinalueen harrastusmahdollisuuksista ja vain 31,6% kokee, että asuinalueella järjestetään kiinnostavaa vapaa-ajan toimintaa nuorille. Merkittävää on myös huomata, että valtakunnallisesti katsottuna nuorten osallistuminen yhdistysten tai järjestöjen toimintaan vähintään kuukausittain on hieman kasvanut verrattaessa kouluterveyskyselyn vastauksia vuodesta 2006, jolloin 8- ja 9- luokkalaisista vastaajista yhdistysten ja järjestöjen toimintaan osallistui 20,1%, vuoteen 2017, jolloin toimintaan kertoi osallistuvansa 21,5% vastaajista. Prosentuaalisesti yhdistys ja järjestötoimintaan näyttää kuitenkin osallistuvan melko pieni osa nuorista, ja kun samaan aikaan melko suuri osa nuorista kokee, ettei asuinalueella järjestetä mielekästä toimintaa, voidaan nähdä selkeä tilaus uudenlaisen vapaa-ajantoiminnan järjestämiseen. Tässä kohtaa juuri lasten ja nuorten toiveiden kuuleminen ja niihin vastaaminen olisikin kolmannen sektorin toiminnan kehittämisen näkökulmasta oikea suunta (THL, 2018).

Kolmannen sektorin toiminnan kehittäminen vaatii paikallisilta toimijoilta itseltään vahvaa sitoutumista, mikä nousikin kehittämistyöhön kerätystä aineistosta hyvin esille, sillä kolmannella sektorilla on halu ja toive tehdä yhteistyötä Sastamalassa nuorisoliikunta, -kulttuuri-, kirjasto- sekä sosiaali- ja terveystalveluiden kanssa eli kaikkien niiden kaupungin toimialojen kanssa, jotka tuottavat lasten ja nuorten palveluita. Tämä näkyy kehittämistyöhön liittyvän sähköisen kyselyn vastauksissa. Kyselyssä kolmannen sektorin toimijoilta kysyttiin: "Onko järjestönne/ seuranne kiinnostunut tulevaisuudessa tekemään yhteistyötä seuraavien toimijoiden kanssa?". Kysymykseen sai valita kaikki ne toimijat, joiden kanssa seura/järjestö oli kiinnostunut yhteistyöstä.

	N	Pro- sentti
koulut ja oppilaitokset	20	68,97%
nuorisopalvelut	19	65,52%
liikuntapalvelut	17	58,62%
kirjasto	10	34,48%
kulttuuripalvelut	11	37,93%
sosiaali- ja terveystyöpalvelut	14	48,28%
yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ei juuri nyt ole ajankohtaista	5	17,24%

Kuva 2. Webropol – kysymys kolmannen sektorin toimijoille (N 29).

Kysymykseen vastanneista toimijoista reilusti 70 % oli kiinnostunut tekemään jatkossa yhteistyötä koulujen ja oppilaitosten kanssa sekä reilusti yli puolet oli kiinnostuneita tekemään yhteistyötä myös nuoriso- ja liikuntapalveluiden kanssa.

Seurojen- ja järjestöjen tulevaisuuden toiveet ja tavoitteet näyttävät Sastamalan kaupungin näkökulmasta valoisalta, sillä yli puolet kehittämistyön sähköiseen kyselyyn vastanneista kolmannen sektorin toimijoista haluaa pitää toimintansa vähintään nykyisellä tasolla, ja yli 70 % vastanneista toimijoista pyrkii saamaan toimintaansa mukaan lisää harrastajia. Lisäksi suurin osa toimijoista pyrkii saamaan toimintaansa lisää ohjaajia ja kehittämään uusia toimintamuotoja. Merkittävä osa toimijoista kertoo myös kiinnostuksestaan tuottamaan palveluita yhteistyössä jonkin muun järjestön tai seuran kanssa.

	N	Pro- sentti
toiminta pyritään pitämään entisellään	16	55,17%
toiminta tullaan ajamaan alas	0	0%
toimintaa tullaan järjestämään nykyistä laajemmalla alueella	5	17,24%
toimintaan pyritään saamaan mukaan lisää harrastajia	21	72,41%
toimintaan pyritään saamaan mukaan lisää ohjaajia	18	62,07%
toimintaan kehitetään uusia toimintamuotoja	17	58,62%
toimintaa pyritään tuottamaan yhteistyönä jonkin muun toimijan kuten järjestön/seuran kanssa	17	58,62%

Kuva 3. Järjestöjä ja seuroja pyydettiin kertomaan tulevaisuuden toiveensa (N 29). Kysymykseen sai valita useamman vaihtoehdon.

Kunnan sisällä tapahtuva toimiva seura- ja järjestöyhteistyö vaatii potentiaalisten yhteistyökumppanien tuntemista, jolloin ongelmaksi nousee se, että Sastamalassa kolmannen sektorin toimijat toimivat pääosin vain kaupungin oman toimialansa kesken esimerkiksi liikuntaseurat tekevät yhteistyötä liikuntapalveluiden tai muiden liikuntaseurojen kanssa. Näin ollen uusia yhteistyökumppaneita tai -muotoja ei kovin helposti synny. Tunnettavuuden lisäksi yhteistyön esteeksi kolmas sektori nosti kehittämissä erilaisten resurssien puutteet ja haasteet; kuten ajan ja rahan puutteen sekä maantieteellisesti laajan kunnan reuna-alueiden kylien sijainnit ja infrastruktuurin olemattomuuden, sillä julkista liikennettä ei koulukuljetusten rinnalla juuri ole. Pienistä resursseista johtuen tapahtumien tai muun yhteisen toiminnan järjestäminen vaatii yksittäisiltä usein pelkkien vapaaehtoisten voimalla pyöriviltä järjestöiltä ja seuroilta kohtuuttoman paljon työaikaa, joten kukaan yksittäinen toimija ei tahdo ottaa päävastuuta koko toiminnasta.

Sähköisissä kyselyissä sekä Yhteisöfoorumissa tuotiin vahvasti esille se, että järjestö- ja seurayhteistyö vaatii Sastamalassa selkeämpää koordinointia. Nyt kunnan kanssa

tehtävä yhteistyö ei riitä, vaan kunnalta toivotaan vahvempaa tukea ja sitoutumista järjestö- ja seurayhteistyön kehittämiseen. Usein kunnassa isoimmat seurat ja järjestöt ”jyräävät” pienemmät toimijat, vaikka pienten toiminta voi olla tietyllä maantieteellisellä alueella asukkaiden näkökulmasta hyvinkin merkityksellistä.

Seurat- ja järjestöt kommentoivat yhteistyön haasteita seuraavasti:

”Tekisimme yhteistyötä mielellämme, mutta meillä ei ole resursseja. Vähäiset aikuisemme ovat erittäin työllistettyjä jo erilaisilla partioitehtävillä lasten ja nuorten parissa, sekä yhdistyksen pyörittämiseen vaadittavilla tehtävillä.” K 23

”Aikataululliset ongelmat, MLL:n väellä lastenhoito/työt vaikeuttavat ajan löytymistä huomattavan paljon. Pitkät välimatkat.” K 21

”Liikuntakerhoja/leikkikenttätoimintaa saattaisi olla mahdollista järjestää. Lastenhoitopalveluja olisi hieno voida järjestää, toteutuakseen vaatii kuitenkin kaupungin vahvaa sitoutumista.” K 20

Koulun näkökulmasta kolmas sektori on enemmän kuin tervetullut yhteistyökumppanit mm. tapahtumien ja oppituntien järjestämiseen. Yhteistyötä tehdään jo jonkin verran koulujen ja kolmannen sektorin kesken, mutta yhteistyö on pitkälle rajoittunut koululla tehtävään toimintaan eli toimijat tulevat koululle ohjaamaan jonkin sovitun kokonaisuuden sen sijaan, että jossain tapauksissa kokonaisuuden ohjaaminen voisi olla järkevämpää tehdä esimerkiksi toimijan omassa toimipisteessä. Urheiluseurojen ohjaamien liikuntatuntien lisäksi, koulujen kannattaisi miettiä laajemmin yhteistyömahdollisuuksia kolmannen sektorin toimijoiden kanssa esimerkiksi historian opetukseen voitaisiin hyödyntää paikallisen teatterin draamaosaamista, tai luonnontietoa voitaisiin opiskella paikallisen 4H-yhdistyksen johdolla. Helppo tapa koulun ja kolmannen sektorin yhteistyön lisäämiseen ja kehittämiseen voi olla uuden opetussuunnitelman mukaiset ”Moksu”-opinnot eli monilaiset oppimiskokemukset, joiden kautta uusia asioita ja teemoja voidaan opiskella eri tavoin. Moksu-opinnoissa voidaan esimerkiksi hyödyntää uudenlaisia oppimisympäristöjä, erilaisia opiskelijaryhmiä ja monien opettajien sekä ammattilaisten laajaa osaamista. Isoimmaksi järjestö- ja seurayhteistyön esteeksi myös koulut

nostivat Yhteisöfoorumissa kunnasta puuttuvan järjestö- ja seurayhteistyön selkeän koordinoinnin, mikä vaatisi yhden henkilön työpanoksen kuten järjestökoordinaattorin toimen tai vähintään jonkinlaisen kokonaisuutta pyörittävän työryhmän perustamista. Koulut kokivat, että yhteisten koululla tai koulun ulkopuolelle järjestettävien järjestöjen ja seurojen kanssa tehtävien tapahtumien sekä retkien yms. järjestäminen vaatii usein koulun henkilökunnalta kohtuuttomia resursseja. Koulut nostivat esiin, että yhteisten ja selkeiden toimintatapojen ohjeistusten puutteet kuten miten ja mistä bussi varataan tai miten vakuutukset ovat voimassa tai näistä ei ole tietoa, moni yhteistyökuvio kolmannen sektorin kanssa saattaa jäädä toteuttamatta. Lisäksi omat haasteensa yhteistyöhön aiheuttavat epätasa-arvoiset resurssit, jotka näkyvät erityisesti kunnan reuna-alueiden kouluilla, joilla välimatkat ovat pitkät ja oppilaiden kuljetuskustannukset ovat näin ollen suuremmat.

Kolmas sektori tuottaa Sastamalassa jo nyt paljon monipuolista vapaa-ajantoimintaa kuten erilaisia kerhoja, kursseja, treenejä ja tavoitteellista kilpailutoimintaa, jotka tuottavat lapsille ja nuorille hyvinvointia sekä elämyksiä, ja jotka taas edelleen kasvattavat samalla kunnan asukkaiden sosiaalista- ja kulttuurillista pääomaa. Terveystiedon näkökulmasta kolmas sektori voi tuottaa liikuntapalveluita, jotka kehittämistyöhön osallistuneiden näkökulmasta voivat parantaa terveyttä, pitää ihmisen fyysisesti ja psyykkisesti paremmassa kunnossa, parantaa keskittymiskykyä sekä unenlaatua, ja jonka kautta voi pitää hauskaa ja saada uusia ystäviä. Liikuntaharrastusten ohella kolmas sektori voi tuottaa erilaisia taide- ja kulttuuriharrastuksia, joiden kautta sosiaaliset taidot voivat kehittyä, tunteiden ilmaisu voi helpottua, ja joiden kautta voi oppia käytännön asioita sekä parantaa luovuutta ja saada yleissivistystä. Kunnan kannattaakin panostaa yhteistyön kehittämiseen kolmannen sektorin kanssa, sillä sen lisäksi, että kolmas sektori haluaa tehdä yhteistyötä kunnan ja muiden vapaa-ajantoimintaa järjestävien tahojen kanssa, kunnan näkökulmasta pitkän tähtäimen yhteistyökuviot kannattavat pitkälle tulevaisuuteen ja luovat vahvan pohjan asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseen. Yhteistyön tehostamista varten kolmas sektori toivoo yhteistyön muuttuvan molemmin suuntaiseksi siten, että mikäli kolmas sektori tuottaa kunnalle palveluita, se toivoo saavansa siihen kunnalta myös resursseja kuten edullisia tiloja ja rahoitusta, markkinointi- ja mainostusapua, tukea yhteistyökumppanien löytämiseen sekä toiminnan toteuttamiseen myös kunnan reuna-alueilla. Kehittämistyössä nousi esille myös

kolmannen sektorin toive siitä, että kuntaan saataisiin toimiva järjestö- ja seurarekisteri, jonka kautta toimijat voisivat myös keskenään löytää itselleen sopivia kumppaneita. Järjestö- ja seurarekisterin avulla voitaisiin myös ehkäistä päällekkäisten tapahtumien syntymistä.

Järjestö- ja seurayhteistyön potentiaali ja mahdollisuudet ovat rajattomat, joten olen yhteistyön kehittämisen näkökulmasta nostanut kappaleessa 6. kehittämisehdotukseni kunnalle järjestö- ja seurayhteistyön tehostamiseksi.

5.2 Kehitysideat lasten ja nuorten terveyden edistämiseen

Kehittämistyön alateemana oli löytää positiivisia keinoja lasten ja nuorten terveyden edistämiseen ja ylipainoon puuttumiseen. Yhteisöfoorumissa tämä teema oli vahvasti esillä sekä alustuksissa, Kahoot-kyselyissä että ryhmätöissä. Kehittämistyöhön osallistuneista lapsista ja nuorista suurin osa koki, että liikunnan harrastamisessa heille tärkeintä on pitää hauskaa ja saada hyvää oloa, mikä onkin tärkeä jatkossa huomioida kunnan harrastustoiminnan suunnittelussa. Jatkossa kunnan tulisikin huolehtia siitä, että kilpailutoiminnan sijaan tai oheen lapsille ja nuorille mahdollistetaan riittävästi ”höntsyliikuntavuoroja”. Tämä näkyy myös Valtakunnallisen Kouluterveyskyselyn 2017 tuloksissa, joiden mukaan sastamalalaisista 8- ja 9- luokkalaisista nuorista vain 17,7% liikkuu vähintään tunnin päivässä, kun koko maan nuorista 19,2% liikkuu vähintään tunnin päivässä. Valtakunnallisen kouluterveyskyselyn tuloksia aikajanelalla 2015-2017 katsottuna voidaan huomata, että koko maan osalta 8- ja 9- luokkalaisten nuorten päivittäinen liikkuminen on kuitenkin vähentynyt lähes 4%:lla, mikä osoittaa tilanteen vakavuuden myös valtakunnan tasolta katsottaessa, ja korostaa höntsyliikuntavuorojen lisäämisen tärkeyttä joka puolella Suomea (THL, 2018). Kehittämistyön kyselyissä ja Yhteisöfoorumien vastauksissa ilmeni, että lapset ja nuoret ovat sitä mieltä, että jokaisen perheen tehtävä on huolehtia osaltaan siitä, että perheen lapset ja nuoret liikkuvat riittävästi, mikä puolestaan vahvistaa ajatusta siitä, että lapsen ja nuoren terveyden edistämisestä pitäisi puhua suoraan perheille.

Lasten ja nuorten ylipaino on edelleen herkkä teema, johon ei aina uskalleta puuttua riittävän aikaisessa vaiheessa. Ylipaino koetaan jokseenkin häpeälliseksi asiaksi, ja myös lapset sekä nuoret että aikuiset kokevat, että ylipainoon puuttuminen kuuluu ensisijaisesti lasten ja nuorten perheille. Vaikka ylipaino on vakava asia, on kuitenkin positiivista huomata, että ensisijaisesti lapset ja nuoret kokevat ylipainon terveydelliseksi haasteeksi, eikä niinkään ulkonäölliseksi paineeksi.

Duplicate of Yhteisöfoorumin paneeli				
Q9	Lapsen/nuoren ylipainoon puuttuminen on			
Question duration	60 seconds			
Answer Summary				
Answer options	▲ "Lapsen/nuoren ja hänen perheensä tehtävä, (oppilaat)"	◆ "Jokaisen lapsen/nuoren kanssa työskentelevän aikuisen teht."	● "Lapsen/nuoren ja hänen perheensä tehtävä, (3.sisä)"	■ "Jokaisen lapsen/nuoren kanssa työskentelevän aikuisen teht."
Number of answers received	42	8	15	5
Average time taken to answer (seconds)	7,74	15,72	11,68	8,53

Kuva 5. Kahoot -paneelin kysymys lapsen ja nuoren ylipainoon puuttumisesta (N 70).

Sähköisessä kyselyssä lasten ja nuorten vaikuttajaryhmiltä pyydettiin vastauksia siihen, miten ylipaino pitäisi ottaa lasten ja nuorten kanssa puheeksi, ja he kommentoivat asiaa seuraavasti:

”Ylipainon terveysvaikutuksista pitäisi puhua. Pitäisi puhua varoen. Aiheesta loukkaannutaan helposti.” LN 10

”Faktat tiskiinkin tyylillä.” LN 11

”Kerrotaan että jokaisella on erilainen ruumiinrakenne, ja ettei ketään saa kiusata siitä. Asiasta pitäisi puhua henkilökohtaisesti, mutta ystävällisesti.”
LN 16

Koko maan osalta katsottuna ylipainoisten lasten ja nuorten määrä on noussut Valtakunnallisen kouluterveyskyselyn aikajanalla 2008-2017 katsottuna 8- ja 9- luokkalaisten osalta 15 %:sta lähes 19 %:iin, lukiolaisten osalta 12,5 %:sta 15,6 %:iin ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden osalta 21,8 %:sta 26,2 %:iin. Lasten ja nuorten lisääntyvä ylipaino on iso valtakunnallinen haaste, johon on syytä miettiä sekä paikallisia että valtakunnallisia terveyden edistämisen ratkaisuja. Aran aiheen puheeksi ottamisen pelko ei saa nousta selitykseksi sille, että tilanteelle ei uskalleta tehdä mitään. Yhteisöfoorumien kaltaiset yhteiset keskustelun avaukset, joissa ylipaino tuodaan rehellisesti, mutta samalla aiheita perustellen ja selittäen erilaisten vastaajaryhmien tietoon voisi toimiva ja hyväksi todettu lähestymistapa ylipainokeskustelun avaamiseen myös muihin kuntiin.

Kehittämistyön aineiston mukaan Sastamalassa tehdään lasten ja nuorten terveyden edistämiseksi ja liikunnan lisäämiseksi jo nyt paljon toimenpiteitä. Lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät kertovat, että kouluilla ja nuorisotaloilla kioskien tarjontaa on muutettu terveellisempään suuntaan ja kouluilla on järjestetty mm. hyvinvointipäiviä, hankittu välituntivälineistöä ja tehty erilaisia taukojumppia kesken oppituntien tai vaihdettu tuolilla istuminen seisomiseksi tai jumppapallolla istumiseksi. Kehitysehdotuksina lapset ja nuoret esittävät, että kouluilla järjestettäisiin lajiesittelyitä ja harrastemessuja, kunta löytyisi lähiliikuntapaikkoja, osallistumismaksut olisivat riittävän matalia, oppitun-

neilla höydynnettäisiin erilaisia työasentoja, harrastustoiminnan markkinointia ja mainontaa parannettaisiin sekä lapsia ja nuoria tsemppattaisiin erilaisten kannustinpalkintojen avulla harrastamaan. Yhteisöfoorumin ryhmätöissä nostettiin esille lasten ja nuorten vastuuttamisen tärkeys eli kouluympäristössä lapsia ja nuoria voitaisiin entistä enemmän vastuuttaa huolehtimaan omasta liikkumisesta. Tätä on jo jonkin verran tehty Liikkuva koulu –hankkeen myötä, kun monissa kouluissa on koulutettu vertaisnuorista välituntiliikuttajia. Myös perheissä lapsia ja nuoria tulisi vastuuttaa enemmän ja ottaa heidät esimerkiksi mukaan perheiden ruokasuunnitteluun ja ruuan valmistukseen, jolloin lapset ja nuoret pääsisivät tekemään jo ruokakaupassa valintoja, ja oppisivat vertailemaan tuotteita sekä taloudellisista että ravitsemuksellisista näkökulmasta.

Kaikkiaan kehittämistyön aineistosta nousi esille se, että mikäli halutaan vaikuttaa lapsen- ja nuoren terveyteen, toimenpiteet pitää kohdistaa koko perheeseen, oli sitten kyse liikuntatottumusten lisäämisestä tai terveellisen ruokavalion valitsemisesta. Tästä hyvänä esimerkkinä on Yhteisöfoorumissa noussut ehdotus siitä, mitä lasten ja nuorten liikunnan lisäämiseksi voitaisiin yhdessä tehdä:

”Voitaisiin tehdä vanhempainyhdistyksien kanssa sopimuksia siitä, että keskustassa asuvia lapsia ei kuljeteta koululle asti ja samalla vanhemmat voisiva näyttää esimerkkiä ja kulkea kävellen tai pyörällä töihin ja käyttää pyöräkypärää” YF 7

Vanhempainyhdistykset ovat iso voimavara, jota ei ehkä vielä ole osattu kunnissa hyödyntää. Vanhempainyhdistykset ovat merkittävä ja suora kanava perheisiin, joiden kautta toiminnoista tiedottamiseen tai tapahtumien järjestämiseen voitaisiin saada uutta ryhtiä. Sillä on hyvä huomioida, että perheet voivat sitoutua helpommin jonkin uuden toimintatavan noudattamiseen, kun se viedään heille samalta tasolta ohjeistettuna kuin ylhäältäpäin määrätynä. Terveiden edistämisen näkökulmasta perheiden ja koulujen kannattaisi tehdä entistä enemmän yhteistyötä, sillä vanhemmat näyttävät omalla esimerkillään suuntaa omille lapsille ja nuorille. Hyvänä esimerkkinä ovat kotona opitut ruokailutavat, jotka säilyvät ja vaikuttavat myös kouluympäristöön. Kotona aloitettu ruokakasvatus ja opettajien sekä koulujen henkilökunnan osoittama positiivi-

nen sekä yhdensuuntainen ruokakasvatus edistää lasten ja nuorten terveyttä sekä hyvinvointia, ja opettajaa oikeiden valintojen tekemistä myös tulevaisuudessa. (Valtion ravitsemusneuvottelukunta 2017, 47.)

5.2.1 Taide- ja kulttuuriharrastukset terveyden edistäjänä

Kehittämistyön tulosten myötä kiinnitin hieman kriittisemmin huomiota ”Terve ja Liikkuva Sastamala” -malliin sekä Seinäjoen ”Lihavuus laskuun” -hankkeeseen. Molempiin on otettu mukaan useita kaupungin eri prosesseja kuten kaavoitus, nuorisotyö, sosiaali- ja terveystalvet sekä perusopetus, ja molemmat selvästi painottuvat ravitsemuksellisiin näkökulmiin sekä liikunnan lisäämiseen. Kuitenkin ainakin Sastamalan malliin liittyvissä tilaisuuksissa on keskusteltu ja todettu, että terveyteen- ja hyvinvointiin vaikuttaa aina ensisijaisesti mielen hyvinvointi. Olikin melko yllättävää tehdä havainto ja huomata, että kumpaankaan näistä malleista ei ole erikseen otettu mukaan kaupungin kulttuuripalveluita. Vaikka taide- ja kulttuurikokemusten vaikutuksia painonhallintaan ei ole toistaiseksi suoraan tutkittu, on kuitenkin olemassa tutkimuksia, joiden tuloksista voidaan tehdä alustavia johtopäätöksiä siitä, että taide- ja kulttuurikokemuksilla voi olla positiivisia vaikutuksia painonhallintaan.

Maailmalla taiteen ja kulttuurin positiiviset vaikutukset hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä ovat nousseet viime vuosina laajemmin esille, ja aiheesta on jo tehty useita tutkimuksia. Stuckey ja Nobel (2010) esittelevät artikkelissaan eri puolilla Eurooppaa ja Pohjois-Amerikkaa toteutettuja tutkimuksia, joissa on tutkittu miten luova toiminta voi olla täydentämässä ja osaltaan parantamassa terveydenhuollon potilaiden hoitoa ja hyvinvointia. Artikkelin valituissa tutkimuksissa on keskitytty tarkastelemaan tutkimuksia, joissa oli tutkittu musiikin, kuvataiteen, luovan kirjoittamisen sekä liikkumisen terapiamenetelmiä mm. aikuisten syöpä- ja sydäninfarktipotilaiden sekä perheväkivallasta toipuvien naisten hoidossa. Tutkimusten mukaan lähes yksiselitteisesti luovan ilmaisun ryhmiin ja menetelmiin osallistuneet potilaat olivat saaneet osallistumisestaan merkittävää terveydellistä ja hyvinvointiin liittyvää hyötyä, kuten heidän kokemansa ahdistus ja jännitys ovat vähentyneet, mieliala kohonnut, syvimpienkin tunteiden kuten vihan ilmaisu on helpottunut sekä oman identiteetin sekä ajatusten kuvaamiseen on löydetty

uusja keinoja, joiden myötä potilaiden kipualttius on lieventynyt ja heidän henkinen hyvinvointi on kohentunut. Myös painonhallinnan näkökulmasta potilaiden kokemat taide- ja kulttuurikokemukset voivat olla merkityksellisiä, sillä Stuckey ja Nobel (2010) mainitsevat artikkelissaan Floridassa tehdystä dialyysihoitoon liittyvässä tutkimuksessa, jossa on mm. tutkittu, kuinka potilaiden hoitoon yhdistetyt taiteelliset interventiot voivat vaikuttaa potilaiden vointiin parantavasti. Tähän tutkimukseen osallistuneet potilaat olivat mm. päässeet virkkaamaan, musisoimaan ja tekemään runoutta yhdessä taiteilijoiden kanssa. Tutkimuksessa huomattiin, että potilailla, joilla elämälaatu oli heikentynyt ja jotka kärsivät masennuksesta, oli ennen taiteellisia interventioita haasteita itsehoiton noudattamisessa. Tutkimuksessa seurattiinkin sitä, voiko potilaiden perustasossa tapahtua interventioiden seurauksena positiivisia muutoksia. Yksi perustason seurattavista muutoksista oli potilaiden painon nousu, johon tutkimustulosten mukaan voitiin taiteellisella interventiolla vaikuttaa. Tutkimuksessa todettiin, että interventioilla pystyttiin vaikuttamaan potilaiden mielialan ja elämänlaatuun, joten heillä oli parempi motivaatio huolehtia itsestään, ja sen myötä heidän oli helpompaa noudattaa hoito-ohjelmia. (Stuckey & Nobel 2010.)

Stuckeyn ja Nobelin (2010) tarkastelemat tutkimukset oli tehty pääasiassa sairaalaympäristöissä, voidaan kuitenkin olettaa, että myös muissa ympäristöissä tai terveille ihmisille tehdyissä tutkimuksissa tulokset olisivat yhteneviä ja osoittaisivat, että taiteen- ja kulttuurin tekemisen ja kokemisen kautta ihmisten mielenterveys paranee, ja sen myötä hyvinvointi lisääntyy. Samansuuntaisia havaintoja ovat tehneet myös Davies, Knuimanin ja Rosenbergin (2016) yhteisessä tutkimuksessaan, josta kertovat artikkelissaan. Heidän mukaan taiteeseen sitoutuminen edistää potilaan paranemista, sillä se poistaa stressiä ja ahdistusta. Kun potilaan stressitaso laskee, masennus vähenee, ja sitä kautta potilaan yleinen hyvinvointi voi kohentua, vaikka varsinkin sairaus ei parantuisikaan. Taide- ja kulttuurikokemusten positiivisten vaikutuksien ja tulosten lisäksi potilaiden hoidossa, kannattaa huomioida myös se seikka, että taide- ja kulttuurikokemukset saattavat edistää potilaiden terveyttä myös niiden tarjoamien sosiaalisten puolien vuoksi. Yhdessä muiden potilaiden kanssa tekeminen ja yhteisten mielenkiinnon kohteiden löytäminen vertaisten kanssa voi olla yksilölle hyvinkin merkityksellinen kokemus. Kuulluksi tuleminen ja sosiaalisten suhteiden luominen edistävät mielenter-

veyttä, ja niillä voidaan ajatella olevan merkitystä myös terveyden edistämisen ja sairauden hoidon näkökulmista. Lisäksi normaalin tylsän sairaala-arjen keskeyttävä toiminta voi jo itsessään tuoda potilaalle hänen tarvitsemaan piristystä ja energiaa.

Davies, Knuiman ja Rosenbergin päätyivät tutkimuksessaan johtopäätökseen, että vähintään 100 tuntia vuodessa, (eli vähintään 2 tuntia viikossa), kulttuuri- ja taidekokemuksia on minimi määrä siihen, että siitä on hyötyä ihmisten mielenterveydelle ja hyvinvoinnille. Tämän johtopäätöksen perusteella Taiteen edistämisen keskus ja Pirkanmaan Sairaanhoidopiiri ovat luoneet vuonna 2017 Pirkanmaan alueellisen kulttuurihyvinvointisuunnitelman, mikä sisältää kulttuurihyvinvointisuosituksen, jonka mukaan 100 minuuttia kulttuuria viikossa on minimimäärä, jonka ihminen tarvitsee voidakseen paremmin. 100 minuuttia kulttuuria voi muodostua esim. taide- ja kulttuurikokemusten ohjaamisesta tai niihin osallistumisesta. Kulttuurihyvinvointisuunnitelman taustalla on ajatus, että kulttuuri kuuluu kaikille ja se vähentää asukkaiden taloudellista eriarvoistumista sekä lisää hyvinvointia. (Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2017.)

Yhteisöfoorumissa keskusteltiin panelistien kesken taide- ja kulttuuriharrastusten hyvinvointia edistävästä vaikutuksista, ja myös lapset sekä nuoret näyttivät tunnistavansa, että luovan toiminnan kautta he voivat mm. purkaa tunteitaan. Joten näiden aiemmin mainitsemien tutkimustulosten sekä lasten ja nuorten kokemusten perusteella kunnan kannattaa harrastustoimintaa ja -tarjontaa suunnitellessaan kiinnittää huomiota myös siihen, että liikuntaharrastusten ohella kunnassa on myös riittävästi lapsille ja nuorille sopivaa taide- ja kulttuuritoimintaa. Lisäksi terveyden edistämisen näkökulmasta mm. kouluissa ja nuorisotyössä lapsia ja nuoria kannattaa kannustaa omaehtoiseen luovaan toimintaan kuten musiikin kuunteluun, piirtämiseen, luovaan kirjoittamiseen tai lukemiseen.

Duplicate of Yhteisöfoorumin paneeli				
Q18	Kulttuuri-/taideharrastuksen (mm. musiikki, kuvataide, teatteri) avulla voin purkaa tunteitani			
Question duration	30 seconds			
Answer Summary				
Answer options	▲ "Kyllä, (oppi-laati)"	◆ "Ei, (oppi-laati)"	● "Kyllä, (3.s sek)"	■ "Ei, (3.s sek)"
Number of answers received	35	13	20	0
Average time taken to answer (seconds)	7,04	5,46	7,46	0,00

Kuva 6. Kahoot –paneelin kysymys taide- ja kulttuuriharrastusten vaikutuksista mielenterveyteen (N 68).

6 TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Yhteisöfoorumista sekä aiemmin oppilaskunnille ja kolmannen sektorin toimijoille tehdyistä kyselyistä saadun aineiston pohjalta nostan Sastamalan kaupungin Perhepalveluverkostolle tiedoksi kunnan ja kolmannen sektorin toiminnan koordinointiin sekä johtamiseen liittyen seuraavat toimenpide-ehdotukset:

Sastamalan kaupungin tulee järjestö- ja seurayhteistyön parantamiseksi:

- 1. Palkata järjestö- ja seuratoiminnan koordinaattori**
- 2. Yhtenäistää järjestöavustusten jakaminen yhteen toimielimeen**
- 3. Yhtenäistää järjestö- ja seuratiedottamista**
- 4. Kehittää kolmannen sektorin toimintaan osallistumisen opinnollistamisen mahdollisuuksia**
- 5. Kehittää harrastusseteli nuorille**

6.1 Palkata järjestö- ja seuratoiminnan koordinaattori

Tuija Braxin (25.4.2018) jättämän ”Väliraportti Ministeri Saarikon toimeksiannosta tehtävästä yleishyödyllisistä yhteisöjä sote- järjestelmässä koskevasta selvityksestä” käy ilmi, että maakunta- ja sote uudistusten suunnittelun ohessa on otettu esille vastuuhenkilöiden ja järjestöyhteistyöhenkilöiden nimeäminen maakuntiin ja kuntiin. Näiden henkilöiden nimeäminen koetaan tärkeäksi, sillä erityisesti tulevaisuudessa hyvinvointi- ja terveystalvueluissa mahdolliset tietokatkokset kuntien, palveluiden tuottajien ja järjestöjen kesken ovat riskitekijöitä. Toimiva yhteistyö vaatii suunnitelmallisuutta ja ammattimaista yhteydenpitoa sekä se selkeyttää palveluiden ostajien että kaikkien palveluiden tuottajien tehtävien jakoa ja vastuita (Brax 2018, 16–17).

Kolmas sektori tuottaa Sastamalan kaupungille mm. monipuolisia vapaa-ajanpalveluita, yleishyödyllistä toimintaa ja aktivoi kaupungin asukkaita. Kolmannen sektorin järjestämät palvelut mm. kaupungin reuna-alueilla täydentävät kaupungin omaa palvelutarjontaa. Kolmannen sektorin toiminnan ylläpitämiseksi Sastamalaan tulisi nimetä järjestö- ja seuratoiminnan koordinaattori, joka koordinoi kaikkea kunnan ja kolmannen sektorin välistä toimintaa. Koordinaattorin työtehtäviin voisi sisältyä mm. tiedotus, yhteisten tapahtumien järjestäminen ja tuottaminen, koulu- ja oppilaitosyhteistyön edistäminen sekä vapaaehtoisten kouluttaminen. Koordinaattorin työkenttä on niin laaja, ettei sitä ole mahdollista sisällyttää kenenkään yksittäisen työntekijän tehtäviin, vaan Sastamalaan tulisi perustaa järjestö- ja seuratoiminnan koordinaattorin toimi.

Järjestö- ja seuratoiminnan koordinaattorin työtehtäviin sekä kunnan ja kolmannen sektorin välisen yhteistyön kehittämiseen liittyvät myös kaikki seuraavat toimenpideehdotukset.

6.2 Yhtenäistää järjestöavustusten jakaminen yhteen toimielimeen

Tämän hetkisen tiedon mukaan sosiaali- ja terveystalvueluiden järjestämisvastuu siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä maakunnille 1.1.2020. Sote-muutoksen myötä sosiaali- ja terveystalvueluiden järjestöjen avustusten jakamisen periaatteet ja käytännöt tulevat väkisinkin muuttumaan, joten Sastamalan kaupungin tulisi yhtenäistää entisestään kolmannen

sektorin toimijoille jaettavien kohde- ja vuosiavustusten jakamisen periaatteita ja siirtää avustuspäätösten tekeminen yhden toimielimen vastuulle. Luonnollinen valinta kaikkien avustusten päättämiseen olisi suoraan kaupungin hallitus, jolloin kaikki avustusten hakijat olisivat tasa-arvoisessa asemassa keskenään. On myös hyvä huomioida, että kolmannen sektorin toiminnan tavoitteet liittyvät pääsääntöisesti asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseen, ja senkin vuoksi kaupunginhallitus olisi päätöksentekoon sopivin toimielin. Edelleen päätöstenjakamisen valmistelu voitaisiin tehdä toimialoittain. (Valmistelusta vastaavat viranhaltijat voidaan tarkentaa sen jälkeen, kun nähdään millaisia virkoja kuntaan mahdollisen sote-uudistuksen jälkeen jää.)

6.3 Yhtenäistää järjestö- ja seuratiedottamista

Yhteisöfoorumien ja siihen liittyvien sähköisten kyselyiden aineistosta nousi esille se, että lapset ja nuoret eivät juurikaan tunne paikallisia kolmannen sektorin toimijoita, eivätkä toimijat tunne toisiaankaan kovin hyvin. Lisäksi esille nousi se, että kolmas sektori tiedottaa toiminnastaan eri tavoilla kuin lapset sekä nuoret, ja tämän vuoksi kolmannen sektorin toiminta ei ehkä tavoita kohderyhmäänsä. Useat kolmannen sektorin toimijat kokivat oman toimintansa tiedottamisen epätasa-arvoiseksi, koska kunnan eri alueilla ja kouluilla ei erilaiset käytännöt tiedottamisesta.

Tiedottamiseen tulee jatkossa sopia koulujen kanssa, (esimerkiksi rehtoritiimissä), yhteiset käytännöt, joita kaikki koulut ja kolmannen sektorin toimijat noudattavat. Järjestöjen yhteystiedot ja toiminnan esittely tulee myös saada yhteen paikkaan esille kuten Sastamalan Perhepalveluverkoston www-sivuille. Wilma tiedottamisessa voidaan siirtyä siihen, että syksyisin, kun perheet aloittelevat harrastustoimintaansa, Wilmaan lisätään yksi tiedote, josta löytyy linkki järjestöjen ja seurojen yhteystieto- ja esittelysivustolle

Lasten ja nuorten harrastustoiminnan mahdollistaminen ja erityisesti nuorten pysyminen mukana harrastustoiminnassa on viime aikoina noussut vahvasti yleisessä keskustelussa esille erityisesti Harrastetakuun selvityksen myötä. Opinnäytetyöni aineiston perusteella nostan esille kaksi seuraavaa vaihtoehtoa, joilla voitaisiin ylläpitää erityisesti nuorten harrastamista tai innostaa heitä siihen:

6.4 Kehittää kolmannen sektorin toimintaan osallistumisen opinnollistamisen mahdollisuuksia

Vapaaehtois- ja harrastustoiminnassa opitut tiedot ja taidot voivat antaa lisäarvoa palkkatyöhön tai niitä voidaan hyväksi lukea opinnoissa, mikä puolestaan voi parhaassa tapauksessa jopa nopeuttaa opinnoissa valmistumista tai ehkäistä opintojen keskeytystä. Euroopan neuvosto on antanut suosituksen, jonka mukaan vuoteen 2018 mennessä jäsenmaiden olisi luotava kansalliset olosuhteet ja erityispiirteet huomioonottavat järjestetyt, joiden perusteella ihmiset saavat validoitua non-formaalin oppimisen yhteydessä hankkimansa tiedot, taidot ja osaamisen. Kolmannen sektorin, oppilaitosten ja Sastamalan kaupungin tulisikin yhdessä käynnistää keskustelu liittyen osaamisen tunnistamiseen ja non-formaaliin oppimiseen. Osaamisen tunnistamisen sekä harrastus- ja vapaaehtoistoiminnan opinnollistamisen mahdollisuuksien kautta, toimijat voivat saada toimintaansa pidempiaikaisia ja sitoutuneimpia ohjaajia sekä samalla nuoret voivat innostua jatkamaan omaa harrastustaan, kun motivoituvat siihen uudelleen. (Sinivuori 2017,6 & Reinikainen 2017,7.)

Sitra ja Suomen Partiolaiset ry ovat koonneet ”Kovaa osaamista harrastuksista ja vapaaehtoistoiminnasta!” – oppaan, josta kolmannen sektorin toimijat voivat löytää esimerkkejä ja valmista materiaalia siihen, kuinka vapaaehtoistoiminnasta saatua osaamista voi tunnistaa ja opinnollistaa.

6.5. Kehittää harrastusseteli nuorille

Nuoret haluavat kokeilla erilaisia harrastusmahdollisuuksia, mutta heillä ei välttämättä ole tietoa siitä, mitä kaikkea omalla paikkakunnalla voi harrastaa. Toisaalta, vaikka nuorilla olisikin jostain harrastuksesta tieto, he eivät halua sitoutua etukäteen pitkäksi aikaa ostamalla heti kausikortin, vuosijäsenyyden tms. Harrastuskokeilujen mahdollistamiseksi esitänkin, että Sastamalaan koottaisiin n. 13–18-vuotialle nuorille tarkoitettu harrastusseteli, johon kerättäisiin paikallisten harrastusjärjestöjen sekä urheiluseurojen ja yritysten alennusseteleitä sekä aloittelijoille tarkoitettujen kokeilupäivien ajankohtia. Alennussetelit kannustaisivat nuoria omaehtoiseen harrastusten kokeiluun ja

eri laji- ja harrastuskokeilujen myötä he voisivat löytää itselleen mieluisen harrastuksen. Setelin voisi keskittää olemaan voimassa omalla paikkakunnalla, joten samalla järjestelmä tukisi paikallisia yhdistyksiä ja seuroja monipuolisemman toiminnan järjestämisessä. (Toki setelin suunnittelussa tulisi huomioida myös Sastamalan reuna-alueiden nuorten harrastusmahdollisuudet eli seteliä suunniteltaessa pitäisi huomioida myös julkisen liikenteen mahdollisuudet tai lasten ja nuorten harrastaminen naapurikunnassa, mikäli se on kulkuyhteyksien kannalta järkevää.) Katson, että mukaan harrastusseteliin lähtevien toimijoiden ei ole välttämätöntä tarjota nuorille ilmaisia harrastuksia, vaan ennemminkin edullisia matalankynnyksen kokeilukertoja. Lisäksi toimijoiden esittelyt ja osoitetiedot harrastussetelissä voisivat jo itsessään lisätä nuorten harrastamista, kun tieto erilaisista harrastuksista kasvaisi.

Harrastussetelin suunnittelussa kannattaa huomioida erityisesti ne nuoret, joilla on haasteita elämän hallinnassa ja sosiaalisissa taidoissa, sillä juuri he ovat niitä nuoria, jotka kaipaavat kannustamia harrastamiseen. Yksi konkreettinen ratkaisu näiden nuorten huomioimiseen voisi olla se, että harrastusseteliin yhdistettäisiin vahvasti koulu ja koulupoissaolot siten, että nuori voisi korvata esimerkiksi liikuntatunnilta tulleen koulupoissaolon kokeilemalla harrastussetelin kautta löytynyttä uutta liikuntaharrastusta. Toimintamalli voisi edesauttaa sitä, että oppilas ei jää pois koulusta kokopäiväksi yksittäisen hänelle haastavan oppitunnin vuoksi. Positiivinen kokemus setelin kautta saadusta harrastekokemuksesta voisi myös innostaa nuorta kokeilemaan setelin harrastuksia uudelleen, ja ehkä edesauttaa harrastuksen jonkin mielekkään harrastuksen löytymistä.

7 PÄÄTELMÄT

Kehittämistyö toteutettiin Sastamalan kaupungin alueella ja Sastamalan perhepalveluverkoston tarpeisiin pohjautuen, työn tulokset sekä kappaleessa 6 esitellyt toimenpidehdotukset ovat kuitenkin hyvin yleistettävissä muihin saman kokoisiin tai maantieteellisesti sijainniltaan ja rakenteeltaan samanlaisiin kuntiin. Samankaltaisten vapaa-ajanpalveluiden tuottamisen ja terveyden edistämisen kysymysten parissa painii tällä het-

kellä Sastamalan lisäksi useat muut kunnat, mikä on luettavissa Valtakunnallisen koulu-terveyskyselyn tuloksista. Sastamalan naapurikunta Huittinen on esimerkiksi nostanut tämän syksyn aikana julkiseen keskusteluun huolen kunnan lasten sekä nuorten lisääntyneestä ylipainosta ja heikosta hammashygieniasta. Opetus- kulttuuriministeriössä on puolestaan käynnistetty valtakunnallisen harrastepassin suunnitteluun liittyvä –hanke, jonka tavoitteena on mahdollistaa ja luoda edellytyksiä jokaisen lapsen ja nuoren harrastamiseen. Lasten ja nuorten vapaa-ajan vietolla ja harrastamisella nähdäänkin valtakunnallisesti katsottuna jo laajempi yhteys syrjäytymisen ehkäisyssä ja terveyden sekä hyvinvoinnin edistämässä.

Suomen kuntajärjestelmä on syntynyt toisen maailman sodan jälkeisen modernisointiprosessin jälkeen, jolloin kuntien tehtäväksi hävitellen muodostui hyvinvointipalveluiden tuottaminen, ja kilpailukyisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen. Tänä päivänä kuntien resurssit palveluiden kasvattamiseen ja eduskunnan asettamien uusien säädösten tai aikataulujen toteuttamiseen eivät kuitenkaan ole riittävät. Lisäksi asukkaiden kasvava valinnanvapaus asettaa kunnat uusien laajempien haasteiden eteen, joiden ratkaisemiseksi kuntien tulisi rohkeasti miettiä uudenlaisia palveluiden tuottamisen muotoja, jotta hyvinvointipalvelut voidaan jatkossakin tuottaa laadukkaasti ja tulevaisuuden haasteet kuten väestön ikääntyminen huomioiden. Julkisten palveluiden tuottamisen sijaan kunnat voisivat miettiä, miten palveluita voitaisiin tuottaa yhteistyössä järjestöjen ja yritysten kanssa, ja millaisia keskinäisiä yhteistyösopimuksia voitaisiin tehdä. Jatkossa kolmannen sektorin toimijat tulisi ottaa mukaan myös kuntapalveluiden suunnitteluun ja hyödyntää palvelumuotoilun keinoja. Myös uudenlaisten palveluntuotannon mahdollisuuksien rohkea hyödyntäminen olisi arvokasta, sillä jo nyt on olemassa hyviä esimerkkejä siitä, kuinka yhteisöt ovat pystyneet tuottamaan omia palveluitaan. Näin toimitaan jo joissain Sastamalan reuna-alueiden kylissä, joissa paikallinen kyläyhdistys pitää mm. ”yhteisötaloa”, järjestää nuorisolle toimintaa, tarjoaa lastenhoitopalveluita sekä vanhustenhoitoa. (Stenvall & Virtanen 2014, 51–52.)

Erityisesti pienien ja keskisuurten kuntien on jatkossa vahvemmin ymmärrettävä yhteisöllisyyden merkitys asukkaiden hyvinvointia lisäävänä voimavarana, ja pyrittävä mahdollisuuksien salliessa tukemaan kolmannen sektorin toimijoita aiempaa enemmän. Kolmannen sektorin tuottamat palvelut ovat kunnille edullisia asukkaiden hyvinvointia

lisääviä ja terveyttä edistäviä palveluita, jonka kautta asukkaiden elämänlaatu voi parantua merkittävästi. Onnistunut ja monipuolinen harrastus- ja vapaa-ajantoiminta vaatii kuitenkin kunnalta vahvaa sitoutumista ja selkeämpää koordinoitua, jotta lasten ja nuorten tarpeet voidaan ottaa huomioon, ja jotta yhteistyö kolmannen sektorin sekä yritysten kanssa saadaan toimivaksi. Kuntien kannattaa yleisesti panostaa vapaa-ajantoimintojen suunnitteluun, sillä toimivat ja monipuoliset vapaa-ajanpalvelut ovat kunnan käyntikortti, mikä kertoo kunnan elinvoimaisuudesta, Tästä syystä järjestö- ja seurakoordinaattorin palkkaaminen kuntiin kolmannen sektorin ja kuntayhteistyön kehittämiseen tulee olemaan ensiarvoisin tärkeää.

Lapset ja nuoret ovat kuntalaisia siinä missä aikuisetkin, ja heidän kokemuksiaan kannattaa kuulla jo palveluiden suunnitteluvaiheessa. Lapsilla ja nuorilla on vahvoja mielipiteitä ja heillä voi olla ideoita tai näkökantoja, joita aikuiset eivät ole edes osanneet ajatella. Erityisen tärkeää on ottaa lapset ja nuoret mukaan suunnittelemaan juuri heille läheisiä ja tuttuja aiheita, kuten juuri vapaa-ajanpalveluita ja harrastustoimintaa, sillä lapsien ja nuorten toiveita kuulemalla voidaan onnistua räätälöimään mahdollisimman monipuolinen tarjonta kunnan, kolmannen sektorin ja yritysten kesken. Samalla voidaan välttyä järjestämästä toimintaa, mikä aikuisten mielestä olisi ehkä mukavaa, mutta lapsien ja nuorien mielestä tylsää, jolloin harrastukseen tai toimintaan ei saada riittävästi osallistujia. Vaikka jälkikäteen tehtävän arvioinnin ja palautteen keräämisen merkitystä ei voi väheksyä, on hyvä huomioida, että usein itse toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen on jo käytetty turhaan resursseja, jotka olisi voitu käyttää lapsia ja nuoria etukäteen kuulemalla paljon hyödyllisemmin. Osallistamalla sekä ottamalla lapset ja nuoret mukaan päätöksen tekoon heitä koskevissa asioissa lapset ja nuoret sitoutuvat päätettävään asiaan paremmin ja kokevat sen omakseen. Yhtenä esimerkkinä tästä voidaan pitää eräiden paikallisten koulujen kokemusta siitä, kun oppilaskunnan hallitus on päässyt osallistumaan koulun välituntivälineistön hankintojen suunnitteluun alusta alkaen eli hallitus on saanut tietoonsa käytettävissä olevan budjetin, ja saanut sen mukaan tehdä välinevalinnat itse, niiden arvo on ymmärretty ja niistä on pidetty parempaa huolta kuin, että joku koulun opettaja vain olisi tilannut koululle samat välineet. Myös kehittämistyön havainnoissa ilmeni se, että lapset ja nuoret kannattaisi ottaa mukaan kunnan vapaa-ajantoiminnan suunnitteluun mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Esille nousi esimerkiksi se, että lapset ja nuoret haluavat kokeilla uusia harrastuksia

ilman sitoutumispakkoa eli kunnan kannattaisi mahdollistaa ilmaisia tai edullisia harrastuskokeiluja lapsille ja nuorille, jotta lapset ja nuoret voivat löytää oman kiinnostuksen kohteensa. Lisäksi tärkeä havainto oli, että lapset ja nuoret haluavat harrastaa koulupäivän jälkeen illalla eli kunnan ei kannattaisi väkisin yrittää suunnitella harrastustoimintaa keskelle koulupäivää, vaan ennemmin kannattaisi keskittyä miettimään, miten harrastuksiin kuljettamiseen löytyisi vaihtoehtoja. Esille nousi myös se, että lapset ja nuoret haluavat harrastaa mieluummin yksin tai ystävien kanssa kuin perheen kanssa eli kunnan kannattaisi miettiä keinoja sekä ohjausmahdollisuuksia itsenäisen ja omaehtoisen harrastamisen lisäämiseen.

Vaikka nuoret haluavat itsenäistyä nopeasti ja päättää omista asioistaan, perheen merkitys näyttää olevan edelleen nyky-yhteiskunnassakin tärkeä, ja lasten sekä nuorten sitouttaminen erilaisiin toimintoihin vaatii sen, että markkinointi ja tiedotus kohdennetaan koko perheelle. Erityisen tärkeää on huomioida lasten sekä nuorten terveyden edistämässä ja ylipainon hallinnassa koko perhe, sillä myös lasten ja nuorten näkökulmasta nämä asiat ovat perheen sisäisiä asioita. Terveiden edistäminen ja siihen sisältyvä riittävästä liikunnasta ja muusta harrastamisesta sekä terveellisestä ravinnosta ja elintavoista huolehtiminen pitäisi näyttää ja tuntua asukkaiden näkökulmasta mahdollisimman luonnollisilta asioilta eikä niinkään, jonkun ylemmän tahon antamilta määräyksiltä. Lisäksi taiteen ja kulttuurin keinot kuntalaisten terveyden edistämässä, parantamisessa ja ylläpitämisessä kannattaisi nykytiedon perusteella huomioida kuntien kansanterveyspolitiikassa aiempaa vahvemmin, ja ottaa niiden hyvät menetelmät käyttöön. Yksi konkreettinen keino Sastamalassa on jo otettu käyttöön kevään 2018 aikana, kun Kulttuurihyvinvointisuunnitelma on sisällytetty osaksi kunnan vuosien 2018-2021 Hyvinvointisuunnitelmaa. Kunnan hyvinvointisuunnitelman lisäksi Kulttuurihyvinvointisuunnitelma kannattaisi juurruttaa osaksi myös ”Terve ja liikkuva Sastamala” –mallia. Tällöin kunta voisi peilata ja arvioida kuntalaisten hyvinvoinnin edellytyksiä ja seurata eri hyvinvointia edistävien toimintojen vaikutuksia vuosien mittaan, sekä tarvittaessa tehdä tulosten perusteella muutoksia omaan hyvinvointipolitiikkaansa.

Kolmannen sektorin rooli merkittävä vaikuttamiskanavana tunnutaan usein unohdettavan. Sen sijaan julkisessa keskustelussa hieman surkutellaan sitä, etteivät nuoret halua vaikuttaa asioihinsa tai eivät ole kiinnostuneita niistä. Perusteluina näille väitteille

esitetään lukuja esimerkiksi vaaleissa äänestäneiden nuorten alhaista äänestysaktiivisuutta. Uskon kuitenkin vahvasti, että suurin osa nuorista haluaa vaikuttaa ja osallistua, kunhan asiat tuodaan heidän tasolleen. Yksi nuorille ja miksei muillekin kansalaisille sopiva vaikuttamisen keino on osallistua järjestö- ja yhdistystoimintaan. Osallistumalla kansalaistoimintaan esimerkiksi kuulumalla johonkin järjestöön nuori voi vaikuttaa hänelle tärkeisiin teemoihin ja toteuttaa omaa aatettaan. Myös kuntien kannattaa nähdä tämä kolmannen sektorin tarjoama vaikutuskanava uudella tavalla, ja miettiä vaihtoehtoisia demokratian toteuttamisen kanavia. Kunnat voisivat esimerkiksi tiedottaa palveluistaan kolmannen sektorin toimijoille, jotka taas edelleen tiedottaisivat palveluista jäsenilleen. Lisäksi kunnat voisivat kutsua kolmannen sektorin toimijoita erilaisiin foorumeihin ja kuulemistilaisuuksiin, kun kaipaavat esimerkiksi uuden alueen asemakaavaan kuntalaisten mielipiteitä. Kuntalaisten vaikuttamis- ja osallisuusmahdollisuuksien lisäämisen näkökulmasta kuntien kannattaa pohtia myös julkisten tilojen sekä rakennusten käyttämistä monipuolisemmin tarjoamalla asukkaille yhteisöllisiä kohtauspaikkoja, säilyttämällä kouluissa ja oppilaitoksissa monipuolisesti taito- ja taideaineita sekä pohtimalla pakollisten ja välttämättömien palveluiden välisiä rajapintoja suhteessa vapaaehtoisten palveluiden järjestämiseen. Kuntien tulee katsoa rohkeasti palveluitaan sosiaalisesti kestävä kehityksen näkökulmista ja huomioida palveluiden järjestämisessä yhteiskunnalliset arvot ja oikeudenmukaisuuden.

Kolmas sektori tarjoaa kunnille laajalti erilaisia osallistumisen väyliä ja keinoja, jotka samalla tukevat kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia. Kolmannen sektorin potentiaalin hyödyntäminen kannattaa jo siksi, että se pystyy usein kuntasektoriakin nopeammin reagoimaan tilanteisiin ja tuottamaan nopeastikin joitakin kuntalaisten tarvitsemia palveluita. Lisäksi kolmannen sektorin rooli sosiaalisen pääoman ja osallisuuden tuottajina on kiistaton. Sosiaalista pääomaa ja asukkaiden kokemaan osallisuutta tarvitaan, jotta tulevaisuudessa pystytään edistämään tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä vähentämään eriarvoistumista. Oman taustan ja kulttuurin ymmärtämisen kautta ihminen oppii ymmärtämään muita kulttuureita, mikä edelleen kehittää oman arvomaailman rakentumista. Mahdollisen Sote-uudistuksen myötä kuntien palveluiden tuottamisen tehtävä muuttuu, jolloin kunnat keskittyvät rakentamaan elinvoimapolitiikkaansa sekä vetovoimaista ja vireää kuntaa, minkä toteuttaminen ei ilman kolmannen sektorin potentiaalia onnistu.

LÄHTEET

Brax, Tuija. 2018. Väliraportti Ministeri Saarikon toimeksiannosta tehtävästä yleis-
hyödyllisiä yhteisöjä sote-järjestelmässä koskevasta selvityksestä. Viitattu 15.5.2018.

<https://alueuudistus.fi/documents/1271139/8014338/V%C3%A4liraportti+ministeri+Saarikon+toimeksiannosta+teht%C3%A4v%C3%A4st%C3%A4+yleishy%C3%B6dyllisi%C3%A4+yhteis%C3%B6j%C3%A4+sote-j%C3%A4rjestelm%C3%A4ss%C3%A4+koskevasta+selvityksest%C3%A4.pdf/e9c94f30-c5e8-4689-9a02-9befd4d3fe3a/V%C3%A4liraportti+ministeri+Saarikon+toimeksiannosta+teht%C3%A4v%C3%A4st%C3%A4+yleishy%C3%B6dyllisi%C3%A4+yhteis%C3%B6j%C3%A4+sote-j%C3%A4rjestelm%C3%A4ss%C3%A4+koskevasta+selvityksest%C3%A4.pdf.pdf>

Davies, C & Knuiman, M & Rosenberg, M 2016. The art of being mentally healthy: a study to quantify the relationship between recreational arts engagement and mental well-being in the general population.

Viitattu: 7.1.2018 https://www.researchgate.net/publication/289502303_The_Art_of_being_mentally_healthy_A_study_to_quantify_the_relationship_between_recreational_arts_engagement_and_mental_well-being_in_the_general_population

Edelfoi-metodi. Viitattu 25.3.2017. <https://www.edelphi.org/panel/viewbulletin.page?panellid=303&bulletinid=704>

Erkko, Anna & Hannukkala, Marjo, 2015. Mielenterveys voimaksi. Esa Print Oy

Gretschel, Anu & Heikkinen, Joonas (toim.) 2016. Nuorille suunnattujen palvelujen vahvuudet, heikkoudet ja haasteet Kainuussa. Raportti 8.2.2016 pidetystä palvelujen arviointitilaisuudesta. Viitattu 12.4.2017. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/hankkeet/kainuu/nuorille_suunnattujen_palvelujen_vahvuudet_heikkoudet_ja_haasteet_kainuussa_raportti.pdf

Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) 2008. Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Hakapaino Oy

Harju, Kristiina 2002. Johda rohkeasti! Liiderin arkea kiireorganisaatiossa. Helsinki: Pro Tammi

Helve, Helena 2009. Nuorten vapaa-aika, luottamus ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Liikkanen, Mirja (toim.) 2009. Suomalainen vapaa-aika, arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Hakapaino

Henkilötietolaki 22.4.1999. Viitattu 23.7.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>

Hotari, Kaisa-Elina, Oranen, Mikko & Pösö, Tarja 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Marjatta Bardy (toim.) 2013. Teoksessa Lastensuojelun ytimessä. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy

Hyyppä, Markku 2013. Kulttuuri pidentää ikää. Helsinki: Duodecim.

Karjalainen, Sakari, Launis, Veikko, Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhana (toim.) 2002. Tutkijan eettiset valinnat. Tampere: Tammer-Paino

Knif, Leena, 2017. Osallisuuden tilat kuvataidekasvatuksessa. Teoksessa Toom, Auli, Rautiainen, Matti & Tähtinen, Juhani (toim.) 2017. Toiveet ja Todellisuus, kasvatusta osallisuutta ja oppimista rakentamassa. Jyväskylä: Jyväskylän opistopaino

Krogstrump, Hanne Kathrine. 2004. Asiakaslähtöinen arviointi, Bikva-malli. Hyvät käytännöt menetelmä käsikirja. Stakes. Viitattu 23.7.2018. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75625/bikva.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kuntalaki 10.4.2015. Viitattu: 28.2.2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410>

Laki perusopetuslain muuttamisesta 30.12.2013. Viitattu 11.4.2017.

Lehtinen, Anja-Riikka & Vuorisalo, Mari 2007. Lasten sosiaalinen pääoma -mittaamisen kokemuksia ja haasteita. Teoksessa Alanen, Leena, Salminen, Veli-Matti & Siisiäinen, Martti (toim.) 2007. Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät. Jyväskylä: ER-paino Oy

Loimu, Kari 2010. Yhdistystoiminnan käsikirja. Helsinki: WSOY

Moilanen, Teemu, Ojasalo, Katri & Ritalahti, Jarmo 2009. Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro Oy

Möttönen, Sakari & Niemelä, Jorma 2005. Kunta ja kolmas sektori – yhteistyön uudet muodot. Keuruu: PS-kustannus

Mäkelä, Jukka. Osallisuuden Merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle. Teoksessa Nurmi, Elise & Rantala, Kaisa (toim.) Näyn & kuulun, lapsen etu ja osallisuus 2011. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Nuorisolaki 21.12. 2016. Viitattu: 28.2.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>

Nuva ry. 2018. Mikä nuorisovaltuusto?. Viitattu 21.9.2018. <http://www.nuva.fi/mika-nuorisovaltuusto/>

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Next Print Oy. Viitattu 24.7.2018. https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016. Liikkuva koulu. Viitattu: 15.5.2018. <https://liikkuvakoulu.fi/liikkuvakoulu>

Pajulammi, Henna 2014. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Helsinki: Talentum

Peltola, Marja & Moisio, Jenni 2017. Ääniä ja äänettömyyttä palvelukentillä. Katsaus lasten ja nuorten palvelukokemuksia koskevaan tietoon. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto

Pietiläinen, Kirsi, Mustajoki, Pertti & Borg, Patrik (toim.) 2015. Lihavuus. Porvoo: Bookwell Oy

Pihlaja, Ritva 2010. Kolmas sektori maakunnissa. Helsinki: Helsingin yliopisto Rudalia-instituutti

Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2017. Taiteen edistämiskeskus. Viitattu: 3.1.2018 https://www.ylojarvi.fi/site/assets/files/12545/pirkanmaan_alueellinen_kulttuurihyvinvointisuunnitelma_2017.pdf

Rantanen, Teemu & Toikko, Timo 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy

Reinikainen, Antti 2017. Yhdessä voimme tehdä osaamisen sanoittamisesta uuden kansalaistaidon! Teoksessa Kovaa osaamista harrastuksista ja vapaaehtoistoiminnasta! Partion kokemuksia hyödynnettäväksi järjestöille osaamisen näkyväksi tekemiseksi. Suomen Partiolaiset ry: Grano

Ruuskainen, Petri 2007. Sosiaalisella pääomalla selittäminen. Teoksessa Alanen, Leena, Salminen, Veli-Matti & Siisiäinen, Martti (toim.) 2007. Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät. Jyväskylä: ER-paino Oy

Sallinen, Sini, Majoinen, Kaija & Salenius, Maria (toim.) 2012. Elinvoimainen ja toimintakykyinen kunta. Helsinki: Suomen kuntaliitto

Salminen, Ari 2008. Julkisen toiminnan johtaminen: Hallintotieteen perusteet. Helsinki: Edita

Santalainen, Timo 2009. Strateginen ajattelu & toiminta. Helsinki: Talentum.

Sastamalan kaupunki 2017. Viitattu 14.4.2017. https://www.sastamala.fi/sivu.tmpl?sivu_id=9651

Sastamalan kaupunki 2018. Sastamalan strategia 2018–2021. Viitattu: 30.4.2018 https://www.sastamala.fi/sivu.tmpl?sivu_id=3059

Seinäjoen kaupunki 2018. Seinäjoen kaupungin Lihavuus laskuun –ohjelman mallinnushanke 2017-2018. Viitattu: 15.5.2018. https://www.seinajoki.fi/seinajoenkaupunki/elinvoimajakilpailukyky/hyvinvoinninjaterveydenedistaminen_0/seinajoenkaupunginlihavuuslaskuun-ohjelmanmallinnushanke2017-2018.html

Sinivuori, Timo 2017. Partio uuden haasteen edessä: miksi osaamista näkyväksi? Teoksessa Kovaa osaamista harrastuksista ja vapaaehtoistoiminnasta! Partion kokemuksia hyödynnettäväksi järjestöille osaamisen näkyväksi tekemiseksi. Suomen Partiolaiset ry: Grano

Soste, Suomen sosiaali ja terveys ry 2016. Järjestöbarometri 2016. Vaasa: FRAM.

Stenvall, Jari. & Virtanen, Petri 2014. Älykäs julkinen organisaatio. Helsinki: Tietosanoma Oy

Soste, Suomen sosiaali ja terveys ry 2018. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Viitattu 5.11.2018. <https://www.soste.fi/hyvinvoivat-ihmiset/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen.html>

Stuckey, Heather, & Nobel, Jeremy 2010. The Connection Between Art, Healing, and Public Health: A Review of Current Literature. 2/2010.

Viitattu: 3.1.2018 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2804629/>

Särkelä, Riitta. Osallisuus, vaikuttamismahdollisuudet ja sosiaalinen kestävyys. Teoksessa Pohjola, Anneli & Särkelä, Riitta (toim.) 2011. Sosiaalisesti kestävä kehitys. Vaasa: Fram

THL 2018. Kouluterveyskysely. Viitattu: 2.11.2018. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/terveys-ja-toimintakyky>

THL 2018. Lastensuojelu 2017. Viitattu: 6.11.2018. <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lastensuojelu>

Tietosuojavaltuutetun toimisto 2018. Viitattu: 4.11.2018. <https://tietosuoja.fi/gdpr>

Tolonen, Tarja 2009. Vanhemmuuden puute ja nuorten sosiaalinen pääoma. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) 2013. Lastensuojelun ytimessä. Tampere: Juvenes Print –Suomen Yliopistopaino Oy

Valtion ravitsemusneuvottelukunta. 2017. Syödään ja opitaan yhdessä –kouluruokailusuositus. Helsinki: Juvenes Print -Suomen Yliopistopaino Oy

Vilkkä, Hanna 2015. Tutki ja Kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus

YHTEISÖFOORUMI

TEEMA: AJANKOHTAINEN PAIKALLINEN HAASTE TAI KYSYMYS,
JOHON HALUTAAN LÖYTÄÄ RATKAISU

1

KOHDERYHMIEN MÄÄRITTELY

Määritellään kohderyhmät, joiden vastaukset, toiveet, ratkaisut yms. halutaan kuulla. Sovitaan aikataulu ja määritellään resurssit.

2

TUTUSTUTAAN TEEMAAN

Pyydetään kohderyhmiä vastaamaan teemaan liittyvään ennakkokyselyyn/kirjaamaan aiheeseen liittyviä haasteita, ajatuksia, kysymyksiä jne.

3

VALMISTAUDUTAAN FOORUMIIN

Analysoidaan kohderyhmien kyselyn tulokset ja muu materiaali sekä tiivistetään teemaa. Valitaan foorumin alustajat ja päätetään foorumissa käytettävät menetelmät esim. kahoot, ryhmätyöt.

4

YHTEISÖFOORUMI

Esitellään osallistujille foorumin teema, ja tarkennetaan sitä alustuksin. Käytetään sovittuja menetelmiä aiheen työstössä, esitellään löydetyt ratkaisut ja keskustellaan niistä.

5

LOPUKSI

Viedään foorumin tuottama tieto ylemmäntason tietoon. Tiedotetaan foorumiin osallistuneita kohderyhmiä asian etenemisestä.

Liite 2. Kutsu oppilaskunnille Yhteisöfoorumiin

21.12.2017

Kutsu Yhteisöfoorumiin 22.1.2018

Sylvään koululla järjestetään ma 22.1. klo 10–13 Yhteisöfoorumi, mikä on osa Sastamalan kaupungissa toteutettavaa lasten- ja nuorten osallisuuskasvatusta. Yhteisöfoorumiin kutsutaan 3 oppilasedustajaa/koulu sekä paikallisten kolmannen sektorin toimijoiden edustajia. Yhteisöfoorumissa lapset ja nuoret pääsevät ideoimaan kolmannen sektorin toimijoiden (järjestöjen ja seurojen) kanssa lasten – ja nuorten palveluita ja yhteistyökuvioita.

Yhteisöfoorumissa osallistujat pääsevät vastaamaan Kahoot – kyselyihin, joten oppilaskuntien edustajat voivat ottaa Yhteisöfoorumiin mukaan oman älylaitteen. Mikäli kaikilla edustajilla ei ole omaa laitetta, heille järjestetään älylaite foorumin järjestäjän puolesta. Pyydänkin oppilaskuntia nimeämään edustajansa Yhteisöfoorumiin ja ilmoittamaan edustajiensa mahdolliset ruoka-aineallergiat ja tarvittavien älylaitteiden lukumäärän 15.1.2018 mennessä s-postitse osoitteeseen tiina.haronoja@sastamala.fi.

Oppilaskunnan ohjaavat opettajat voivat halutessaan osallistua Yhteisöfoorumiin, mutta heidän osallistumisensa ei ole välttämätöntä. Opettajien osallistuminen foorumiin tulee ilmoittaa oppilaiden ilmoittautumisen yhteydessä.

Yhteisöfoorumi videokuvataan ja paikalla on lehdistöä, joten foorumiin osallistuvien oppilaiden kuvausluvut tulee olla kunnossa. Foorumissa oppilaiden sekä kolmannen sektorin toimijoiden tuottamaa materiaalia tullaan hyödyntämään Sastamalan kaupungin perhepalveluverkostolle tehtävässä opinnäytetyössä sekä Terve ja Liikkuva Sastamala -hankkeessa. Yhteisöfoorumiin osallistuneiden oppilaiden ja kolmannen sektorin toimijoiden nimiä tai vastauksia ei tuoda erikseen julki.

Yhteisöfoorumin alustava kuljetusaikataulu on liitteenä.

terv. Tiina Haronoja
vastaava nuorisotyöntekijä/Sastamalan kaupunki
0400 229 147
tiina.haronoja@sastamala.fi

Liite 3. Kutsu kolmannen sektorin toimijoille Yhteisöfoorumiin

21.12.2017

Kutsu Yhteisöfoorumiin 22.1.2018

Sylvään koululla järjestetään ma 22.1. klo 10.00–14.15. Yhteisöfoorumi, mikä on osa Sastamalan kaupungissa toteutettavaa lasten- ja nuorten osallisuuskasvatusta. Yhteisöfoorumi on kaksiosainen: 1) klo 10–13 yhteisöfoorumissa ovat paikalla oppilaskuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden edustajat ja 2) klo 13.15.–14.15 viranhaltijat, lautakunnan edustajat sekä kolmannen sektorin edustajat. Foorumin ensimmäisessä osassa lapset ja nuoret pääsevät ideoimaan kolmannen sektorin toimijoiden, (järjestöjen ja seurojen), kanssa lasten – ja nuorten palveluita ja yhteistyökuvioita. Foorumin toisessa osiossa ideoituja yhteistyökuvioita esitellään viranhaltijoille ja lautakunnan edustajille.

Yhteisöfoorumissa osallistujat pääsevät vastaamaan Kahoot – kyselyihin, joten foorumiin osallistujat voivat ottaa Yhteisöfoorumiin mukaan oman älylaitteen. Mikäli kaikilla osallistujilla ei ole omaa laitetta, heille järjestetään älylaite foorumin järjestäjän puolesta. Foorumiin voi osallistua 2 edustajaa/järjestö/seura. Foorumiin osallistuminen sekä mahdolliset ruoka-aine allergiat ja älylaitteen tarve tulee ilmoittaa 15.1.2018 mennessä s-postitse osoitteeseen tiina.haronoja@sastamala.fi.

Yhteisöfoorumi videokuvataan ja paikalla on lehdistöä, joten foorumiin osallistujien kuvausluvut tulee olla kunnossa. Foorumin osallistujien tuottamaa materiaalia tullaan hyödyntämään Sastamalan kaupungin perhepalveluverkostolle tehtävässä opinnäytetyössä sekä Terve ja Liikkuva Sastamala -hankkeessa. Yhteisöfoorumiin osallistuneiden nimiä tai vastauksia ei tuoda erikseen julki.

Foorumiin osallistuneille järjestöjen ja seurojen edustajille tarjotaan lounas ja kahvi.

Yhteistyö terveisin, *Tiina Haronoja*

Tiina Haronoja
vastaava nuorisotyöntekijä/Sastamalan kaupunki
0400 229 147
tiina.haronoja@sastamala.fi

Liite 4. Kutsu viranhaltijoille ja lautakuntien edustajille Yhteisöfoorumiin

21.12.2017

Kutsu Yhteisöfoorumiin 22.1.2018

Sylvään koululla järjestetään ma 22.1. klo 10.00–14.15. Yhteisöfoorumi, mikä on osa Sastamalan kaupungissa toteutettavaa lasten- ja nuorten osallisuuskasvatusta. Yhteisöfoorumi on kaksiosainen: 1) klo 10–13 yhteisöfoorumissa ovat paikalla oppilaskuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden edustajat ja 2) klo 13.15.–14.15 viranhaltijat, lautakunnan edustajat sekä kolmannen sektorin edustajat. Foorumin ensimmäisessä osassa lapset ja nuoret pääsevät ideoimaan kolmannen sektorin toimijoiden kanssa lasten – ja nuorten palveluita sekä yhteistyökuvioita. Foorumin toisessa osiossa ideoituja yhteistyökuvioita esitellään viranhaltijoille ja lautakunnan edustajille.

Olet lämpimästi tervetullut osallistumaan Yhteisöfoorumin toiseen osaan, joka alkaa klo 13.00 Sylvään ruokalassa kahvilla. Halutessasi voit myös saapua seuraamaan Yhteisöfoorumin ensimmäistä osiota. Pyydän vahvistamaan osallistumisenne Yhteisöfoorumiin sekä mahdolliset ruoka-aine allergiat 15.1.2018 mennessä s-postitse osoitteeseen tiina.haronoja@sastamala.fi.

Yhteisöfoorumi videokuvataan ja paikalla on lehdistöä, joten foorumiin osallistujien kuvausluvut tulee olla kunnossa. Foorumin osallistujien tuottamaa materiaalia tullaan hyödyntämään Sastamalan kaupungin perhepalveluverkostolle tehtävässä opinnäytetyössä sekä Terve ja Liikkuva Sastamala -hankkeessa. Yhteisöfoorumiin osallistuneiden nimiä tai vastauksia ei tuoda erikseen julki.

Yhteistyö terveisin, *Tiina Haronoja*

Tiina Haronoja
vastaava nuorisotyöntekijä/Sastamalan kaupunki
0400 229 147
tiina.haronoja@sastamala.fi

Liite 5. Tukikysymykset Yhteisöfoorumin ryhmiin

RYHMÄTYÖ: TAIDE JA KULTTUURI

- Esitellä itsenne lyhyesti, (esim. nimi, koulu, harrastukset/ nimi, järjestö/seura)
- Valitkaa ryhmälle puheenjohtaja ja sihteeri, (valitaan mielellään oppilaat)
- Keskustelkaa vapaasti aiheesta, alla on tukikysymyksiä, joita voitte käyttää keskustelun tukena
- Kirjatkaa ideanne, mielipiteenne, ajatuksenne yms. isolle paperille ja valmistautukaa esittelemään oma tuotoksenne muille ruokailun jälkeen

TUKIKYSYMYKSET:

Oppilaat:

- Millaista yhteistyötä olette tehneet järjestöjen/seurojen kanssa?
- Millaista taide- ja kulttuuritoimintaa toivotte Sastamalassa järjestettävän 1) koulupäivän sisällä 2) iltaisin tai viikonloppuisin?

Kolmas sektori:

- Millaista yhteistyötä olette tehneet koulujen tai muiden lasten ja nuorten toimintaa järjestävien tahojen kanssa?
- Ennakkokyselyn mukaan järjestöt haluavat tehdä yhteistyötä (mm. järjestää yhteisiä tapahtumia) muiden lasten ja nuorten toimijoiden kanssa; mitä pitää tapahtua, että yhteisiä tapahtumia järjestetään?

Kaikki:

- Miksi kannattaa harrastaa taide- ja kulttuuriharrastuksia?
- Mitä terveydellisiä hyötyjä taide- ja kulttuuriharrastuksien harrastamisella voidaan saavuttaa?
- Miten koulupäivään/nuorisotilatoimintaan/vapaa-aikaan saadaan kaikille lapsille ja nuorille riittävästi taide- ja kulttuurikokemuksia?
- Miten varmistetaan, että 12–17-vuotiaat nuoret pysyvät mukana harrastustoiminnassaan sekä saavat riittävästi taide- ja kulttuuri kokemuksia?
- Toimintaehdotukset siitä, miten tänään ideoituja asioita voidaan viedä käyttöön/toteuttaa?

KOHTAAMISPAIKKAAN LIITTYVÄT KYSYMYKSET:

Oppilaat: mitä/millaista toimintaa toivotaan kohtaamispaikkaan? Miten lapset ja nuoret sitoutuvat osallistumaan kohtaamispaikan toimintaan?

Kolmas sektori: voisiko järjestösi/seurasi järjestää kohtaamispaikassa jotain toimintaa? Mitä se olisi?

RYHMÄTYÖ: LIIKUNTA JA RAVITSEMUS

- Esitelkää itsenne lyhyesti, (esim. nimi, koulu, harrastukset/ nimi, järjestö/seura)
- Valitkaa ryhmälle puheenjohtaja ja sihteeri, (valitaan mielellään oppilaat)
- Keskustelkaa vapaasti aiheesta, alla on tukikysymyksiä, joita voitte käyttää keskustelun tukena
- kirjatkaa ideanne, mielipiteenne, ajatuksenne yms. isolle paperille ja valmistautukaa esittelemään oma tuotoksenne muille ruokailun jälkeen.

TUKIKYSYMYKSET:

Oppilaat:

- Millaista yhteistyötä olette tehneet järjestöjen/seurojen kanssa?
- Millaista liikuntatoimintaa toivotte Sastamalassa järjestettävän 1) koulupäivän aikana 2) iltaisin tai viikonloppuisin?

Kolmas sektori:

- Millaista yhteistyötä olette tehneet koulujen tai muiden lasten ja nuorten toimintaa järjestävien tahojen kanssa?
- Ennakkokyselyn mukaan järjestöt haluavat tehdä yhteistyötä (mm. järjestää yhteisiä tapahtumia) muiden lasten ja nuorten toimijoiden kanssa; mitä pitää tapahtua, että yhteisiä tapahtumia järjestetään?

Kaikki:

- Miksi kannattaa harrastaa liikuntaa/liikkua?
- Pohtikaa miksi itse harrastatte liikuntaa/mikä siinä on itselle tärkeintä, (vrt. kilpaurheilun- höntsyily)?
- Pohtikaa kuinka paljon ulkonäköön liittyvät seikat vaikuttavat liikunnan harrastamiseen?
- Miten voisimme yhdessä vaikuttaa lasten/nuorten/perheiden liikuntatottumuksiin? Mitä voimme tehdä?
- Miten voisimme yhdessä vaikuttaa lasten/nuorten/perheiden ruokailutottumuksiin? Mitä voimme tehdä?
- Miten lasten/nuorten ylipainoon voidaan yhdessä puuttua?
- Miten koulupäivään/nuorisotilatoimintaan saadaan lisää liikettä/liikuntaa?
- Miten varmistetaan, että 12–17-vuotiaat nuoret pysyvät mukana harrastustoiminnassaan ja saavat riittävästi liikuntaa?
- Toimintaehdotukset siitä, miten tänään ideoituja asioita voidaan viedä käytäntöön/toteuttaa?

KOHTAAMISPAIKKAAN LIITTYVÄT KYSYMYKSET:

Oppilaat: mitä toimintaa toivotaan kohtaamispaiikkaan? Miten lapset ja nuoret sitoutuvat osallistumaan kohtaamispaiikan toimintaan?

Kolmas sektori: voisiko järjestösi/seurasi järjestää kohtaamispaiikassa jotain toimintaa? Mitä se olisi?

RYHMÄTYÖ OPETTAJAT: LIIKUNTA, RAVITSEMUS, TAIDE JA KULTTUURI

- Esitelmää itsenne ja valitkaa ryhmälle puheenjohtaja ja sihteeri
- Keskustelkaa vapaasti päivän aiheista, alla on tukikysymyksiä, joita voitte käyttää keskustelun tukena
- Kirjatkaa ideanne, mielipiteenne, ajatuksenne yms. isolle paperille ja valmistautukaa esittelemään oma tuotoksenne muille ruokailun jälkeen

TUKIKYSYMYKSET:

- Millaista yhteistyötä olette tehneet järjestöjen/seurojen kanssa?
- Onko yhteistyö järjestöjen/seurojen kanssa tapahtunut pääasiassa koululla vai onko yhteistyötä tehty fyysisesti koulun ulkopuolella, mutta koulupäivän sisällä?
- Mitkä ovat ne esteet miksi koulu/luokka ei voisi liikkua järjestön/seuran ”luokse”?
- Millaista vapaa-ajan toimintaa voitaisiin järjestää koulupäivän sisällä? Kenen tehtävä toiminnan järjestäminen on?
- Miten voisimme yhdessä vaikuttaa lasten/nuorten/perheiden liikuntatottumuksiin? Mitä voimme tehdä?
- Miten voisimme yhdessä vaikuttaa lasten/nuorten/perheiden ruokailutottumuksiin? Mitä voimme tehdä?
- Miten lasten/nuorten ylipainoon voidaan yhdessä puuttua?
- Mikä merkitys taideaineilla on oppilaiden 1) koulumenetykseen 2) vireystilaan ja mielen terveyteen?
- Miten varmistetaan, että ”Liikkuva koulu” – hankkeen esittelemät hyvät käytännöt omaksutaan koulun päivittäiseen toimintaan? Kenen vastuu on huolehtia, että käytännöt juurtuvat koulupäivien sisälle?
- Miten varmistetaan, että 12–17-vuotiaat nuoret pysyvät mukana harrastustoiminnassaan ja saavat riittävästi liikuntaa sekä taide- ja kulttuurikokemuksia?
- Toimintaehdotukset siitä, miten tänään ideoituja asioita voidaan viedä käyttöön/toteuttaa?

Liite. 6 Kolmas sektori Perhepalveluverkostossa saatekirje ja kysely

KOLMAS SEKTORI PERHEPALVELUVERKOSTOSSA

Opiskelen Humanistisessa ammattikorkeakoulussa Yhteisöpedagogi YAMK -tutkintoa, ja teen opinnäytetyönäni Sastamalan kaupungin Perhepalveluverkostolle tutkimusta siitä, millaisia lasten ja nuorten palveluita kolmas sektori voisi tuottaa. Tutkimusaineiston avulla pyritään erityisesti löytämään uusia ideoita ja ratkaisuja siihen, miten lasten ja nuorten terveellisiä elämäntapoja voitaisiin edistää. Tutkimusaineisto koostuu oppilaskunnille sekä muille nuorten vaikuttajaryhmille ja kolmannen sektorin toimijoille teetettyjen sähköisten kyselyiden tuloksista sekä 22.1.2018 Sylvään koululla järjestettävässä Yhteisöfoorumissa tuotetusta materiaalista.

Tämä kysely on tarkoitettu Sastamalan alueella toimiville kolmannen sektorin toimijoille. Kysymyksiin vastataan sähköisesti, ja toiveena on, että järjestö/seura vastaa kyselyyn yhden yhteisen vastauksen viimeistään 1.11.2017 mennessä. Kaikki vastaukset tullaan käsittelemään luottamuksellisesti. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista.

Kyselyiden tulosten pohjalta suunnitellaan Yhteisöfoorumin sisältö. Foorumiin kutsutaan edustajat oppilaskuntien hallituksista, muista lasten ja nuorten vaikuttajaryhmistä sekä paikallisista lasten ja nuorten järjestöistä ja seuroista ideoimaan, suunnittelemaan ja kehittämään lasten ja nuorten palveluita. Yhteisöfoorumiin osallistumisesta ja siihen valmistautumisesta saatte myöhemmin ohjeet postitse/sähköpostitse, päivämäärän voitte kuitenkin jo merkitä vuosikelloonne.

Mikäli teillä on kysyttävää tutkimuksesta tai muita terveisiä, yhteystietoni löytyvät alta.

Terv. Tiina Haronoja
vastaava nuorisotyöntekijä, Sastamalan kaupunki
tiina.haronoja@sastamala.fi puh. 0400 2291 47

Kolmas sektori Perhepalveluverkostossa

Taustatiedot

Paina "seuraava"

1. Järjestönne/ seuranne virallinen nimi

2. Vastaajan rooli järjestössään/ seurassaan *

- puheenjohtaja
- sihteeri
- jäsen
- joku muu

3. Järjestönne/ seuranne sähköposti- ja kotisivuosoitteet, mikäli sellaiset ovat käytössä

4. Järjestönne/ seuranne postiosoite

5. Järjestönne/ seuranne yhteystiedot saa *

Voit valita useamman vastausvaihtoehdon.

- yhteystiedot saa tallentaa nuorisopalveluiden järjestörekisteriin mahdollisia yhteistyökuvioita ajatellen
- yhteystiedot saa luovuttaa paikallisten koulujen käyttöön
- yhteystiedot saa näkyä Perhepalveluverkoston www-sivuilla
- yhteystiedot saa luovuttaa paikallisten lasten ja nuorten vaikuttajaryhmien käyttöön
- yhteystietoja ei saa arkistoida tai luovuttaa eteenpäin

6. Järjestönne/ seuranne käyttää tiedottamisessa seuraavia sähköisen- tai sosiaalisen median ohjelmia
 Voit valita useamman vastausvaihtoehdon.

- kotisivut
- facebook
- instagram
- twitter
- snapchat
- muu, mikä

7. Järjestö/ seura järjestää toimintaa seuraaville kohderyhmille *
 Voit valita useamman vastausvaihtoehdon.

- alle 6-vuotiaat lapset
- 7-18-vuotiaat lapset ja nuoret
- lapsiperheet
- eläkeläiset
- joku muu

8. Kertokaa lyhyesti järjestönne/ seuranne toiminnan tavoitteet

9. Järjestönne/ seuranne toimialue *

- kylä tai kaupunginosa
- koko Sastamalan kaupungin alue
- kuntarajat ylittävä alue

10. Kuvaa järjestön/ seuran toimialue tarkemmin esim. kerro kylän nimi.

Tutkimuskysymykset

Paina "seuraava"

11. Millaisia tulevaisuuden tavoitteita järjestöllänne/ seuralanne on? *
 Voit valita useamman vastausvaihtoehdon.

- toiminta pyritään pitämään entisellään

- toiminta tullaan ajamaan alas
- toimintaa tullaan järjestämään nykyistä laajemmalla alueella
- toimintaan pyritään saamaan mukaan lisää harrastajia
- toimintaan pyritään saamaan mukaan lisää ohjaajia
- toimintaan kehitetään uusia toimintamuotoja
- toimintaa pyritään tuottamaan yhteistyönä jonkin muun toimijan kuten järjestön/seuran kanssa

12. Kertokaa järjestönne/ seuranne tulevaisuuden suunnitelmista tarkemmin lisää

13. Tekeekö järjestönne/ seuranne nykyisin yhteistyötä jonkin tai joidenkin seuraavien toimijoiden kanssa? *

Valitse ne toimijat joiden kanssa järjestönne/seuranne on tehnyt yhteistyötä viimeisen kahden vuoden aikana. Voit valita useamman vaihtoehdon.

- koulut ja oppilaitokset
- nuorisopalvelut
- kirjasto
- kulttuuripalvelut
- sosiaali- ja terveystyö
- yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ei juuri nyt ole ajankohtaista

14. Kertokaa tarkemmin millaista yhteistyötä teette?

15. Onko järjestönne/ seuranne kiinnostunut tulevaisuudessa tekemään yhteistyötä seuraavien toimijoiden kanssa? *

Valitkaa ne toimijat, joiden kanssa olette kiinnostunut tekemään yhteistyötä. Voitte valita useamman toimijan.

- koulut ja oppilaitokset
- nuorisopalvelut
- liikuntapalvelut
- kirjasto
- kulttuuripalvelut
- sosiaali- ja terveystyö
- yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ei juuri nyt ole ajankohtaista

16. Kertokaa tarkemmin mitä yhteistyö voisi olla tai millaista yhteistyötä voisitte tehdä?

17. Mitkä seikat voivat edistää yhteistyön syntymistä?

18. Mitkä seikat voivat estää yhteistyön syntymistä?

19. Voisiko järjestönne/ seuranne tuottaa kunnalle joitain lasten ja nuorten palveluita? *

- Kyllä
 Ei

20. Millaisia lasten ja nuorten palveluita järjestönne/ seuranne voisi kunnalle tuottaa?

21. Onko järjestössänne/ seurassanne keskusteltu tai oletteko jollain tavalla mukana "Terve ja liikkuva Sastamala" -hankkeessa? *

- Kyllä
 Ei

22. Millä tavoin olette mukana tai missä yhteydessä " Terve ja Liikkuva Sastamala" -hankkeesta on keskusteltu?

23. Miten järjestönne/ seuranne voisi olla parantamassa asukkaiden hyvinvointia ja lisäämässä terveellisiä elintapoja?

24. Sastamalassa järjestetään Sylvään koululla 22.1.2018 lasten ja nuorten vaikuttajaryhmille sekä kolmannen sektorin toimijoille Yhteisöfoorumi, jossa foorumin osallistujat pääsevät ideoimaan lasten ja nuorten palveluita sekä miettimään uusia yhteistyömahdollisuuksia. Onko järjestönne/ seuranne kiinnostunut osallistumaan tilaisuuteen? *

Tilaisuuden kutsutaan 1-2 edustajaa/järjestö/seura. Ilmoittautuminen ei tässä vaiheessa ole vielä sitova.

- Kyllä
 Ei

25. Mihin posti-/ sähköpostiosoitteeseen kutsu Yhteisöfoorumista lähetetään?

Lopuksi

Paina "seuraava"

26. Järjestönne/ seuranne kommentit Sastamalan asukkaiden hyvinvoinnin lisäämiseen

27. Järjestönne/ seuranne terveiset tutkijalle

Liite 7. Lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät kehittämässä lasten ja nuorten palveluita kyselyn saatekirje ja kysely

Lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät kehittämässä lasten ja nuorten palveluita

Opiskelen Humanistisessa ammattikorkeakoulussa Yhteisöpedagogi YAMK - tutkintoa, ja teen opinnäytetyönäni Sastamalan kaupungin perhepalveluverkostolle tutkimusta siitä, millaisia *lasten ja nuorten palveluita **kolmas sektori voisi tuottaa. Tutkimusaineiston avulla pyritään erityisesti löytämään uusia ideoita ja ratkaisuja siihen, miten lasten ja nuorten terveellisiä elämäntapoja voitaisiin edistää. Tutkimusaineisto koostuu oppilaskunnille sekä muille nuorten vaikuttajaryhmille ja kolmannen sektorin toimijoille teetettyjen sähköisten kyselyiden tuloksista sekä 22.1.2018 Sylvään koululla järjestettävässä Yhteisöfoorumissa tuotetusta materiaalista.

Tämä kysely on tarkoitettu oppilaskuntien hallituksille sekä muille Sastamalassa toimiville lasten – ja nuorten vaikuttajaryhmille. Kysely ja siihen liittyvä Yhteisöfoorumi ovat osa Sastamalan kaupungin lasten ja nuorten yhteisöllisyyskasvatusta. Kysymyksiin vastataan sähköisesti, ja oppilaskuntaa ohjaava opettaja tai vaikuttajaryhmän ohjaaja voivat opastaa kyselyyn vastaamisessa sekä avata tarvittaessa kyselyssä olevia termejä, mutta ohjaajat eivät anna vastauksia kysymyksiin lasten ja nuorten puolesta. Toivon, että vastaatte kysymyksiin omassa vaikuttajaryhmän kokouksessanne yhtenä ryhmänä koulun tai edustamanne muun tahon puolesta viimeistään 1.12.2017 mennessä. Kaikki vastaukset tullaan käsittelemään luottamuksellisesti. Vastaaminen on vapaaehtoista.

Sähköisten kyselyiden tulosten pohjalta suunnitellaan Yhteisöfoorumin sisältö. Foorumiin kutsutaan edustajat oppilaskuntien hallituksista, muista lasten ja nuorten vaikuttajaryhmästä sekä paikallisista kolmannen sektorin toimijoista ideoimaan, suunnittelemaan ja kehittämään lasten ja nuorten palveluita. Yhteisöfoorumiin osallistumisesta ja valmistautumisesta saatte myöhemmin ohjeet sähköpostitse, päivämäärän voitte kuitenkin jo merkitä vuosikelloonne.

Kyselyn tuloksia tullaan myös hyödyntämään "Terve ja Liikkuva Sastamala" sekä "Liikkuva koulu" -hankkeissa.

Mikäli teillä on kysyttävää tutkimuksesta tai muita terveisiä, yhteystietoni löytyvät alta.

Terv. Tiina Haronoja
vastaava nuorisotyöntekijä, Sastamalan kaupunki
tiina.haronoja@sastamala.fi puh. 0400 2291 47

(*Lasten ja nuorten palveluiden tuottaminen tarkoittaa lasten ja nuorten palveluiden järjestämistä esim. joku järjestö voisi pitää nuorisotiloja tai kirjastoa auki sekä järjestää niissä toimintaa lapsille ja nuorille. **Kolmas sektori on yleisnimi järjestöille, seuroille ja yhdistyksille)

Lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät kehittämässä lasten ja nuorten palveluita

Taustakysymykset

Paina "seuraava"

1. Oppilaskunnan tai vaikuttajaryhmän nimi

2. Oppilaskunnan hallituksessa/vaikuttajaryhmässä on edustajina: *

Voit valita useamman vastausvaihtoehdon

- alakoulun oppilaita
- yläkoulun oppilaita
- ammatillisen oppilaitoksen oppilaita
- lukion oppilaita
- kouluun tai oppilaitokseen kuulumattomia nuoria

3. Oppilaskunnan hallitus/ vaikuttajaryhmä kokoontuu pääsääntöisesti noin *

- kerran viikossa
- joka toinen viikko
- kerran kuukaudessa
- joka toinen kuukausi tai harvemmin

4. Oppilaskunnan hallituksessa/ vaikuttajaryhmässä on *

- 1-5 jäsentä
- 6-10 jäsentä
- yli 11 jäsentä

5. Jatka lausetta: Olemme erityisen ylpeitä oppilaskunnastamme/ vaikuttajaryhmästämme koska..

6. Oppilaskunnan hallitus/ vaikuttajaryhmä tiedottaa tapahtumistaan ja toiminnastaan seuraavia kanavia käyttäen. *

Voit valita useamman vastausvaihtoehdon

- koulun tai oppilaitoksen ilmoitustaululla
- nuorisotalon ilmoitustaululla
- julkisestilan ilmoitustaululla
- jakamalla flyereita
- koulun www-sivuilla
- oppilaskunnan tai vaikuttajaryhmän omilla www-sivuilla
- wilma -viestillä
- whatsapp:ssa
- facebook:ssa
- instagram:ssa
- snapchat:ssä
- twitter:ssä
- jotain muuta kanavaa käyttäen, mitä

7. Onko oppilaskuntanne hallituksen/ vaikuttajaryhmän jäsenistä vähintään puolet joskus käyttänyt Kahoot -tietokilpailuohjelmaa? *

- Kyllä
- Ei

Tutkimuskysymykset

Paina "seuraava"

8. Oletteko edustamassanne koulussa/ vaikuttajaryhmän tilaisuuksissa tehneet yhteistyötä jonkun paikallisen järjestön/seuran kanssa viimeisen 2 vuoden aikana? Esimerkiksi onko joku järjestö/seura vierailut tilaisuuksissanne ja esitellyt toimintaansa? *

- Kyllä
- Ei

9. Kertoisitko tarkemmin minkä järjestön/ seuran kanssa olette tehneet yhteistyötä, ja millaista yhteistyötä se on ollut?

10. Nimetkää mitä järjestöjä, seuroja tai yhdistyksiä tunnette Sastamalasta.

11. Jos mielikuvitus olisi vain rajana, millaista yhteistyötä haluaisitte tehdä jonkun järjestön/seuran kanssa?

---

12. Onko jokin este, ettei yhteistyöideanne voisi toteuttaa? Jos on, mikä se este on?

13. Onko koulussanne/ vaikuttajaryhmän tapaamisissa pohdittu miten lasten ja nuorten terveellisiä elintapoja voitaisiin edistää? *

- Kyllä
- Ei

14. Onko koulussanne tehty/ vaikuttajaryhmän tilaisuuksissa tehty jotain muutoksia terveellisten elintapojen edistämiseksi?

- Kyllä
- Ei

15. Kertoisitko omin sanoin millaisia terveellisiä elintapoja edistäviä muutoksia on tehty?

16. Onko koulussanne/ vaikuttajaryhmän tapaamisissa esitelty tai keskusteltu "Terve ja liikkuva Sastamala" -hankeesta?

- Kyllä
- Ei

17. Mikä "Terve ja Liikkuva Sastamala" -hankkeen tavoite teidän mielestänne on?

18. Onko koulussanne/ vaikuttajaryhmän tapaamisissa keskusteltu "Liikkuva koulu" -hankeesta? *

- Kyllä
- Ei

19. Mikä "Liikkuva Koulu" -hanke teidän mielestänne on, ja miten se näkyy teidän arjessa/koulupäivässä?

20. Millä keinoilla vähän liikuntaa harrastavien lasten ja nuorten liikunnan harrastamista voidaan lisätä?

21. Miten ylipaino pitäisi ottaa lasten ja nuorten kanssa puheeksi?

22. Miten lasten ja nuorten heikkoon hammashygieneiaan voidaan puuttua?

23. Sastamalassa järjestetään Sylvään koululla 22.1.2018 oppilaskunnille, nuorten vaikuttajaryhmille sekä kolmannen sektorin toimijoille Yhteisöfoorumi, jossa foorumin osallistujat pääsevät ideoimaan lasten ja nuorten palveluita sekä miettimään uusia yhteistyömahdollisuuksia. Kenelle ja mihin sähköpostiosoitteeseen kutsu foorumiin lähetetään?

Foorumiin kutsutaan 3 edustajaa/oppilaskunta/vaikuttajaryhmä.

Lopuksi

Paina "seuraava"

24. Mitä muuta haluaisitte sanoa lasten ja nuorten palveluista Sastamalassa?

25. Oppilaskunnan/ vaikuttajaryhmän terveiset tutkijalle

